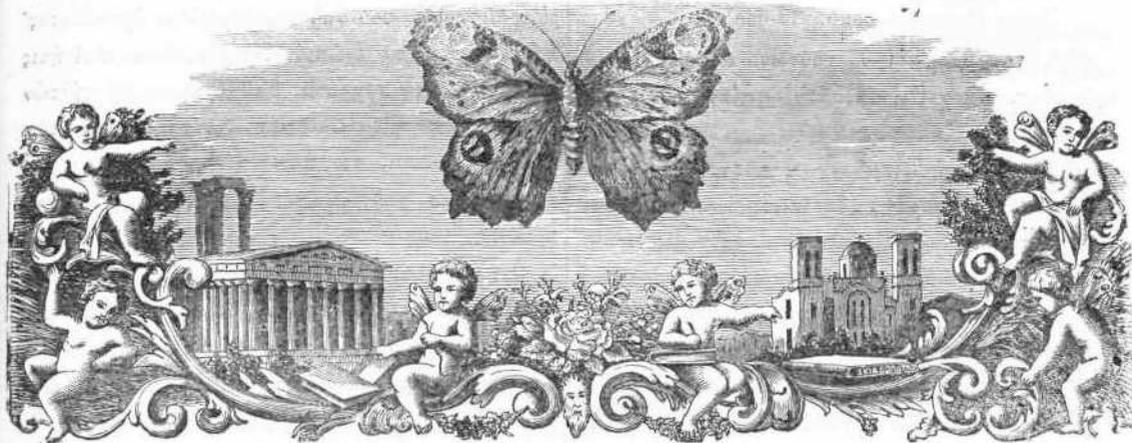

ΧΡΥΣΑΛΛΙΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ,

ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΑ,

ΠΟΙΚΙΛΑ.

ΤΟΜΟΣ Δ΄.

15 ΜΑΪΟΥ, 1866.

ΦΥΛΛΑΔΙΟΝ 81.

ΕΚΔΡΟΜΗ ΕΙΣ ΠΟΜΠΗΙΑΝ.

(Εκ του Ἰταλικού.)

I.

Ἀναγνώσται, ἐάν ποτε ἐσταματήσατε βρεμβάζοντες πρὸ τῶν ἐρειπίων ὑδραγωγείου τινὸς ἢ ἀμφιθεάτρου, ἐάν ἐν τινι μουσεῖῳ ἐκυρτώθητε περιέργως ἐπὶ λύχνου τινὸς ἢ περιδεραίου· ἐάν ποτε διήλθετε εὐχαρίστως ὥρας τινὰς μὲ τὸν Ὀμηρον ἢ τὸν Βιργίλιον ἀνὰ χεῖρας, ἀκολουθήσατέ μοι. Δὲν θέλω δείξει εἰς ὑμᾶς ἐν μόνον μνημεῖον, λίθον τινὰ λησμονηθέντα ὑπὸ τοῦ χρόνου, ἀλλ' ὀλόκληρος πόλις θέλει ἐξέλθει ἐκ τῆς γῆς καὶ θέλει παρουσιασθῆ ἐνώπιον ὑμῶν, κεκοσμημένα διὰ τῶν ἀγαλμάτων τῆς, τῶν εἰκόνων τῆς, τῶν χαλκῶν τῆς σκευῶν, ὡς ὠραία παρθένος, ἥτις ναρκουμένη ἐκ τῆς ἰσχύος νύμφης τινὸς, μετὰ μακρὰ ἔτη ἐπιστρέφει εἰς τὴν ζωὴν καὶ διηγεῖται τὰ λυπηρὰ καὶ ποιητικὰ συμβεβηκότα τῆς.

Σὰς ὁδηγῶ εἰς Πομπηίαν.

Ἐάν μοι ἀκολουθήσατε, θὰ σὰς ὁδηγήσω ἀπὸ τῆς ἀγορᾶς εἰς τὸ οἰνοπωλεῖον, ἀπὸ τοῦ ναοῦ εἰς τὸ ἀμφιθέατρον· θέλομεν διατρέξει τὸν ἔρημον παρθένων γυναικωνίτην, ὃν πορφυροβαφὲς παραπέτασμα ἀπέκλειε τῶν ἀδιακρίτων ὀφθαλμῶν· θὰ πατήσωμεν τὸ ἱερόν τῆς Ἰσίδος καὶ θὰ

διεγείρωμεν τὰ τεχνάσματα τῶν ἱερέων· θέλομεν καθεσθῆ ἐπὶ τῆς ἐδρᾶς τοῦ Μαρία, ὅπου ὁ Κικέρων ἀνέγνωσε πρὸς τὸν Μάρκον Μάριον τὰς βίβλους, ἃς τινὰς ἐν Πομπηίᾳ συνέγραψεν, ὅπου ἔκλαυσε σὺν τῷ Σκεουόλα τὸν θάνατον τῆς προσφιλοῦς του Τυλλίας· ἴσως θέλομεν ἐπανεύρει κατὰ γῆς τὸν κάλαμον, δι' οὗ πρὸ μικροῦ ἐπεξεργάσθη τὸ de officiis σύγγραμμά του.

Καὶ διατί ὄχι; Ἰδέτε· τὰ ἔχνη τῶν ἀμαξῶν εἶναι ἔτι κεχαραγμένα ἐπὶ τῶν λίθων, τὰ ἐργαστήρια ἔχουσιν ἔτι τὰς πραγματείας τῶν· τὰ οἰκοδομήματα μετὰ τῶν ἐπίπλων τῶν ἡσύχως ἀναμένουσι τὸν δεσπότην, καὶ ἐντὸς τοῦ δωματίου τῆς νεάνιδος διαμένει ἔτι ἡ κλίνη καὶ τὸ κόσμητρον καὶ ὁ λύχνος ἐπὶ τοῦ ἐπιχρύσου λυχνούχου. Εἰς τοὺς τάφους ἀκόμη σώζονται τὰ ὄστα ἐντὸς τῆς κάλπης, μεμιγμένα μετ' ἐλαίου καὶ εὐώδους οἴνου. Εὐχαρὶς ἀμφορεὺς ἀναδίδει ὑγρὸν, καὶ τὰ πρόσφατα αὐτοῦ ἔχνη εἶναι ἐντετυπωμένα ἐπὶ τοῦ μαρμάρου. Θέλομεν ἀνεύρει τὸν ἐκ μέλιτος πλακοῦντα, τὸ ἀγγεῖον τοῦ μυρσιβοῦ, τὰ ξύλα ἐφ' ὧν προσηρτάτο ὁ πούς τοῦ ἐνόχου, καὶ τὸ περιδεραιον, ὅπερ ἐκόσμηε τὸν τράχηλον τῆς δεσποίνης.

Ἐκεῖ βλέπετε ἀγγεῖα, κάδους, ποτήρια, φιάλας, δίσκους, πινάκια, λύχνους· ἄρτους ἐν τῷ κλιβάνῳ, ἐλαίας ἐν δοχείῳ· ἐκεῖ πονηρὸν γρά-

ψαντα ἐπὶ τῶν μαρμάρων τῆς ἀγορᾶς γελοιογραφίαν ἀφορῶσαν τοὺς ἄρχοντας· ἄλλου ἄλλος ἐνεπιστεύθη εἰς τοὺς τοίχους τοῦ ἐρωτάς του, καὶ ἐδῶ μαθητάριον ἐνεχάραξεν ἐπὶ παραστάδος μετὰ διπλῆς ὀρθογραφίας τὴν ἀρχὴν τῆς Αἰνεϊάδος

Arma virumque cano, Trojae . . . »

Πρὸ τῶν θαυμασιῶν τούτων αὐτομάτως θὰ προφέρωσι τὰ χεῖλη σας τὴν ὥραιάν τοῦ Σχιλλέρου ᾠδὴν.

« Ποῦ φέρεται ἡ θριαμβευτικὴ αὕτη ἀψίς; ἀναγνωρίζεις τὴν ἀγορὰν; ὁποῖαι εἰκόνας παρίστανται ἐπὶ τῶν ἐδρῶν τούτων τῶν ἀρχόντων; Προηγηθῆτε, ἀναγνώσται, ἐν τῷ σκότει. Ἄς ἀναβῆ ὁ πραίτωρ, ὅπως δικάσῃ ἐπὶ τοῦ βήματος· ἄς παρυσιασθῆ ὁ κατηγορὸς καὶ ὁ μάρτυς. Νεανίσκοι, ἵνα τί ἀργεῖτε; Προστρέξατε. Ἐνταῦθα σώζονται ἀκόμη τὰ ὥραϊα ἀγγεῖα. Ἐμπρὸς παρθένοι! χύσατε τὸν οἶνον ἐντὸς τῶν Τυρρηνικῶν κρατήρων. Δὲν βλέπω τὸν τρίποδα ὑπὸ τὰς ὥραιάς περωτάς σφίγγας; Συναυλίσσατε τὸ πῦρ. Ἐλθετε, δούλοι! ἐκपुरίσατε τὴν κάμινον.

« Τί περιέχει τὸ κιβώτιον τοῦτο; Ἢ παρατηρήσατε τί στέλλει ὁ μεμνηστευμένος, παρθένοι. Περιδέραια χρυσᾶ, πολυτίμους λίθους ἀκτινοβολούντας. Ὁδηγήσατε τὸν νομφίον εἰς τὸ εὐῶδες λουτρόν· ἰδοὺ διατηροῦνται ἔτι τὰ λιπαρὰ ἀρώματα· ἀνευρίσκω τὸ ψιμμύθιον ἐντὸς τοῦ ἑσκαμμένου κρυστάλλου . . . »

« Ἀλλὰ ποῦ εἶναι οἱ ἄνθρωποι, οἱ προπάτορες; Ἐν τῷ μουσεῖῳ ἀκόμη τώρα μένει ἐπισσευρευμένος πολυτίμος θησαυρὸς παπύρων. Ἐπίσης εὐρίσκατε γραφίδας, κηρίνας τραπέζας· οὐδὲν ἀπωλέσθη· ἡ γῆ πιστῶς διεφύλαξε τὴν παρακαταθήκην, καὶ αὐτοὶ οἱ ἐφέστιοι εὐρίσκονται εἰς τὴν θέσιν των. Ἄπαντες οἱ θεοὶ ἀνευρίσκονται· διατί ἄρα λείπουν οἱ ἱερεῖς; Οἱ βωμοὶ εἶναι ἀκόμη ἐπὶ ποδός· ὦ ἔλθετε, θύσατε . . . ἀπὸ πολλοῦ χρόνου ἡ θεότης λείπει ἀπ' αὐτῶν· θύσατε ἐπὶ ὀνόματι αὐτῶν τὰς θυσίας! . . . »

Ἡ Πομπηία ἔλειτο ἐπὶ τῶν ἀκτῶν τοῦ κόλπου τῆς Νεαπόλεως, 30 χιλιόμετρα ταύτης ἀπέχουσα καὶ 42 τοῦ κρατήρος τοῦ Βεσουβίου· παρὰ τοῖς τείχεσιν αὐτῆς διακυγῆς ἔρρεε καὶ θαψιλῆς ὁ Σάρνος, ὁ τὴν σήμερον σχεδὸν ὅλως ξηρὸς. Συμπεριλαμβανομένων τῶν κωμῶν εἶχεν ἑπτὰ καὶ ἡμίσεος χιλιόμετρον περιφέρειαν. Εἶχε σχῆμα ἐλλειπτικὸν καὶ μῆκος μέγιστον μὲν 4100 χιλιόμετρον τὸ δ' ἐλάχιστον 700.

Περιλαμβάνετο δ' ἐν τῇ Καμπανίᾳ, τῇ γῇ ἐκείνῃ, ἣτις μόνη τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Ἰταλίας ἔσχε τὴν προσωνομίαν εὐδαίμων. Ἐπετήρει δὲ τῶν Σταβίων, τῆς Νεαπόλεως, τοῦ Ἡρακλείου, τῆς Καπρέας, τοῦ ἄντρου τοῦ Τιβερίου, τοῦ ἀκρωτηρίου Μισσηνοῦ, τοῦ ὑπὸ τοῦ Βιργιλίου ὑμνηθέντος· ἡ θάλασσα ἣτις ἐνώπιόν της ἐξετείνετο καὶ ἣτις ἔλουε τὰς ἐκ μαρμαρίου βαθμίδας τῶν πόλεων τῆς ἦν ἡ πατρίς τῶν Σειρήνων· τὰ ὄρη, οἱ σκόπελοι, αἱ νῆσοι, τὰ ἀκρωτήρια, τὸ πᾶν πέριξ ἀνεμίμνησκε τοὺς πρώτους μύθους, τὴν πρώτην ποίησιν, τοὺς πρώτους θαλασσοπόρους.

Ὁ εὐρύτατος τῆς Πομπηίας λιμὴν ἠδύνατο νὰ περιλάβῃ ὀλόκληρον στόλον, διὸ καθίστα τὴν πόλιν ταύτην εὐχερσεστάτην πρὸς τὸ ἐμπόριον καὶ διὰ τοῦτο πλουσίαν καὶ ἀκμάζουσαν. Εἶχε τέσσαρας πύλας, καὶ μέχρι τοῦδε ἀνεσκάφησαν ἐν ἀμφιθέατρον, δύο θεάτρα, ἑξ ἀγοραὶ, ἑννέα ναοὶ, ἑκτενὴ λουτρά, εἰς στρατῶν, καὶ πηγαὶ ἀνὰ πᾶσαν ὁδόν.

Ὁ Κικέρων διήλθεν ἀρκετὰ ἔτη ἐν Πομπηίᾳ, ἐν ᾗ ἡ διαμονή, ὡς ἐν Τούσκῳ, ἦν αὐτῷ προσφιλεστάτη. Ὁ Οὐκατιανὸς, ἐχθρευθεὶς τὸν Ἀντώνιον, ἐνταῦθα μετ' αὐτοῦ ἐφιλοξενήθη ἡμέρας τινάς· ὁ Κλαύδιος μέλλων αὐτοκράτωρ, διέμεινεν ἔτη τινὰ μετὰ τοῦ υἱοῦ τοῦ Δρούσου· Φαῖδρος ὁ μυθοποιὸς ἐνταῦθα ἐκρύβη φεύγων τὴν καταδίωξιν τοῦ Τιβερίου καὶ τοῦ Σηϊανοῦ, καὶ ὁ Σενέκας ἀνεμίμνησκεν εἰς τὸν Λούκουλλον ὡς προσφιλεῖ ἀνάμνησιν, ὅτι διήγαγε τὴν νεότητά αὐτοῦ ἐν Πομπηίᾳ.

Οἱ Τυρρηνοὶ καὶ οἱ Πελασγοὶ ὑπῆρξαν κυρίως οἱ κτίσται τῆς Πομπηίας. Ἐπειτα δ' αὕτη διαδοχικῶς ἐκυριεύθη παρὰ τῶν Ἑτρουρῶν, τῶν Σαυνιτῶν καὶ τέλος ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων, πρὸς τοὺς ὁποίους, διέκειτο ἐχθρικῶς, μετὰ τοῦ Ἀννίβα ἐνωθεῖσα· μετὰ ζήλου δὲ συμμετέσχε τοῦ συμβαχικοῦ πολέμου. Ἀντέστη πρὸς τὸν Σύλλαν, ὅστις τὴν ἐπολιόρκει, καὶ μετὰ τὸ τέλος τοῦ Ἰταλικοῦ πολέμου, οἱ κάτοικοι τῆς Πομπηίας ἀπέστειλαν στρατιωτικὴν ἀποικίαν, ἣς ὑπῆρξεν ἀρχηγὸς ὁ Πόπλιος Σύλλας, ἀνεψιὸς τοῦ δικτάτορος.

Οἱ μετὰ τὸν Αὐγουστον ἱστορικοὶ δὲν ἀναφέρουσι πλέον περὶ τῆς Πομπηίας μέχρι τοῦ ἔτους 59. Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ὁ Λιβινθίος Ῥήγουλος, ἤδη ἐκβληθεὶς τῆς γερουσίας τῆς Ῥώμης, ἐτέλεσε ξιφομαχικοὺς ἀγῶνας εἰς τὸ ἀμφιθέατρον, καθ' οὓς προσέτρεξαν πολλοὶ τῶν κατοίκων τῆς γείτονος

Νουκερίας. Διὰ λόγους, οὓς ἀγνοοῦμεν, ἔρις συνέβη μετὰ τινῶν Νουκρινῶν καὶ τινῶν τῶν κατοίκων τῆς Πομπηίας. Ἐκ τῶν λόγων καὶ τῶν κοινῶν μεγαλαυχῶν κατήνησαν εἰς λιθοβόλησιν καὶ ἡ πάλῃ ἐγενικεύθη· κάτοικοι τῆς Πομπηίας πρὸς ἀλλήλους, Νουκρίνοι μετὰ Νουκρινῶν ἦλθον εἰς τὰ ὄπλα. Ἡ ἑορτὴ ἀνετράπη. Τέλος οἱ κάτοικοι τῆς Πομπηίας πολυπληθέστεροι ὄντες καὶ εἰς τὰς ἰδίαις ἐστίας ἐνίκησαν· πολλοὶ δὲ τῶν Νουκρινῶν ἐφονεύθησαν.

Οἱ συγγενεῖς τῶν ἀποθανόντων καὶ οἱ πληγωμένοι συνήλθον εἰς Ῥώμην ὅπου ἐπαρουσίασαν τὰς ἐριδὰς των εἰς τὸν αὐτοκράτορα. Ὁ Νέρων ἀνέθηκε τὴν ὑπόθεσιν εἰς τὴν γερουσίαν, ἣτις ὑπακούσασα εἰς τὴν γνώμην τῶν ὑπάτων ἀπέστειλεν ἐπὶ 10 ἔτη τὰ θεάματα ἐν Πομπηίᾳ καὶ διέλυσε τὰ μονομαχικὰ γυμνάσια, σωματεῖα ἐναντία πρὸς τὸν νόμον. Ὁ Λιβινθίος Ῥήγουλος καὶ οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ θορύβου ἐξωρίσθησαν.

Ὡραία γελοιογραφία, ἐν Πομπηίᾳ ἀνακαλυφθεῖσα, ἐπεθεβαίωσε τὴν διήγησιν ταύτην τοῦ Τακίτου. Ἐπὶ τοῦ ἐξωτερικοῦ τοίχου τῆς ὁδοῦ τῆς τοῦ Ἑρμοῦ καλουμένης παρίσταται στρατιώτης ὅλως ἔνοπλος, φέρων φοινίκα εἰς τὴν δεξιάν καὶ σημαίαν βεβαρμένην δι' ἐρυθροῦ χρώματος. Ἐκ τοῦ ἄλλου μέρους εἰκονίζεται βήτορα δημηγοροῦντα παρὰ βήματι, ἐφ' οὗ ὑψοῦται ἀνὴρ τῆβεννοφόρος. Κάτωθι δὲ εἶναι γεγραμμένον.

« Campani, victoria una cum Nocerinis periisocetis »

« Ἢ Καμπανοὶ (κάτοικοι τῆς Πομπηίας) διὰ τὴν νίκην κατεστράφητε μετὰ τῶν Νουκρινῶν. »

Πολλὰ τῶν γελοιογραφῶν τῶν σημερινῶν ξένων ἐφημερίδων δὲν εἶναι καλλίτεροι ταύτης.

Ἄλλ' ἐντοσούτῳ ὁ Βεσουβίος, ὅστις χαριέντως ὑψοῦτο παρὰ τῇ Πομπηίᾳ ἤρχισε νὰ ἐξυπνᾷ. Ὅτι δὲ ἐξετινάχθη ὑπ' αὐτοῦ πῦρ ἀπεδεικνύετο ἐξ ἀρχαίων στερεῶν λαθῶν, ἀλλ' αἱ ἀρχαῖαι παραδόσεις οὐδεμίαν τούτου ποιοῦνται μνησίαν.

Ὁ Πλίνιος διηγεῖται, ὅτι μετὰ τῶν θαυμάτων, τῶν ἐπὶ τῆς συνωμοσίας τοῦ Κατιλίνα συμβάντων, ὁ Μάρκος Ἐρένιος βουλευτῆς τῆς Πομπηίας ἐφονεύθη ὑπὸ κεραυνοῦ, γαληνιαίου ὄντος τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὁ Κικέρων, τοῦ ὁποῖου ὁ ἠδὺς τῆς Καμπανίας ἀπὸ παρῶξυνε τὴν ματαίαν ποιητικὴν ἐπὶ τῇ περιστάσει ταύτῃ συνέθεσε δύο στίχους, τοὺς ὁποίους πάντες οἱ Ῥωμαῖοι καὶ ἰδίως ὁ Σαλλουστίος περιεγέλων.

Κατὰ τὸ 50 ἔτος Μ. Χ. ἤρχισαν οἱ σεισμοὶ, ὧν τελευταῖος ὁ καὶ ὀλεθριώτατος ἦν ὁ τῷ 63

ἐπὶ Νέρωνος συμβᾶς. Αὐτὸς οὗτος ὁ Νέρων μάλιστα εὐρίσκατο ἐν τῷ θεάτρῳ τῆς Νεαπόλεως καὶ εἰδοποιηθεὶς περὶ τοῦ κινδύνου δὲν ἠθέλησε νὰ καταλίπῃ τὴν σκηνὴν πρὶν ἢ παύσῃ πρῶτον ὁ τερτισμὸς προσφιλοῦς τινος αὐτῷ ἤχου.

Ὁ Σενέκας ἀναφέρει περὶ τοῦ σεισμοῦ τούτου. Ἡ Πομπηία, τὸ Ἡράκλειον, ἡ Νουκερία ὑπῆρξαν ἐκ τῶν μᾶλλον παθουσῶν πόλεων. Πολλὰ οἰκοδομήματα τῆς Πομπηίας ἦσαν ἔτι ἠρειπωμένα, ὅτε ἐφθασεν ἡ τελευταία καταστροφή. Ἡ Νεάπολις ἀπώλεσε περισσότερα ἰδιωτικὰ ἢ δημόσια οἰκοδομήματα. Ἐκτακτὰ δὲ φαινόμενα ἠκολούθησαν τὴν συμφορὰν ταύτην. Ἀγέλη 600 κτηνῶν, ὡς λέγει ὁ Σενέκας, ἔμεινε νεκρά· τὰ ἀγάλματα κατεάγησαν, καὶ ἔβλεπέ τις περιερχομένους τὰς ὁδοὺς ἀνθρώπους ἀπολέσαντας τὸν νοῦν καὶ τὰς αἰσθήσεις.

Τέλος τῇ 23 Νοεμβρίου τοῦ 79 ἔτους Μ. Χ. ὁ Βεσουβίος ἀφυπνίσθη καθ' ὅλην αὐτοῦ τὴν μανίαν, ἠνέωξε χάσματα, ἐσχίσθη εἰς πολλὰ μέρη, ἐξέχυσε φλόγας, λάβας, ζέον ὑδῶρ, κόνιν, λίθους, μάζας πετρῶν καὶ μετὰ τρεῖς ἡμέρας ἑννέα πόλεις εἶχον ἀφανισθῆ τοῦ προσώπου τῆς γῆς.

Ποῦ ἦσαν ἡ Πομπηία, αἱ Σταβίαι, τὸ Ἡράκλειον, ἡ Ρετίνη, οἱ Ὀπλόντοι, τὸ Τεγיאνόν, ἡ Ταυρωσία, αἱ Κόσσαί, ἡ Οὐέσερις; ἦσαν ἔρημος σκοτεινὴ καὶ καπνίζουσα.

Οἱ κάτοικοι τῆς Πομπηίας ἄνευ πατρίδος μείναντες ἐκτίσαν παρ' αὐτῆς, οὐ μακρὰν ταύτης δευτέραν. Οὕτως οἱ κάτοικοι τοῦ Torre del Greco (Πύργος τοῦ Ἑλλήνος), τοῦ τοςάκις ὑπὸ τοῦ Βεσουβίου καταστραφέντος πάντοτε ἐπανέκτισαν τὰς νέας οἰκίας των ἐπὶ τῶν ἀρχαίων ἑρειπίων. Τὸ χωρίον κτισθὲν ὑπὸ τῶν ὑπολειπομένων κατοίκων τῆς μεγάλης Πομπηίας ἐξηκολούθησε καλούμενον Πομπηία, καὶ κατοικήθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἕως οὗ νέα καταστροφή, παρεμφερῆς πρὸς τὴν ἐξαλείψασαν τὴν μητέρα ἐξηφάνισε καὶ τὴν θυγατέρα.

Πολλὰ ὑποθέσεις πολλάκις ἐγένοντο κατὰ διαφόρους χρόνους περὶ τῆς θέσεως τῆς Πομπηίας, ἀλλ' αἱ ἀνασκαφαὶ μόλις τῷ 1748 ἤρχισαν ἐπὶ Καρόλου Γ' τοῦ Βουρβόνου. Χωρικοὶ, σκάπτοντες τάφρον, ἀνεκάλυψαν οἰκοδομὰς, εἰκόνας, ἀγάλματα καὶ παντὸς εἶδους ἀντικείμενα· ὁ βασιλεὺς Κάρολος ὁ Γ' διέταξε νὰ μὴ διακοπῶσιν αἱ ἀνασκαφαί, καὶ ἔκτοτε ἐξακολούθησασαι αὐταὶ μέχρι τῆς σήμερον, ὅτε μὲν ναί, ὅτε δὲ οὐκ· καὶ πάντοτε βραδέως, ἠδυνήθησαν νὰ

φέρωσι τοιοῦτοτρόπως εἰς φῶς τὸ τρίτον σχεδὸν τῆς Πομπηίας.

II.

Οὐδὲν μᾶλλον ἐνδιαφέρον καὶ εὐάρεστον πλὴν καὶ οὐδὲν ἐνοχλητικώτερον ἐκδρομῆς εἰς Πομπηίαν. Ἄν ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν χάρτου ἢ ὁδηγοῦ ἀποφασίσῃς νὰ ἐπισκεφθῆς δύο ἢ τρία τῶν κυριωτέρων μνημείων καὶ ὄχι περισσότερα, προτιμῶν τὰς νεωτέρας ἀνασκαφάς, παραβλέπων πάντα τὰ ἄλλα καὶ μὴ προσελευόμενος ὑπὸ τινος τοιχογραφίας, ὑπὸ ἀναγλύφου τινὸς διαβλεπομένου μεταξὺ τῶν κιόνων καὶ τῶν κιγκλίδων, θὰ διέλθῃς πρῶτον πάσης ἄλλης διασκεδαστικωτέραν καὶ διδασκτικωτέραν. Ἄν ὅμως τυρλοῖς ὄμμασιν εἰσέλθῃς εἰς τὴν Πομπηίαν, τὰ πάντα ἐπιθυμῶν νὰ ἴδῃς, νὰ σκεφθῆς ἐπὶ πάντων, νὰ διέλθῃς πάντα πρόδρομον, πᾶν περιστύλιον, πᾶν οἶνοπωλεῖον, πᾶν ἐργαστήριον, πάντα ναὸν, θὰ αἰσθανθῆς ταχέως σεαυτὸν κατελιγμένον ὑπὸ ἀνίας καὶ ἀτονίας ἀκαταμαχῆτου. Ἡ ἀπέραντος ἐκείνη σειρά τῶν κατεβρωγῶτων καὶ καταβρέζοντων τοίχων θὰ σοὶ ἐπισκοπίσῃ τὴν καρδίαν· οἱ ὀφθαλμοί σου θὰ καταπονεθῶσιν ἀναζητοῦντες ὑπὸ τοὺς ἀποκεχρωματισμένους πίνακας καὶ τὰς ἐξηλειμμένας ἐπιγραφὰς τὰ διαγράμματα τῶν εἰκόνων καὶ τῶν στοιχείων, καὶ ἡ φαντασία ἀνασκευάζουσα ἄπαντα τὰ κατερειπωμένα ἐκεῖνα οἰκοδομήματα· θέλεις αἰθανθῆναι τὸ μέτωπον κεκαυμένον ὑπὸ τοῦ φλογεροῦ ἡλίου τῆς μεσημβρίας, τὸν ὅποιον οὐδὲν στέγασμα ἀποκρούει ἐν Πομπηίᾳ καὶ θέλεις ἀπέλθαι δυσηρεστημένος καὶ δυσχεραίνων. Διὸ θέλομεν ἐνδιατρίψαι περὶ τρία μόνον ἢ τέσσαρα μέρη τῆς Πομπηίας, ἀφίνοντες κατὰ μέρος τὰ λοιπὰ, προσπαθοῦντες νὰ ἐκθέσωμεν τὴν περιγραφὴν τῶν ὀλίγων μνημείων ἅτινα θὰ ἐκλέξωμεν μεθ' ἕσσης οἷόν τε ἀκριβεῖας καὶ σαφηνείας.

Ἡ κυρία εἰς Πομπηίαν εἰσοδος εἶναι ἢ διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν Τάφων. Διὰ τῆς ὁδοῦ τῶν νεκρῶν πορεύεται τις πρὸς τὴν πόλιν τῶν νεκρῶν! Οἱ τάφοι κείμενοι δεξιόθεν καὶ ἀριστερόθεν σχηματίζουν χαριέντα οἰκοδομήματα ἀπομεμονωμένα, ἀνὰ μέσον τῶν ὁποίων διέρχεται πλατεὶα ὁδός. Οἰκίαι τινες κεῖνται εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀποτελοῦσαι μετὰ τῆς ὁδοῦ τῶν τάφων τὸ προάστειον Augustus-Felix ἐκτὸς τοῦ περιβόλου τοῦ τείχους.

Ἐνταῦθα οἰκογένεια δλόκληροι μετὰ τῶν ἀπελευθέρων τῶν ἀναπαύονται ἠνωμένοι, ὡσεὶ ἔζων

παρὰ ταῖς ἐστίας των. Ἡ μήτηρ ἐνταῦθα κεῖται παρὰ τῷ πατρὶ, καὶ οἱ υἱοὶ κατὰ τὴν ἡλικίαν παρὰ τῇ μητρὶ, ἐνῶ οἱ δούλοι ἀμφοτέρων τῶν φύλων ἀναπαύονται περὶ μετὰ σεβασμοῦ.

Περιγράψωμεν τὸν τάφον τῆς Νεβολητίας Τίχης καὶ τοῦ Μουνατίου Φαύστου.

Ἐπὶ πλατέος βάρου ὑψοῦνται δύο βαθμίδες ὑποστηρίζουσαι βωμὸν ἐκ μαρμάρου, γεγλυμμένον ἐκ τριῶν πλευρῶν καὶ τελευτῶντα εἰς κομψὴν κορωνίδα, ἐφ' ἧς μεταξὺ δύο συμπλεγμάτων φύλλων καὶ ἀνθέων ἀκάνθη; ἐξήρχετο ἡ προτομή τῆς Νεβολητίας Τίχης. Ἐπὶ τοῦ μαρμαρίνου βωμοῦ, ἐκ τῆς πρὸς τὴν ὁδὸν πλευρᾶς, ἀναγινώσκεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφή.

« Νεβολητία Τίχη ἀπελευθέρη τῆς Ἰουλίας, ἀνήγειρε ζῶσα ἐπὶ τὸ μνημεῖον τοῦτο δι' ἑαυτὴν καὶ τὸν Γάιον Μουνατίον Φαύστον σεβάστειον (*) καὶ κάτοικον τοῦ προαστείου τούτου, ᾧ ὁμοφώνως τῷ λαῷ οἱ δεκουρίονες ἀπένειμαν τὰς τιμὰς τοῦ διεδραίου (**) πρὸς ἀνταμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν του. Ἀνήγειρε δὲ τὸν τάφον τοῦτον προσέτι διὰ τοὺς ἀπελευθέρους καὶ τὰς ἀπελευθέρους των. »

Ἰπὸ τὴν ἐπιγραφὴν αὐτὴν ἀνάγλυφόν τι παριστᾷ τὴν θυσίαν τὴν γενομένην κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς ταρῆς τοῦ Μουνατίου. Ἐν τῷ μέσῳ νέος τις ὁ κάδωλος (camillus), λειτουργὸς τῶν θρησκευτικῶν τελετῶν τίθησι τὴν κάλπην ἐπὶ τοῦ βωμοῦ. Ἄλλο δὲ τι μαιράκιον, υἱὸς ἴσως τοῦ Μουνατίου, παρίσταται. Δεξιόθεν φαίνονται οἱ δεκουρίονες, (***) οἱ ἀξιωματικοὶ τῶν ἰσοπολιτῶν καὶ οἱ σεβάστειοι τηθέντους φέροντες, ἀποδιδόντες πρὸς τὸν διακεκρυμμένον συνάδελφον τὰ τελευταῖα καθήκοντα. Ἀριστερόθεν ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία μετὰ καλῶν ἀνθέων προβαίνουναι πρὸς τὸν βωμὸν καὶ ἀναθέτουσιν εἰς τοὺς θεοὺς τὰς προσφορὰς αὐτῶν καὶ τὰς δεήσεις. Μεταξὺ δὲ πάντων

(*) Σεβάστειοι (Augustales) ἐκαλεῖτο παρὰ Ῥωμαίους τὰς τις ἱερέων ὑπὸ Αὐγούστου καθιερωθεῖσα, ἧς ἔργον ἦν τὸ ἐπιτηρεῖν κατὰ τὰς θρησκευτικὰς τελετὰς τὰς πρὸς τιμὴν τῶν Ἀρχήτων τῶν ὁδῶν (Lares compitales) τελοῦμένας, θεοτήτων τῶν τριῶν, εἰς αἷ ἀνήγειρον βωμοὺς ὅπου αἱ ὁδοὶ συνητῶντο. Σ. Μ.

(**) Διεδρίον (bisellium) ἦν μεγαλοπρεπὴς ἔδρα διὰ τοὺς ἐπισήμους ἄνδρας καὶ ἰδίως διὰ τοὺς σεβαστέτους, ἐστημένη εἰς τὰς ἐπαρχίας τῆς Ῥώμης κατὰ τὸ θέατρον καὶ ἄλλα δημόσια μέρη ὡς ἐν αὐτῇ τῇ Ῥώμῃ ὁ ἡγεμονικὸς δίφρος (sella curulis). Σ. Μ.

(***) Ἦσαν οὗτοι γερουσιασταὶ κατὰ τὰς ἰσοπολιτείας, οἵτινες ὡς ἐκ τῆς τάξεως ἦν κατέχον καὶ τῶν ἔργων ἅτινα ἐν τῇ πόλει ἐπετέλουσαν, ἰσοδυνάμουν πρὸς τοὺς γερουσιαστὰς τῆς Ῥώμης. Σ. Μ.

διακρίνεται κομψὴ νεανία, παραδεδομένη εἰς τὴν Θλίψιν· εἶναι δ' αὕτη ἡ Νεβολητία.

Ἐπὶ τοῦ δεξιοῦ προσώπου τοῦ μνημείου εἶναι γεγλυμμένη ναὺς, καθ' ἣν στιγμὴν εἰσέρχεται εἰς τὸν λιμένα καὶ συστέλλει τὰ ἱστία· κεφαλὴ δ' Ἀθηναῖ; εἰκονίζεται ἐπὶ τῆς πρῶρας ταύτης. Ἀναφέρεται ἄρα γε ἡ παράστασις αὕτη εἰς τὸ θαλάσσιον ἐμπόριον ὅπερ κατέστησε περιφανὲς ὁ Μουνατίος παρὰ τοῖς Πομπηϊανοῖς, ἢ εἶναι ἀλληγορία τῆς τελευταίας σκηνῆς τῆς ζωῆς;

Ἐπὶ τῆς ἀριστερᾶς προσόψεως παρίσταται τὸ διεδρίον, τὸ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ μνημονευόμενον. Μόνη ἡ γεροσύνη εἶχε τὸ δικαίωμα τοῦ ν' ἀποδώσῃ τὴν τιμὴν ταύτην εἰς τοὺς ἀναδεικνυμένους αἰῶνι ἀμοιβῆς παρὰ τῆς πατρίδος· οὗτοι ἀπελάμβανον τὸ δικαίωμα νὰ καθίζωνται εἰς τὰς δημοσίας συγελύσεις, εἰς τὰ θέατρα καὶ τὰς δημοσίας πανηγύρεις ἐν μέρει διακεκριμένω.

Ἀπὸ τῆς προσόψεως τῆς ἀντιθέτου τῇ ὁδῷ εἰσέρχεται τις διὰ μικρᾶς θύρας εἰς τὸν περιστερεῶνα (columbarium) δωμάτιον, ὅπου ἐνπαπέθετον τὰς κάλπας, ἀνεσκευασμένον κατὰ τὴν βᾶσιν τοῦ μνημείου, ὅπερ ἦτο χαμηλὸν καὶ στενὸν, διὸ εἰς μόνος μετὰ τὴν κεφαλὴν κεκλιμένη ἐπὶ τοῦ στήθους ἠδύνατο νὰ εἰσέλθῃ· περὶ ἐν τῷ τοίχῳ ἀνυψοῦνται κοιλώματα ἡμικυκλοειδῆ, ἐντὸς τῶν ὁποίων περιεῖχοντο αἱ κάλπαι μετὰ τῆς τέφρας τῆς ἐκ τῆς πυρᾶς ὑποληθεῖσης. Εἰς τὴν μεγαλειτέραν τῶν ὑδριῶν εὐρέθη μέγας πήλινος ἀμφορεὺς περιέχων κόκκιν καὶ ὄστᾶ Ἦσαν δ' ἴσως ταῦτα τὰ λείψανα τῆς Νεβολητίας καὶ τοῦ Μουνατίου συνανωμένα. Ἄλλαι κάλπαι περιεῖχον ἄλλα ὄστᾶ καὶ τὸ νόμισμα τὸ πρὸς πληρωμὴν τοῦ Χάρωνος· ὑψωμά τι ὠλοδομημένον ὑποβαστάζει λύχνον ἐνώπιον ἐκάστης λάρνακος· ἀνεκαλύφθησαν δὲ καὶ τρία ὑέλινα ἀγγεῖα περιεκελισμένα εἰς ἄλλα μολύβδινα, ὧν τὸ μὲν περιεῖχε καθαρὸν ὕδωρ, τὰ δὲ ἄλλα δύο ὕδωρ καὶ οἶνον καὶ ἔλαιον καὶ τέφραν καὶ ὄστᾶ καὶ λείψανα τῶν σπονδῶν, ἄνθη καὶ οὐσίας εὐώδεις, χερόμενα συνήθως ἐπὶ τῶν λειψάνων τῶν νεκρῶν, ὅτε ταῦτα συναθροισζόμενα ἀπὸ τῆς πυρᾶς ἀπετίθεντο ἐν τῷ τάφῳ.

Κατὰ τὸ μέσον περιῖπου τῆς ὁδοῦ τῶν τάφων ἀπαντᾶται μικρὰ θύρα δι' ἧς εἰσέρχεται τις εἰς περιτειχισμὰ δικτυωτοῦ οἰκήματος, εἰς τὸ ἐσωτερικὸν τοῦ ὁποίου εἶναι ἐζωγραφισμένοι τῶνες, γῆνες καὶ ἄλλα πτηνά. Εἶναι δὲ τοῦτο τρίκλινον, σχηματιζόμενον ὑπὸ τριῶν ἐδρῶν ἐκτιμμένων ὑπὸ τὰς ὁποίας ἔβητον προσκεφάλαια καὶ

τάπητας, καὶ ἐφ' ὧν ἀνεπαύοντο οἱ δαιτυμόνες.

Εἰς τὸ τρίκλινον ἐτελεῖτο τὸ ἐπικήδειον συμπόσιον μετὰ τὴν κηδείαν. Θεοὶς δὲ τις ἔμενε κενὴ διὰ τὸν τετελευτηκότα. Ἐπὶ μικρᾶς στήλης ἐν τῷ μέσῳ τοῦ τρικλίνου ἐτίθετο ἡ κάλπη τοῦ ἀποθανόντος· βόδοις ἐστεμμένη· διεσκορπιζόντο ἄνθη, σπονδαὶ ἐγίνοντο, κρέας διενέμετο εἰς τὸν λαὸν καὶ συνέβαιεν, ὥστε συνεχῶς ἀναπληροῦντες τὰ ποτήρια διὰ Βεσουβιανοῦ οἴνου, οἱ δαιτυμόνες νὰ λησμονῶσιν, ὅτι ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει εἶχον συναθροισθῆ διὰ τελετὴν θλιβερὰν.

Ἀλλὰ παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὁ θάνατος δὲν ἐθεωρεῖτο ὑπὸ τὴν ἀπεχθῆ καὶ ἀποσκορκαριστέαν ἐποψίν, ἣν ἔδοσαν εἰς αὐτὸν διὰ τῶν φοβερῶν παννυχισμῶν τῶν οἱ ἀθληταὶ τοῦ μέσου αἰῶνος. Διὰ τούτους ὁ θάνατος εἶναι ἀπαίσιος δαίμων, ὅστις παραινῆ τὴν τῆξιν καὶ τὴν ἐγκράτειαν καὶ πλήττει τὰς γυμνάς σιαγόνας, ἐνῶ ἐν τῷ μεταξὺ μυκᾶται ἡ θύελλα ἐπὶ τῶν ὑποθυρίδων τῶν γοθθικῶν παραθύρων· ἀπεναντίας δι' ἐκείνους ἦν ὠχρὰ καὶ ψυχρὰ πλὴν ὠραία θεότης παραινούσα τὰς ἡδονὰς καὶ τὴν χαρὰν· Edamus ed bibamus; post mortem nulla voluptas! Ἄς χαρῶμεν ἐνόσῳ ὁ τοῦ Φαλέρνου οἶνος ἀφρίζει καὶ ὑπομειδιᾷ ἡ κελλονή; ἔλεγον, αὐριον ἴσως ὁ θάνατος θέλει πλῆξαι τὴν θύραν μας. Ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τρικλίνου ἐν Πομπηίᾳ εἰκονίζεται σκελετὸς, ὅστις ἀνυψῶν διὰ τῆς ἐξηραμμένης χειρὸς του μέγαν κρατῆρα προσκαλεῖ τοὺς κεκλιμένους εἰς πόσιν.

Ἐν τούτοις ἡ ἀγυιὰ αὕτη τῆς Πομπηίας οὐδὲν εἶχε τὸ θλιβερόν, ἀλλὰ μάλιστα ἦν ὁ προσφιλές περίπατος τῶν Πομπηϊκῶν. Ἐσπιάζετο δ' ὑπὸ δένδρων καὶ ἔγχευεν εὐωδῶν ἀνθέων.

Κομψὰ ὀχήματα, νεανίσκοι χαριέντες προσέτρεχον ἐνταῦθα κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἀπογεύματος καὶ ἡ ὁδὸς τῶν τεθνηκότων ἐπληροῦτο ζωῆς καὶ εὐθυμίας. Ἐδραὶ ἐκτισμένοι ἡμικυκλοειδῶς προσέφερον ἀνάπαυσιν εἰς τοὺς ὀδύοντας, ἀφ' ὧν μεταξὺ κυπαρίσσεων καὶ πιτύων ἐφαίνοντο εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ὁ κόλπος τῆς Νεαπόλεως καὶ τὰ περὶ τούτου ὄρη.

(*Ἐπεται ἡ συνέχεια)

Σ. ΛΑΜΠΡΟΣ.

Η ΑΡΓΥΡΑ ΦΙΛΙΣ. (1)

— Γεώργιε! . . . ἔλεγεν αὐτὴ διὰ διακεκομμένης φωνῆς, εἶναι λοιπὸν ἀληθές, θέλεις νὰ μὲ

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλοδ. 80.

ἐγκαταλείψης . . . νὰ ἀποθάνης . . . σκληρὲ! τί σοῦ ἔκαμα;

— Ἐμμα! ἀνέκραζεν ὁ λόρδος Βεϋμούθ ἐκ-πληττόμενος.

— Αὐτὴ εἶναι! ἐψιθύριεν ὁ Ὀκτάβιος.

— Μὰς ἤκουες ἐπανελάθειν ὁ ἄγγλος διὰ τό-νου τὸν ὁποῖον προσεπάθει νὰ καταστήσῃ αὐστη-ρόν. Ἄλλ' ὑπὸ τοῦ ἀσπασμοῦ τῆς γυναικὸς τοῦ ἀνετριχιάζεν ὡς φύλλον σείδμενον ὑπὸ τοῦ ἀνέμου.

— Μάλιστα εἶπεν αὐτῇ, ἠρχόμεν . . . δὲν ἤξεύρω πλέον . . . μίαν καλὴν εἶδησιν νὰ σοὶ ἀ-ναγγείλω, νομίζω . . . καὶ ἤκουσα ὄλα . . . καὶ θέτουσα τὴν ξανθὴν κεφαλήν της ἐπὶ τοῦ ὤμου τοῦ συζύγου της, ἐπανελάθειν . . .

— Τὰ πάντα ἤκουσα καὶ ἤξεύρω τώρα, ὦ Γεώργιέ μου, μέχρι τίνος βαθμοῦ με ἀγαπᾶς! ἡ σιωπὴ αὐτῆ, ἡ συνεσταλμένη αὐτῆ στάσις, ἡ λύ-πη αὐτῆ τὴν ὁποίαν ἐξελάμβανον ὡς ἀδιαθεσίαν... ἦτον λοιπὸν καὶ αὐτὴ ἀδρότης τῆς καρδίας σου, δυσπιστία πρὸς τὸν ἑαυτὸν σου, ὁ φόβος μήπως με ἐνοχλεῖς διὰ τοῦ ἔρωτός σου! καὶ ἐγὼ ἦτις σὲ κατηγόρουν διὰ τὴν ψυχρότητά σου καὶ ἔφθανα μέχρι τῆς ζηλοτυπίας! . . .

— Μὲ ἀγαπᾶς λοιπὸν; ἀνέκραζεν ὁ λόρδος Βεϋμούθ ἔμπλεως εὐτυχίας καὶ νομίζων ὅτι ὄνει-ροπολεῖ.

— Ἐὰν σὲ ἀγαπῶ! καὶ διατί νὰ μὴ σὲ ἀγα-πῶ; Οὐδὲν εἶσαι, ἔλεγε πρὸ ὀλίγου, οὔτε ἀρκετὰ νέος, οὔτε ἀρκετὰ ὠραῖος, οὔτε ἀρκετὰ ποιητικὸς διὰ νὰ ἀγαπηθῆς . . . ἀλλὰ παρατήρησε λοιπὸν τὸν ἑαυτὸν σου! τὸ πλατὺ τοῦτο καὶ καθαρὸν μέτωπον, οἱ πλήρεις πυρὸς οὔτοι ὀφθαλμοί, τὸ πρόσωπον τοῦτο εἰς τὸ ὁποῖον ἡ ψυχὴ σου ὑπερή-φανος, τρυφερὰ καὶ ἀνδρική συγχρόνως ἀκτινο-βολεῖ παρὰ τὴν θέλησίν της ὦ Γεώργιέ μου δὲν εἶναι ἐκεῖ ἡ καθ' αὐτὸ νεότης, ἡ ἀληθὴς ὠραιότης, ἡ θεῖα ποίησις; . . . Σὲ ἀγαπῶ καὶ εἶμαι ὑπερή-φανος. . . ὄχι πλέον ὡς ἀδελφὴ ἠγαπημένη, οὔτε ὡς σεβασμῖα θυγάτηρ! . . . σὲ ἀγαπῶ δι' ἁγίου-τινὸς, διὰ ζωηροῦ ἔρωτος συζύγου καὶ ἐρωμέ-νης! . . .

— Λέγεις ἀλήθειαν, Θεέ μου! ἐψέλλιζεν ὁ λόρδος Βεϋμούθ σφίγγων πὴν γυναικῶν του μετὰ παραφύσου χαρᾶς. Καὶ ἐπὶ τινὰς στιγμὰς δὲν ἤκουετο ἄλλο εἰμὴ ὁ κρότος τῶν ἀσπασμῶν των καὶ τῶν λυγμῶν των οἵτινες συνεμιγνύοντο.

VI.

"Οπου ἐπὶ τέλους πρόκειται περὶ τῆς ἀργυρᾶς φιαλίδος

Ὁ Ὀκτάβιος, τῇ ἀληθείᾳ ἦτο πολὺ στενοχω-

ρημένος ἐκ τῆς θέσεώς του. Δὲν ἐτόλμα οὔτε νὰ ἐγερθῆ, οὔτε νὰ ἑμιλήσῃ, οὔτε ἐν τοῦτοις νὰ μεί-νῃ ἀκίνητος.

Οἱ δύο σύζυγοι εἰς παράδεισον εὐτυχίας εἰσελ-θόντες τὸν ἐλησμόνησαν ἐντελῶς· ἀλλ' αὐτὸς ἦτο δυστυχὴς καὶ ἐθλίβετο εὐρισκόμενος πλησίον αὐ-τῶν. Ἐνώπιον τῶν μεγάλων ἐκχύσεων τῆς καρ-δίας, τῶν πλυμμυρῶν τούτων αἵτινες διασπά-ζουσι μὲ τὴν σφοδρότητα κύματος, ἀπὸ πολλοῦ περιστελλομένου, τὰ προχόμενα τῆς εὐπρεπείας, τρίτος τις ἀδιάφορος εἶναι πάντοτε γελοῖος.

Πρὸς τὴν φυσικὴν ταύτην ἀντίπραξιν ἠνούτο παρὰ τῷ κόμητι ὑπόκορός τις λύπη. Ἡ χαρίεσσα αὐτῆ νέα γυνή, τὴν ὁποίαν ἐβλεπεν ἐπιδαφιεύου-σαν εἰς ἄλλον τοῦς θησαυροὺς τῆς λεπτῆς τρυ-φερότητός της, ἦτο βεβαίως ἡ κομψὴ ὀπτασία ἧτις ἦλθεν ἄλλοτε ἐπὶ τῆς κλίνης τῶν ὀδυνῶν του, ἐκεῖνη ἧτις εἶχε δροσίσει τὰς πυρετώδεις νύκτας αὐτοῦ . . . ἀλλὰ τὸ θελκτικὸν ὄνειρον ἐξέλειπε καθ' ἣν στιγμὴν ἠδύνατο νὰ πραγματοποιηθῆ.

Ἡ καρδία του ἦτο καταβεβλημένη ὑπὸ λύ-πης καὶ ἤρχισε νὰ μετανοῇ διότι δὲν ἦτο πτώμα κινούμενον εἰς τὸν ἀέρα καὶ ἀνητημένον ἀπὸ τοῦ δένδρου τῆς Βουλώνης.

Παρειθὺς ὁ λόρδος Βεϋμούθ δι' αἰφνιδίας τινὸς ἀντιστροφῆς εἰς ἑαυτὸν ὠχρίασε καὶ ὤθησεν ἠρέ-μα τὴν γυναικῶν του.

— Εἶμαι τρελλός! εἶπεν ἐπὶ τέλους διὰ φω-νῆς φρικωδῶς ἠλλοιωμένης. Ἴδου παρ' ὀλίγον νὰ πιστεύσω, ὡς παιδίον ὅ,τι τὸ καθῆκον ἡ ὁ οἶ-κτος ἴσως σοὶ ἐμπνέουσιν. Εὐχαριστῶ διὰ τὴν συμ-πάθειάν σου, Ἐμμα, καὶ συγχώρησέ με πρὸς στιγ-μὴν διὰ τὴν ἀδυναμίαν μου . . .

— Ὁ οἶκτος! τὸ καθῆκον! ἐπανελάθειν ἡ νέα γυνὴ μετ' ἐκπλήξεως. Τί θέλετε νὰ εἰπῆτε; ὅταν σὰς ἑμιλῶ περὶ ἀγάπης περὶ τρυφερότητος . . .

— Δὲν εἶμαι ἐγὼ τὸν ὁποῖον ἀγαπᾶς, διέκο-ψεν ὁ λόρδος Βεϋμούθ, μὴ λαμβάνης ἀνωφελῶς τὸν κόπον νὰ με ἀπατήσης.

— Ἄ! εἶπεν ἡ νέα γυνὴ ἐγειρομένη ὀρθὴ καὶ ἀγέρωχος, τῶντι εἶχον λησμονήσει τὴν προσβο-λὴν ταύτην· εἴθε σκληρὸς διότι μοι τὴν ἀνα-πολεῖτε . . .

— Ἐμμα, ἐπανελάθειν ὁ ἄγγλος, μὴ μὲ θεωρῆς παρὰ ὡς ἀδελφὸν ἐπιεικῆ, ὡς φίλον εἰλικρινῆ· ἄ-νοιξόν μοι τὴν καρδίαν σου. Δὲν σ' ἀγαπῶ διὰ κοινῆς τινὸς ἀγάπης . . . ἡ θυσία ἄλλως ἐγένετο· ἡ καρδία μου δὲν δύναται νὰ πληρωθῆ περισσό-τερον . . . ἐξέρρησεν ὄλον αὐτῆς τὸ αἶμα.

— Ἀλλὰ, ἀνέκραζεν ἐκεῖνη προσβληθεῖσα καὶ δάκνουσα τὰς χειρὰς της, τί ἄνθρωπος εἴθε λοι-πὸν εἶς; ἢ μᾶλλον ὁποῖαν με ὑποθέτετε, καὶ ἔχετε τόσον κακὴν ἰδέαν περὶ ἐμοῦ; Μὲ κρίνετε πολὺ χυδαίως καὶ μὲ ἐξευτελιζετε τόσον ὥστε ἀδυνατῶ νὰ ὑπερασπισθῶ.

Ὁ λόρδος Βεϋμούθ τὴν παρετήρει μετὰ θλίψεως.

— Ὡ, εἶπεν, ἐὰν ἠδύναμην νὰ σὲ πιστεύσω!

Ἡ Ἐμμα ἔρριψε βλέμμα πλήρες ἰκετικῆς τρυ-φερότητος πρὸς τὸν σύζυγόν της.

— Δύσπιστος καρδία! εἶπεν ἐκεῖνη, πρέπει πολὺ νὰ ὑπέφερες πρὶν φθάσῃς εἰς τὴν ἄβυσσον ταύτην τῆς ἀμφιβολίας. Ἄλλὰ δι' ὄνομα τοῦ θεοῦ! ἐπανελάθει με σπινθοροβολουῦντας ὀφθαλ-μοῦς, καὶ ὠραία ἐκ τῆς ἀγκυκατήσεως, τί ἤξεύ-ρετε; τί σὰς εἶπον; ὅτι σὰς ἀπατῶ; ὅτι ἀγαπῶ ἄλλον τινά; ἀλλὰ δὲν πιστεύει τις τοιαύτας δυσ-φημίας ἄνευ ἀποδείξεως, ποῦ εἶναι αἱ ἀποδείξεις;

Ὁ λόρδος Βεϋμούθ ἠγέρθη θορυβωδῶς, καὶ διέ-τρεχε τὴν αἴθουσαν μὲ μέγαρα βήματα· ἦτο προ-φανὲς ὅτι ἐν ἑαυτῷ λυπηρὰ τις πάλιν συνέβαινε. Ἐπὶ τέλους ἐσταμάτησεν ἐνώπιον τῆς γυναικὸς του καὶ θεωρῶν αὐτὴν ἀσκαρδαμυκτί . . .

— Θέλετε; εἶπεν.

— Τὸ ἀπαιτῶ.

— Πολὺ καλὰ! μείνετε, κόμη, προσέθηκεν αὐ-τὸς βλέπων κίνημά τι τὸ ὁποῖον ἔκαμεν αὐτὸς διὰ νὰ ἀπομακρυνθῆ. Δὲν πειράζει, μείνετε· καὶ πρὸς αἰζῶν αὐτὸν εἰς τὴν γυναικῶν του.

— Ὁ κύριος κόμης δὲ Σουβρᾶν, εἶπε, φίλος εἰς τὸν ὁποῖον ἐνεπιστεύθη τὴν ἀρχὴν τοῦ μυ-στικοῦ μου, διὸ ἐπιθυμῶ πολὺ νὰ μάθῃ καὶ τὸ τέλος.

— Μέχρις ἐκεῖνης τῆς στιγμῆς ἡ Καίδη Βεϋ-μούθ κατεχομένη ὑπὸ τῶν διαφόρων αἰσθημάτων τὰ ὁποῖα διεδέχοντο ἄλληλα ἐν ἑαυτῇ, δὲν εἶχε δώσει οὐδεμίαν προσοχὴν εἰς τὸν Ὀκτάβιον. Ὅθεν ἀνεμνήσθη τῆς παρουσίας του καὶ εἰς τὴν ἰδέαν ὅτι ξένος τις παρῆν εἰς τὴν συζυγικὴν ταύτην σκηνὴν, ῥοδιὸν νέφος ἐκάλυψε τὰς στιλπνὰς πα-ρειὰς της. Ἐν τούτοις συνῆλθε ταχέως, καὶ ἐνῶ ὁ Ὀκτάβιος περισσότερον ἐκπεπληγμένος προσέ-κλινε βαθέως.

— Οἱ φίλοι τοῦ συζύγου μου, εἶπεν αὐτὴ με-τὰ συστολῆς ὄλας ἀξιοπρεποῦς, εἶναι ἀξιοί πά-σης τῆς ὑπολήψεώς μου. Καλῶς ὀρίσατε, κύριε κόμη.

Οὐδὲν δὲ εἰς τὴν φυσιογνωμίαν της, πρὸς με-γάλην δυσἀρέσειαν τοῦ Ὀκταβίου, προέδιδεν ἐκ-

πληξιν, οὐδὲν ἐδείκνυεν ὅτι αὐτὴ τὸν ἀνεγνώρισεν· ἀλλὰ στραφεῖσα πρὸς τὸν σύζυγόν της . . .

— Λέγετε, κύριε, τῷ εἶπεν, ἡ παρουσία ἐνὸς μάρτυρος δὲν μὲ φοβίζει καὶ εἶμαι ἐτοιμὴ νὰ σὰς ἀποκριθῶ.

Ὁ λόρδος Βεϋμούθ ἔλαβε τὰς δύο χεῖρας τῆς γυναικὸς του μετὰ τῶν ἰδικῶν του καὶ τῇ εἶ-πε μετὰ γλυκύτητος.

— Ἐνθυμείσαι, Ἐμμα, ὅτι κατὰ τὰς πρώτας ἡ-μέρας τοῦ γάμου μας σοὶ ἔδωσα ἀντικειμένον τι ἐ-λαχίστης μὲν ἀναμφιβόλως ἀξίας, ἀλλὰ τὸ ὁ-ποῖον εἶχον περὶ πολλοῦ διότι ἦτο τῆς μητρὸς μου;

Ἡ νέα γυνὴ ἐταράχθη καὶ μετὰ ἐλαφρὸν τινὰ δυσταγμὸν ἀπεκρίθη ἐρυθριῶσα . . .

— Μίαν φιαλίδαν ἐξ ἀργύρου τετορνευμένου;... μάλιστα, Γεώργιε, τὴν ἐνθυμοῦμαι.

— Δύνασαι νὰ μοὶ εἴπῃς τί ἔγινε;

— Θεέ μου! πρέπει νὰ τὸ ὁμολογήσω. Ἄχ! πολλὰ δάκρυα μοὶ ἐπροξένησεν ἡ δυστυχὴς αὐτὴ φιαλίς· μὴ ὀργισθῆς κατ' ἐμοῦ, Γεώργιε, τὴν ἔ-χασα . . . τὴν ἔχασα δὲν ἤξεύρω ποῦ, καὶ ποτὲ δὲν ἐτόλμησα νὰ σοὶ τὸ ὁμολογήσω, γνωρίζου-σα πόσον σοὶ ἦτο προσφιλέως. Ἀλλὰ ποῖα σχέσις..

— Τὴν φιαλίδαν αὐτὴν τὴν εὔρον! εἶπεν ὁ λόρ-δος Βεϋμούθ.

— Ἀλήθεια! ἀνέκραζεν ἡ Ἐμμα κτυπῶσα χαριέντως τὰς χεῖρας. Ποῖα εὐτυχία! ἡ ἀπώ-λειά της ἦτο μία τῶν μεγαλητέρων μου λυπῶν.

— Τὴν ἀνεῦρον . . . εἰς Φοντενεβλώ, ἐξηκο-λούθησεν ὁ ἄγγλος παρατηρῶν τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ὁποῖον παρήγαγον οἱ λόγοι του.

Ὁ Ὀκτάβιος ἀνεσκήρτησεν.

— Εἰς Φοντενεβλώ! ἐπανελάθειν ἡ Ἐμμα ζη-τοῦσα νὰ ἀνακαλέσῃ τὰς ἀναμνήσεις της. Τῶντι διήλθομεν ἡμέρας τινὰς ἐκεῖ τὸ παρελθὸν ἔτος.

— Ἀπατάσαι, Ἐμμα, δὲν εἶναι ποσῶς τὸ πα-ρελθὸν ἔτος, ἀλλὰ τὸ προπαρελθὸν ὅπου ἀφῆκες τὴν φιαλίδαν εἰς Φοντενεβλώ, καὶ ἐγὼ δὲν ἤμην ἐκεῖ τότε.

— Πῶς εἶναι δυνατόν; εἶπεν ἡ νέα γυνὴ μει-διῶσα. Ἡξεύρετε πολὺ καλὰ ὅτι τὸ παρελθὸν ἔ-τος διὰ πρώτην φοράν ἐβλεπεν τὸ Φοντενεβλώ.

— Εἶσαι βεβαία! εἶπεν ὁ λόρδος Βεϋμούθ.

— Ἀναμφιβόλως. Τῇ ἀληθείᾳ, Γεώργιε, μοὶ ἑμιλεῖς αἰνιγματωδῶς.

— Θελω λοιπὸν σοὶ ἐξηγηθῆ καθαρῶτερα· τὸ παρελθὸν ἔαρ κατωκήσαμεν, ὡς ἐνθυμῆσαι, εἰς τὸ Ξενοδοχεῖον « ὁ Χρυσὸς Ἀετός. »

— Εἰς τὸν Χρυσοῦν Ἀετὸν, ἐσκέφθη ὁ Ὀκτάβιος, βεβαίως εἶναι αὐτό.

— Ἐνῶ μᾶς ὠδήγουν εἰς τὰ δωμάτιά μας, ἐξηκολούθησεν ὁ λόρδος Βεϋμούθ, ἤκουσα ὑπέρτριαν τινα λέγουσαν εἰς ἄλλην καὶ δεικνύουσάν σε. — Κύτταξε! ἰδοὺ ἡ νέα κυρία τοῦ παρελθόντος ἔτους... Ἦξεύρεις, ἐκεῖνη τῆς ὁποίας ὁ ἔραστής ἦτο ἀσθενής; ἀπόδος αὐτῇ λοιπὸν τὴν φιαλίδα τὴν ὁποίαν εἶχε λησμονήσει...

— Ἀλλ' ἡ γυνὴ αὕτη ἐψεύδετο, κύριε, καὶ πιστεύω ὅτι δὲν θὰ μοὶ κάμῃς τὴν προσβολὴν αὐτὴν νὰ ἀμφιβάλλῃς;

— Βεβαίως, κατ' ἀρχὰς οὐδεμίαν σπουδαίωτητα ἀπέδωκα εἰς τοὺς λόγους τούτους; ἀλλὰ τὴν ἐπαύριον ἡ αὐτὴ ὑπέρτρινα μὲ ἐσταμάτησεν εἰς τὸ μέσον τῆς ἀναβάθρας καὶ μοὶ ἔδωκε τὴν φιαλίδα παρακαλοῦσά με νὰ σὰς τὴν ἐγχειρίσω. Φαντασθῆτε τὴν ἐκπληξίν μου ὅτε ἀνεγνώρισα ὅτι ἦτον ἡ ἐδικὴ σας.

Ἡ Ἐμμα ἔκαμε κίνημα ἐκπληξίως καὶ τὸ εἰλικρινὲς πρόσωπόν της ἐξέφρασε τὴν ζωνηρωτέραν ἀγανάκτησιν.

Ὁ δὲ Ὀκτάβιος ὅστις ἐπερίμενε νὰ τὴν ἴδῃ ὠχρίωσαν, πάλλουσαν καὶ ζητοῦσαν τινὰ ὑπεκφυγὴν ἔμεινεν ἐντελῶς ἐκθαμβός.

— Καὶ σεῖς δὲν μοὶ εἶπατε τίποτε! ἀνέκραξεν αὐτῇ.

— Ἐκαμὰ λάθος! ἔπρεπε νὰ ἔλθω ἀμέσως εἰς σὲ καὶ νὰ σοὶ ζητήσω εἰλικρινῆ καὶ ἀδόλον ἐξήγησάν τοιαύτη ὑπῆρξε κατ' ἀρχὰς ἡ ἰδέα μου! ἀλλ' ἐνῶ ἐδίσταζον, καὶ ἐνῶ ἡ γυνὴ αὕτη κατὰ πλεονασμὸν μοὶ διηγείτο δὲν ἐξεύρω ποῖαν ἀνόητον ἱστορίαν μονομαχίας νέου τινὸς πληρωθέντος, τὸν ὁποῖον δὲν ἀπεδείκνυες μὲν ὅτι γνωρίζεις κατὰ τὸ δικαίωμα τῆς ἡμέρας, ἀλλὰ τὸν ὁποῖον καθ' ἑκάστην νύκτα ἐπήγαινες κρυφίως καὶ ἀνεύρισκας εἰς τὸ δωμάτιόν του, ἐνθυμήθην ὅτι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν, περὶ ἧς ἐκείνη ὠμίλει, ἐγὼ βιασμένος νὰ ἐκπληρώσω ἐντολὴν τινὰ εἰς Ἰσπανίαν σὰς εἶχον ἀφήσει εἰς Παρισίους μόνην καὶ ἐλευθέρην...

— Καὶ, εἶπεν ἡ Λαίδη Βεϋμούθ μετὰ μειδιάματος ὑπεροπτικοῦ, ὑποθέτατε ὅτι κατ' ἐκείνον τὸν καιρὸν...

— Δὲν ὑπέθεσα τίποτε, Ἐμμα, τίποτε προσβλητικὸν εἰς τὴν τιμὴν σου. Ἐζήτησαν ἐξ ἐναντίας λόγους διὰ νὰ συγχωρήσω τὴν ἐλαφροῦτητα τῆς διαγωγῆς σου... Ὁ νέος ἐκεῖνος ἄνθρωπος ἴσως ἦτο σεγγανὴς σου, ποῖος ἤξεύρεις; φίλος τῆς παιδικῆς σου ἡλικίας... καὶ μυστικὸν τι αἰσθημα

σοὶ ἐπέβλασε τὸ καθῆκον νὰ ἀγρυπνῆς ἐπ' αὐτοῦ... ἀλλὰ διὰ τί μοὶ ἔκρυψες τέσον καιρὸν καὶ τόσον μυστικῶς τὸ ταξιδίόν σου τοῦτο εἰς Φοντενεβλώ;

Ἡ Λαίδη Βεϋμούθ ἔκαμε κίνημά τι ἀνυπομονησίας. Ἡ ἐντροπὴ, ἡ ὀργή, ἡ προσβληθεῖσα ἀξιοπρέπεια ἐρυθρίασαν τὴν θελατικὴν μορφήν της.

— Πάλιν ἐπαναλαμβάνετε τὰ αὐτὰ, ἀνέκραξεν αὐτῇ, δὲν ἤμην, σὰς λέγω, εἰς Φοντενεβλώ... εἰμὴ μεθ' ὑμῶν.

Ἡ ἰσχυρογνωμοσύνη αὕτη, ν' ἀρνήται τὸ προφανὲς τοῦ πράγματος ἤρχισε νὰ προσβάλλῃ τὸν Ἄγγλον.

— Ἄ! εἶπεν αὐτὸς λυπηρῶς, εἶμαι πολὺ δυστυχής! ἀρῶ ὑπεδοήθην τὴν καταστροφὴν τῆς εὐτυχίας μου, ἤλπιζα τοῦλάχιστον εἰς τὸ αἴσθημά σου, εἰς τὴν φιλίαν σου! μετεχειρίσθην ὅλα τὰ μέσα διὰ νὰ κερδίσω τὴν ἐμπιστοσύνην σου... ἀλλὰ δὲν δύναμαι νὰ τὸ κατορθώσω.

— Ἀλλὰ, ἀνέκραξεν ἡ Ἐμμα μὲ ὀφθαλμοὺς πλήρεις δακρύων, τί θέλετε νὰ σὰς ἐμπιστευθῶ; δὲν ἔχω κανὲν μυστικὸν τὸ ὁποῖον νὰ μὴ γνωρίζετε, οὔτε ἐν, σὰς ὀρκίζομαι ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

— Καὶ ἐν τούτοις, Ἐμμα, ἀπὸ ἐνὸς ἔτους γίνεσαι καθ' ἑκάστην ἡμέραν σκεπτικωτέρα, μελαγχολικωτέρα καὶ σιωπηλωτέρα...

— Φεῦ! εἶπεν αὐτῇ, διότι σεῖς ἐγείνατε τόσον ψυχρὸς καὶ σκυθρωπὸς, ὥστε μοὶ ἐφαίνεται ὅτι δὲν με ἀγαπᾶτε πλέον!

— Μήπως εἶναι μᾶλλον ὅτι ἀγωνίζεσθε μετὰ τοῦ καθήκοντος καὶ τοῦ ἐνόχου ἔρωτος; ὅτι ἐζητεῖτε ματαίως νὰ ἐκρῖζώσῃτε παλαιὰν τινα ἀνάμνησιν; διὰ τί, ἀγαπητὸν τέκνον, διατί νὰ μὴ τὰ εἶπῃς ὅλα;

— Διότι εἶναι ψεύδη, Γεώργιε! διότι δὲν ἀγαπῶ, δὲν λατρεύω εἰμὴ ἕνα ἄνθρωπον εἰς τὸν κόσμον... καὶ ὁ ἄνθρωπος οὗτος εἶσαι σύ.

— Ποῖος εἶναι λοιπὸν ἐκεῖνος ἐπὶ τοῦ ὁποῖου ἠγρύπνεις δεκαπέντε νύκτας ἐν τῇ ἀπουσίᾳ μου καὶ ἐν ἀγνοίᾳ μου;

— Δὲν ἤξεύρω τί θέλεις νὰ εἶπῃς καὶ πῶς πιστεύσας τὴν ὑπέρτριαν τοῦ ξενοδοχείου, ἧτις πιθανὸν νὰ ἐψεύσθῃ ἢ νὰ ἠπατήθῃ ἀπὸ παράδοξόν τινα ὁμοιότητα, ἐκράτησας ἐπὶ ὀλόκληρον ἔτος ὑποψίας αἰτινας μὲ προσβάλλον καὶ σὲ ἀτιμάζουν! Ἄ! Γεώργιε, καὶ λέγεις ὅτι με ἀγαπᾶς...

— Ἀλλ' ἡ φιαλὶς αὕτη, ἡ δυστυχὴς αὕτη φιαλὶς! πῶς ἐξηγεῖται ἡ παρουσία της εἰς Φοντενεβλώ;

— Δὲν δύναμαι νὰ τὴν ἐξηγήσω. Βλέπω εἰς τὸ γεγονός τοῦτο παράδοξον καὶ θλιβεράν συμπτωσιν, ἰδοὺ τὸ πᾶν ἄλλως δὲ ἡ φιαλὶς τὴν ὁποῖαν σὰς ἔδωκεν εἶναι ἄρα γε ἰδική μου;

— Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἔχω λάθος; ἡ ὑπογραφή μου, τὰ σύμβολα τῆς οἰκογενείας μου, ἡ παράδοξος καὶ ἴσως ἰδικιτέρα σφράγις της, ὅλα ταῦτα ἀποδεικνύουν τὴν ταυτότητά της... ἄλλως δὲ θὰ τὴν ἴδῃς, καὶ ἂν κατορθώσῃς νὰ μοὶ ἀποδείξῃς ὅτι δὲν εἶναι ποσῶς ἰδική σου, βεβαίως θὰ λησμονήσω τὰς ἀμφιβολίας καὶ τὰς ὑποψίας μου.

Καὶ ὁ λόρδος Βεϋμούθ ἐξῆλθε ταχέως.

Τότε ὁ κόμης δὲ Σουβράν ἐπλησίασε πρὸς τὴν νέαν γυναῖκα.

— Κυρία, τῇ εἶπε διὰ φωνῆς συγκεκλιμένης, πρὶν ἢ ἐγκαταλείψω τὴν οἰκίαν ταύτην διὰ νὰ μὴ ἐπανέλθω πλέον ποτὲ, θὰ με συγχωρήσῃτε νὰ ἐπιληφθῶ τῆς μόνης ταύτης εὐκαιρίας ἵνα σὰς ἐκφράσω τὴν μετὰ σεβασμοῦ εὐγνωμοσύνην μου;

Ἡ Λαίδη Βεϋμούθ τὸν παρετήρησε μὲ τρόπον ἐκπεπληγμένον.

— Ἡ εὐγνωμοσύνη μου, ἐξηκολούθησεν αὐτὸς, δὲν θὰ ἐκλείψῃ εἰμὴ μετὰ τῆς ζωῆς μου, λυποῦμαι ὅμως διότι ὑπῆρξα ἀντικείμενον ἀκουσίου ταραχῆς εἰς ἐν ζεύγος τόσῳ πολὺ ἠγαπημένον...

Ἡ Ἐμμα ἠνοιξε μεγάλους ὀφθαλμοὺς ὡς τις ὁ ὁποῖος δὲν καταλαμβάνει τίποτε.

— Καθ' ἣν στιγμὴν θὰ χωρισθῶ ἀφ' ὑμῶν διὰ παντός, ἐξηκολούθησεν ὁ Ὀκτάβιος, καταρῶμαι τὴν τύχην ἧτις ἄλλοτε μ' ἐβρίβην ἐμπροσθέν σας. Ἀπὸ δύο ἐτῶν ἡ εὐάρεστος εἰκὼν σας πλανᾶται σταθερῶς ἐνώπιον τῶν ὀφθαλμῶν μου... εἶχον σχηματίσει χρυσᾶ ὄνειρα, συγχωρήσατέ μοι κυρία, διότι σὰς ἐνόμιζον ἐλευθέρην καὶ ἐτόλμων διὰ τοῦ νοῦς νὰ ὑψωθῶ μέχρις ὑμῶν... σήμερον ὅτε πρέπει νὰ παραιτηθῶ ἀπὸ τῆς γλυκείας ταύτης φαντασίας... ἡ καρδία μου συντρίβεται.

Ἡ νέα γυνὴ ἀπεσύρθη φοβηθεῖσα καὶ ἠρώτα ἑαυτὴν μήπως ὁ Ὀκτάβιος ἦτο τρελλός.

— Ἡ ὀμίλια αὕτη σὰς προσβάλλει ἴσως, ἐπανέλαβεν ὁ κόμης. Σιωπῶ κυρία μου... ἀλλ' ἀκόμη μίαν λέξιν, εἶναι συμβουλή ἐνὸς τιμίου ἀνθρώπου, ἐνὸς φίλου. Διὰ τί νὰ ἀρνήσῃς εἰς τὸν Λόρδον Βεϋμούθ, εἰς ἕνα σύζυγον ὅστις κατέχει « ὄλην » τὴν ἀγάπην σας πρᾶξιν τῆς ὁποίας ἔχει ἀποδείξει, καὶ τὴν ὁποῖαν θ' ἀναγκασθῆτε ταχέως ἢ ἀργά νὰ ὁμολογήσῃτε; Ἐκμυστηρευθῆτε εἰς αὐτὸν πᾶσαν τὴν ἀλήθειαν, διότι αὕτη δὲν ἔχει οὐδὲν τὸ ἀτιμάζον

σας... ἐνῶ ἄλλως ἕως τότε θ' ἀμφιβάλλῃ διὰ τὴν ἀγάπην σας καὶ ἡ ἀμφιβολία αὕτη θὰ καταστρέψῃ τὴν ζωὴν του...

— Μὲ συγχωρεῖτε, κύριε, διέκοψεν ἡ Ἐμμα, εἶμαι ἴσως ὀλίγον ἀγχίνους; ἀλλὰ δὲν ἐννοῶ οὔτε λέξιν ἐξ ὧν μοὶ κάμνετε τὴν τιμὴν νὰ μοὶ λέγητε.

— Εἶναι δυνατόν, εἶπεν ὁ Ὀκτάβιος μετὰ λύπης, νὰ μὴ με ἀναγνωρίσητε;

— Ν' ἀναγνωρίσω;... ἀλλὰ πῶς, ἐνῶ σὰς βλέπω σήμερον διὰ πρώτην φοράν;

Ἡ φιλαυτία τοῦ κόμης ἔλαβε σκληρὰν τινα προσβολὴν δὲν ἐνθυμῆται οὔτε καὶ τὴν μορφήν του! ἐδάγκασε τὰ χεῖλη.

— Δὲν ἀπορῶ ὅτι με ἐλησμονήσατε, ἐπανέλαβεν αὐτὸς πικρῶς, ... τί ἤμην τῶνόντι δι' ὑμᾶς; ξένος, ἀδιάφορος. Ἐν τῇ ἀνεξαντλήτῳ καλωσύνη σας παρέσχετε εἰς τὸν πρῶτον τυχόντα καὶ θνήσκοντα τὰς περιποιήσεις, τὰς ὁποίας μοὶ ἐπεδαψιλεύσατε...

— Ἐγὼ! εἶπεν αὐτῇ γελῶσα, σὰς ἐπεδαψιλεύσατε περιποιήσεις;

— Ἀλλ' ἐγὼ ἐξηκολούθησεν ὁ Ὀκτάβιος σὰς ἐνθυμοῦμαι... καὶ ἡ ἐνθυμήσις σας εἶναι ἀδιασπάστως συνδεδεμένη μὲ τὴν εἰς Φοντενεβλώ διαμονὴν μου.

— Ἀκόμη Φοντενεβλώ! ἀνέκραξεν ἡ Λαίδη Βεϋμούθ ὀργισθεῖσα, ἔχετε λοιπὸν βεβαίως στοίχημα! Ἄς εἶναι κύριε! ἰδοὺ, τὸ ἐπαναλαμβάνω διὰ τελευταίαν φοράν δὲν ἔθεσα ποτὲ τὸν πόδα μου εἰς Φοντενεβλώ ἄνευ τοῦ συζύγου μου! δὲν σὰς εἶδον ποτὲ, δὲν σὰς γνωρίζω ποσῶς καὶ σὰς παρακαλῶ νὰ παύσητε τὸν δυσάρεστον αὐτὸν ἀστεῖσμον ὅστις με ἐνοχλεῖ καὶ με προσβάλλει.

Ὁ κόμης ἔμεινεν ἀκίνητος ἀπὸ ἐκπληξίν καὶ λύπην.

— Ἄ! τοῦτο πλέον δὲν ὑποφέρεται, ἀνέκραξεν ἄρμόζι τῶρα νὰ εἶπω καὶ ἐγὼ « ποῖος λοιπὸν ἀπατᾶ ἐνταῦθα; »

Πρὸς στιγμὴν ἐπῆλθεν ἄκρα σιγή.

Ἡ νέα γυνὴ λίαν συγκεκλιμένη, ἐκτύπα νευρωδῶς καὶ μὲ μικρὰ βιασμένα κτυπήματα τὸ βελουδίνον κάλυμμα τῆς ἐστίας, ὁ δὲ Ὀκτάβιος μανιώδης γενόμενος ἔλαβε τὸν πῖλόν του καὶ ἠτοιμάζετο ν' ἀναχωρήσῃ.

Ἀφῆνης τὸ ὀρολόγιον ἐκτύπησε δέκα ὥρας.

Ἡ Λαίδη Βεϋμούθ ἀνεσκήρτησεν ἀνέγνωσε ταχέως ἐπιστολὴν τὴν ὁποῖαν μέχρι τοῦδε ἐκράτει σφιγκτὰ εἰς τὴν χεῖρά της διπλωμένην. Καὶ ἐπὶ

τινας μὲν στιγμὰς ἢ φυσιογνωμίᾳ τῆς ἐπρόδιδο βαθεῖαν τινα σκέψιν· μετὰ ταῦτα δὲ ὡς ἂν αἰφνιδία τις ἰδέα ἐφώτισε τὸν νοῦν τῆς ἐμειδιάσε· καὶ σταματῶσα τὸν κόμητα διὰ τινος κινήματος,

— Ἐὰν καλῶς ἐνόησα, εἶπεν ἡ Ἔμμα, εἰσθε αὐτὸς ὁ ἴδιος πληγωμένος περὶ τοῦ ὁποίου πρὸ ὀλίγου ὠμίλει ὁ σύζυγός μου.

Ὁ Ὀκτάβιος προσέκλινε μετὰ φιλοφροσύνης.

— Τὸ ἠξέυρει;

— Τὸ ἀγνοεῖ.

— Δὲν εἶναι πρὸ δύο ἐτῶν κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον ὅπου ὑπήγετε εἰς Φοντενεβλώ.

— Μάλιστα, κυρία, κατὰ τὸν μῆνα Μάρτιον.

— Καὶ ἐκεῖνη . . . ἦτις σὰς ἐπεριποιήθη, μοὶ ὁμοιάζει πολὺ.

— Πολὺ εἶπεν ὁ κόμης εἰρωνικῶς. Δὲν ὑπάρχει ἐντελεστέρα ὁμοιότης;

— Τίς ἠξέυρει! ἄλλ' ἐνθυμηθῆτε καλῶς . . . Δὲν παρετηρήσατε κἄτι τι εἰς τὸ πρόσωπόν τῆς, τὸ ὅποιον δὲν ἀνευρίσκετε ἐπὶ τοῦ ἰδικοῦ μου;

— Οὐδὲν, ἀπήντησεν ὁ κόμης.

— Σκεφθῆτε καλῶς . . . τὸ φάντασμά μου δὲν εἶχε χαρακτηριστικὸν τι . . . ἰδιαιτέρον καθὼς ἐνδιαλαμβάνουσι τὰ διαβατήρια;

— Ἐν χαρακτηριστικόν! ἐψιθύρισεν ὁ Ὀκτάβιος, σταθῆτε . . . τῷ ὄντι, μοὶ φαίνεται . . .

Ἔθεσε μίαν τῶν χειρῶν του ἐπὶ τῶν ὀφθαλμῶν.

— Μάλιστα εἶπεν ἡ νέα γυνή . . . κἄτι τι ὡς μικρὰν ἐλαίαν ἐν χαρακτηριστικὸν καλλονῆς.

— Εἰς τὴν ἄκραν τοῦ κάτω χεῖλους! ἀνέκραξεν ὁ κόμης· εἰναι ἀληθές . . . ἐνθυμοῦμαι τῶρα . . .

Ἡ Λαίδη Βεῦμουθ ἐξέβλεπεν ἀναστεναγμὸν ἀνακουφίσεως καὶ ἔπεσεν ἐπὶ σκίμπος γελῶσα μὲ ὄλην αὐτῆς τὴν δύναμιν . . .

Ὁ ἄγγλος, ὅστις εἰσῆρχετο τότε, ἔμεινεν ἐκπληκτος ἐνώπιον τῆς ἀσυνήθους ταύτης ἰλαρότητος. Ὁ κόμης ἤρχισε νὰ ἐννοῇ ἀλλ' ἀμφίβαλλεν ἀκόμη.

— Ὅτε θὰ εἰσθε ἡσυχωτέρα, ἐξηκολούθησεν ὁ λόρδος Βεῦμουθ μετὰ δυσθυμίας, θὰ μοὶ κάμητε τὴν χάριν νὰ ἐξετάσητε τοῦτο;

Ἡ Ἔμμα ἔλαθε τὴν φιαλὶδα καὶ πάλιν τὴν ἀπέδωκεν εἰς τὸν σύζυγόν τῆς.

— Τὴν ἀνεγνώρισα εἶπεν αὐτή.

— Λοιπὸν ὁμολογεῖτε . . .

— Ὅτι αὐτὴ ἡ φιαλὶς εἶναι τῶντι ἡ ἐδική μου, μάλιστα, Γεώργιε.

— Καὶ ὁ ἄνθρωπος αὐτός . . . οὗτος ὁ νέος τοῦ Φοντενεβλώ . . .

— Ἦτον ὁ κύριος.

— Σεῖς κύριε κόμη . . .

— Ἐγὼ, ἐπεβεβαίωσεν ὁ Ὀκτάβιος.

Ὁ λόρδος Βεῦμουθ ἐνέπιπτεν ἀπὸ ἐκπλήξεως εἰς ἐκπλήξιν.

— Ὅχ μοὶ ἐξηγηθῆτε, ἐψέλισεν αὐτός.

— Οὐδὲν κατ' αὐτὴν τὴν στιγμὴν εἶπεν ἡ Ἔμμα. Ἀκούσατε, προσέθηκεν αὐτὴ προτεινούσα τὰ ὦτα.

(Ἐπειτα ἡ συνέχεια.)

Ἡ ΕΝ ΕΤΕΙ 1770 ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

ΚΑΙ ΤΑ ΕΠΑΚΟΛΟΥΘΑ ΑΥΤΗΣ. (1)

Ἐφθασεν ἐν τούτους ἡ παραμονὴ τῆς πτώσεως τῆς Βυζαντινῆς αυτοκρατορίας· οἱ βάρβαροι περιεκύκλωσαν αὐτὴν πανταχόθεν καὶ ἠπέιλον καὶ τὴν Κωνσταντινούπολιν αὐτήν. Ἡ παρακμὴ εἶχε φθάσει καὶ μετ' αὐτῆς ἡ ταπεινοφροσύνη, ἡ παραλυσία, ἡ ἀνανδρία· ὁ αὐτοκράτωρ ἔκρουε τὰς πύλας τῶν ἡγεμόνων ἀνευ διακρίσεως ἐπαιτῶν βοήθειαν, ἀνθ' ἧς προθύμως ὑπέσχετο οἰανδήποτε ἐζήτουν παρ' αὐτοῦ ἀμοιβήν.

Μεταξὺ τῶν ἄλλων ἡγεμόνων δὲν ἐλησημονήθη καὶ ὁ τῆς Ῥωσσίας Βασιλεὺς ὅστις καὶ συνέδραμε δι' ἀποστολῆς ἰκανῶν χρημάτων, εἰς ἀντάλλαγμα τῶν ὁποίων ἐνόμφευσεν τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἄνναν μετὰ τοῦ Ἰωάννου, υἱοῦ τοῦ αὐτοκράτορος Ἐμμανουὴλ ἐν ἔτει 1714. Ἀλλ' ὁ γάμος οὗτος ἀπέβη ἀτυχής, διότι ἡ νέα αυτοκράτειρα ἀπεβίωσεν ἄπικις μετὰ τριετῆ συζυγίαν δυστυχῆ καὶ πολὺδακριν, καὶ οὕτω ἐματαιώθησαν καὶ πάλιν τὰ ἐπὶ τῆς ἐπιμιξίας βασιζόμενα σχέδια τῆς Ῥωσσίας.

Ἐπὶ τῆς βασιλείας Ἰωάννου τούτου τοῦ Παλαιολόγου συνεκρητήθη ἡ ἐν Φλωρεντίᾳ σύνοδος, ἡ κατόπιν ἀποκρηχθεῖσα, καθ' ἣν ἐγένετο προσκίριως ἡ ἐνωσις τῶν δύο ἐκκλησιῶν (1439). Ἐκ τῶν ἐνθέρμων συναργῶν τῆς ἐνώσεως ἦτο καὶ ὁ μητροπολίτης Κιέβου Ἰσιδώρος ὁ Ἕλληνας, ὅστις μετὰ τὸ πέραν τῆς Συνόδου καρδινάλιος ἀναγορευθεὶς ὑπὸ τοῦ Πάπα καὶ ἀποστολικὸς ἐξαρχος

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλαδίου 79.

πασῶν τῶν ἀρκτῶν χωρῶν ἐπέστρεψεν εἰς Ῥωσσίαν κομίζων τὴν ἐνωσιν.

Τῆς ἐνώσεως τὰ ἀποτελέσματα εἶναι λίαν γνωστά. Εἰς μὲν τὴν Κωνσταντινούπολιν ἔφερον αὐτὴ τὴν διχόνοιαν καὶ τὴν σύγχυσιν, εἰς δὲ τὴν Βόρειον Ῥωσσίαν οὐδὲ ἓνα εὔρεν ὀπαδόν, ἐκδιωχθέντος καὶ τοῦ κομίσαντος αὐτὴν μητροπολίτου Ἰσιδώρου.

Ἡ εἰδήσις τῆς ἀλώσεως τῆς Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τῶν Τούρκων, μετὰ τινὰ ἔτη γενομένης, κατέλυσε τὰς ψυχὰς τῶν Ῥώσων, καὶ ἐν μόνον παρεμύθει αὐτοῦς, ἡ ἐλπίς ὅτι ἐκπληρωθείσης τῆς παλαιᾶς προφητείας ὅτι οἱ Ἰσμαηλίται κυριεύσουσι τοῦ Βυζαντίου, ἔμελλε βεβαίως νὰ ἐκπληρωθῆ καὶ ἡ ἐτέρα λέγουσα ὅτι οἱ Ῥῶσοι θὰ ἐκδιώξωσι τοὺς Ἰσμαηλίτας καὶ θὰ βασιλεύσωσιν ἐπὶ τῆς Ἑπταλόφου (1). Τὴν δὲ γλυκειὰν ταύτην ἐλπίδα ἐνίσχυσε μετ' ὀλίγον καὶ ἐπεσφράγισεν, οὕτως εἶπεν, ὁ γάμος τοῦ Τσάρου Ἰωάννου μετὰ τῆς Σοφίας θυγατρὸς τοῦ δεσπότου τῆς Πελοποννήσου Θωμᾶ Παλαιολόγου καὶ ἀνεψιᾶς τοῦ τελευταίου αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου. Ὁ γάμος οὗτος πολλαπλῶς ὠφέλησε τοῖς Ῥώσοις, διότι δι' αὐτοῦ καὶ δικαιοῦματα ἀναμφισβήτητα κατ' αὐτοῦς ἀπέκτησαν ἐπὶ τῆς ἑλληνικῆς αυτοκρατορίας, καὶ σχέσεις τότε πρώτην φοράν συνῆψαν μετὰ τῶν ἡγεμόνων τῆς Εὐρώπης, τιμώντων καὶ περὶ πολλοῦ ποιουμένων τὴν Σοφίαν καθὸ ἀπόγονον τοῦ ἀρχαίου καὶ εὐγενοῦς αυτοκρατορικοῦ οἴκου τοῦ Βυζαντίου, καὶ μετέλαβον τέλος ἑλληνικῆς τε καὶ Λατινικῆς παιδείας, πρὸς δε τεχνῶν καὶ ἐπιστημῶν ἀπὸ τῶν ἐπιφανῶν Ἑλλήνων οἵτινες συνώδευσαν τὴν Σοφίαν εἰς Μόσχαν καὶ ἐγκατεστάθησαν αὐτότεσε.

Ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης οἱ Ῥῶσοι ἐθεώρουν ὡς κτῆμα αὐτῶν ἀναφαίρετον τὴν Κωνσταντινούπολιν, διὸ καὶ ὁ Τσάρος Ἰωάννης (16ῶν) ἅμα νυμφευθεὶς τὴν Σοφίαν (1472) παρέλαβε τὰ σύμβολα τῶν Ἑλλήνων αυτοκρατόρων, τὸν δικέφαλον δηλαδὴ ἀετὸν, ὅστις καὶ μέχρι σήμερον κοσμεῖ τὰς Ῥωσσιακὰς σημαίας· ἀλλ' ὁ ἀδελφὸς τῆς Σοφίας Ἀνδρέας μὴ ἀνεχόμενος τὸν τοιοῦτον σφετερισμὸν κατέλιπεν ἀποθνήσκων τὰ ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς Κωνσταντινουπόλεως κληρονομικὰ αὐτοῦ δικαιώματα εἰς τὸν βασιλέα τῆς Ἰσπανίας Φερδινάνδον.

Ἐκτοτε πολλὰ παρήλθον ἔτη καθ' ἃ οὐδὲν ἀξιοσημείωτον συνέβη ὡς πρὸς τὰ μεταξὺ Ἑλλή-

των καὶ Ῥώσων σχέσεις. Οἱ Τσάροι ἐπεζήτησαν τὴν φιλίαν τῶν φοβερῶν Σουλτάνων καὶ ἀπέστειλον πρὸς αὐτοὺς συχνὰς πρεσβείας· ἐπὶ τινὰ δὲ καιρὸν ἐχαλαρώθη καὶ ὁ πρὸς τὴν μητέρα ἐκκλησίαν σεβασμὸς αὐτῶν, εἰς τρόπον ὅστε ἔκριναν ἐπὶ τέλους εὐλογον ν' ἀποτεινᾶζωσι τὸν ζυγὸν τοῦ ἑλληνικοῦ Πατριαρχείου καὶ ν' ἀνιδρῶσωσιν ἴδιον ἐν Ῥωσσίᾳ, ὅπερ καὶ κατώρθωσαν διὰ τοῦ Πατριάρχου Ἰερεμία.

Ὁ Ἰερεμίας οὗτος ἐπανελθὼν ἐκ τῆς ἐξορίας καὶ ἀναλαβὼν τὸ δεύτερον τὴν πατριαρχίαν, εὔρεν αὐτὴν μὲν βεβαρημένην διὰ μεγάλων χρεῶν, ἅτινα οἱ προκάτοχοι αὐτοῦ συνῆψαν ἕνεκα τῶν καταχρήσεων τῶν, τὴν δὲ θρησκείαν τεταπεινωμένην καὶ πάσχουσαν ἀπὸ τὰς καταπιέσεις τῶν Ὀθωμανῶν, καὶ τὸ χεῖριστον τὸν ναὸν τῆς Παμμακαριστοῦ ὅπου ἦν ἐκπαλαί ὁ θρόνος τῶν Πατριαρχῶν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, μεταβεβλημένον εἰς τζαμίον διαταγῆ τοῦ σουλτάνου Ἀμουρτά. Ὅθεν μὴ ἀνεχόμενος τὴν τοιαύτην λυπηρὰν καὶ ἐξευτελιστικὴν κατάστασιν τοῦ κλήρου καὶ τῆς θρησκείας ὁ ρηθεις Ἰερεμίας ἀπῆλθεν εἰς Βλαχίαν καὶ Ῥωσσίαν, ἵνα ἐνεργήσῃ συνεισφοράς πρὸς ἀνέγερσιν ἄλλου πατριαρχικοῦ ναοῦ καὶ ἀπότισιν τῶν χρεῶν, ἔχων συνοδοιπόρον καὶ τὸν Μητροπολίτην Μονεμβασίας Ἰερόθεον, ἄνδρα συνετὸν καὶ αὐστηρὸν φύλακα τῶν προνομίων τῆς ὀρθοδόξου ἐκκλησίας (2).

Πρὸς τοῦτον ἐν Μόσχᾳ εὐρισκόμενον ὁ Τσάρος Θεόδωρος, ἐξέφρασε τὴν ἰδέαν καθιδρύσεως Πατριαρχείου ἐν Ῥωσσίᾳ καὶ προέτεινε ν' ἀναγορευθῆ καὶ εὐλογηθῆ τὸν παρ' αὐτοῦ ἐκλεχθησόμενον. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ὁ Ἰερεμίας ἀντέτεινε πειθόμενος εἰς τὰς συμβουλὰς τοῦ μητροπολίτου Μονεμβασίας, κατόπιν ὅμως ἐξαπατηθεὶς φαίνεται ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν περὶ τὸν Τσάρον, προτρεπόντων νὰ δεχθῆ αὐτὸς δι' ἑαυτὸν τὴν Πατριαρχίαν, συνήνεσεν· ἀλλ' ἡ πρότασις αὐτῆ ἦτο παγίς εἰς τὴν ὁποίαν ὁ ἀπλοῦς Ἰερεμίας ἀνυπόπτως ἐνέπεσε, διότι μὴ δυνάμενος πλέον ν' ἀναιρέσῃ τὴν ἀρχὴν ἣν ἄπαξ παρεδέχθη ἠναγκάσθη νὰ χειροτονήσῃ πατριάρχην τὸν Ἰώβ. Ἐγένε-

(2) Ἡ εἰς Μόσχαν μετάβασις Ἑλλήνων μοναχῶν πρὸς συναξιν ἐλεῶν εἶχε πρὸ πολλοῦ καταστήσει συνήθη. Οὗτοι ἐκόμιζον μεθ' ἑαυτῶν καὶ προσέφερον ὡς ἐπὶ τὸ πλείστον πρὸς τὸν Τσάρον διάφορα ἱερὰ κειμήλια ἀνθ' ὧν ἐλάμβανον χρηματικὰς βοηθείας ἀπὸ τῆς ἐποχῆς μάλιστα τοῦ Ἰβάν παρεχωρήθη εἰς τοὺς ἀπὸ τοῦ Ἀθῶνος ἐργομένους καλογίτους ἐπίτηδες οἰκία ἐν ἣ κατέλυον.

νετο δὲ καὶ πρωτόκολλον ἐπίσημον, εἰς ὃ ὑπέγραψεν ὁ πατριάρχης Ἱερεμίας, ὁ μητροπολίτης Μονεμβασίας Ἱερόθεος καὶ ὁ Ἐλασσάνος ἀρχιεπίσκοπος Ἀρσένιος, ὁ κατόπιν Σουδαλαίας, ὅστις προσκολλήθη καθ' ὁδὸν εἰς τὴν συνοδίαν των (3). Οὕτω λοιπὸν διατρίψαντες ἐν Μόσχᾳ ὀλόκληρον ἔτος, ἀπῆλθον εἰς τὰ ἴδια ἀρκετὰ λαβόντες ἀργύρια. Κατόπιν δὲ τῷ 1591 ἀπεστάλη ἐκ Κωνσταντινουπόλεως πρὸς τὸν Τσάρον Θεόδωρον ἡ περὶ τῆς καθιδρύσεως τοῦ πατριαρχείου ἔγκρισις τῆς ἱερᾶς συνόδου διὰ τοῦ Μητροπολίτου Τυρνόβου (4). Περιέργον δὲ εἶναι ὅτι ἡ κυβέρνησις τοῦ Σουλτάνου οὐδὲν πρόσκομμα παρενέβαλεν εἰς τὴν πράξιν ταύτην τῆς Ἑλληνικῆς συνόδου, καθὼς οὐδὲ εἰς ἄλλας· ἀλλ' ἄφηνεν ἀνενόητον τὴν ἐκκλησίαν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξάσκησιν τῆς πνευματικῆς αὐτῆς ἐπιτρόχης καθ' ὅλον τὸ χριστιανικὸν πλήρωμα (5).

Φαίνεται δὲ ὅτι οἱ Ῥῶσοι διὰ τῆς ἀνιδρύσεως τοῦ νέου τούτου πατριαρχείου, ὑπερ τρίτον κατὰ τὴν τάξιν ἀνεκήρυξαν μετὰ τὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ Ἀλεξανδρείας, ἠλπίζον ὅτι θὰ συνδεθῶσι στενωτέρον μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ κληρίου, καὶ θὰ λάβωσι μεγάλην ἐπιτρόχην ἐπ' αὐτοῦ καὶ δι' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης. Διότι τῶντι μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως κατιδόντες ὅτι ἦν ἀνέφικτος πλέον ἡ ἐπιτέλεισι των σχεδίων των διὰ τῆς βίας ἢ τῆς συγγενικῆς ἐπιμιξίας ὅπως ἄλλοτε, ἐτρέπτησαν

(3) Ὁρα χρονικὸν Δωροθέου Μητροπολίτου Μονεμβασίας ἐκδ. 1684, σελ. 457.

(4) Τοῦ Ῥωσικοῦ τούτου Πατριαρχείου τὴν δύναμιν φεβηθεὶς μετὰ ταῦτα Πέτρος ὁ Μέγας κατέλυσε αὐτὸ ἀντικαταστήσας δι' ἄλλης μικροτέρας ἀρχῆς, τῆς ἱερᾶς Συνόδου. Πρὸς ἔγκρισιν δὲ ταύτης ἐγραψεν ἐκτενῆ ἐπιστολὴν πρὸς τὸν τότε Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως Ἱερεμίαν (ὅρα τὰ τοῦ εὐσεβεστάτου βασιλέως καὶ τῶν ἀγιωτάτων Πατριαρχῶν γράμματα περὶ τῆς συστάσεως τῆς ἀγιωτάτης Συνόδου κ. τ. λ. ἐν Πετροπόλει 1840).

(5) Grèce depuis la conquête Romaine jusqu' à nos jours, par Brunet de Presle et A. Blanchet p. 368. Ἐνταῦθα ἐφαρμμένως ἱστορεῖ ὁ συγγραφεὺς ὅτι ὁ Ἱερεμίας διὰ τῶν χρημάτων τὰ ὅποια ἔφερεν ἐκ Ῥωσσίας κατόρθωσε καὶ ἐξελέγη ἐκ δευτέρου Πατριάρχης, ἐνῶ πρὶν ἐπιχειρήσῃ τὴν εἰς Ῥωσίαν ὑδοιορίαν εἶχεν ἀναλάβει τὸν θρόνον του προσκληθεὶς ὑπὸ τῆς συνόδου ἐκ Ῥόδου ὅπου ἔμενον ἐξόριστος. Ἐφαρμμένως ὡσαύτως ἀποκαλεῖ τὸν κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἡγεμονεῦοντα τῆς Ῥωσσίας Ἀλέξιον Μιχαήλοβιτς, ἀντὶ Θεόδωρον Ἰβάνοβιτς (Περβ. ἱστορ. Καρχμζ. T. 10, σελ. 106.)

πρὸς ἄλλα ὄπλα καὶ ἀπεφάσισαν νὰ περιποιηθῶσι τὸ ἱερταῖον καὶ τὸν ἑλληνικὸν λαὸν· καὶ νὰ ὑποθάλωσι μὲν ἀφ' ἑνὸς τὸ πρὸς τοὺς κρατοῦντας Ὀθωμανοὺς μίσος αὐτοῦ, νὰ προσελκύσωσι δὲ τὴν πρὸς αὐτοῦ ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην του, ὥστε ἐν ὧρα ἀρμοδίᾳ νὰ ἔχωσι τοὺς ὑπηκόους Ἑλληνας ἰσχυροὺς συνεργούς κατὰ τῆς Τουρκίας. Πρὸς ἀπόδειξιν δὲ τῶν λεγομένων ἔστωσαν καὶ ταῦτα.

Ὅτε ὁ Πάπας Κλήμης ὁ Η΄ παρεκίνησε τὸν Τσάρον εἰς πόλεμον κατὰ τῆς Τουρκίας καὶ ἀπελευθέρωσιν τῶν καταπιεζομένων χριστιανῶν, ὡς μέσον παρωτρύνσεως ἔλεγε σὺν τοῖς ἄλλοις πρὸς αὐτὸν, ὅτι εἶναι εὐκόλον πρᾶγμα νὰ προσαρτηθῇ εἰς τὴν ἐπικράτειάν του χώρας εὐδαίμονας καὶ ἀκμαζούσας διὰ τὴν εὐκρασίαν καὶ εὐφορίαν αὐτῶν, καὶ νὰ πορευθῇ διὰ τῆς Θράκης εἰς τὸ Βυζάντιον, τὸ κληρονομικὸν αὐτὸ κτήμα τῶν κυριαρχῶν τῆς Ῥωσσίας (6) καὶ κατόπιν ὅτε ὁ πρέσβυς τοῦ Τσάρου Ψευδοδημητρίου παραστάς ἐνώπιον τοῦ Σιγισμουῦνδου ἀνήγγειλεν ἐπισήμως τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τοῦ κυρίου του, ἐδήλωσε ταῦτοχρόνως καὶ ἦν εἶχεν ἐκεῖνος ἀπόφασιν νὰ καταλύσῃ τὸ Ὀθωμανικὸν κράτος καὶ νὰ κατακτήσῃ τὴν Ἑλλάδα, τὴν Ἱερουσαλήμ, τὴν Βηθλεὲμ καὶ τὴν Βηθανίαν (7).

Διὰ τοὺς λόγους τούτους οἱ Ῥῶσοι ἐθώπευσαν τοὺς Ἑλληνας καὶ ἐπεριποιῶντο αὐτοὺς ἀεὶποτε παντοιοτρόπως, καὶ συνεχῶς παρ' αὐτῶν ἀπεσταλμένοι μετέβαινον εἰς Ἑλλάδα ἐκ Μόσχας κομίζοντες πλοῦσι δῶρα εἰς τὰ μοναστήρια, εἰς τὰς ἐπισκοπὰς, εἰς τοὺς καλογήρους τοῦ Ἁγίου Ὄρους καὶ εἰς τὴν σύνοδον ἀκόμη τῆς Κωνσταντινουπόλεως, συνιστάμενα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς ἱερὰ ἄμφια, εἰκόνας ἁγίων καὶ ἄλλα ἐκκλησιαστικὰ σκευῆ, ἀντὶ τῶν ὁποίων οἱ Ἑλληνας ἱερεῖς προσήχοντο ἐν παραβύστω ὑπὲρ τοῦ Τσάρου καὶ τοῦ θριάμβου τῶν ὄπλων του ἐν πολέμῳ καὶ ἐνθουσιάζον τοὺς χριστιανοὺς τῆς Ἀνατολῆς ὑπὲρ τοῦ ξαρθοῦ γένους. Πολλοὶ δὲ Ἑλληνας φεύγοντες τὸν ὀσημέραι βαρύτερον τοῦ τυράννου ζυγὸν, ἐζήτουν ἄτυλον εἰς Ῥωσίαν ὅπου καὶ ἔργον εὐρισκον καὶ περιθαλψὴν πρόθυμον· ἐπειδὴ δὲ τῶν οὕτω πως μεταναστευόντων Ἑλλήνων ἤξεναν ἡμέρα τῆ ἡμέρα ὁ ἀριθμὸς ἐσχηματίσθησαν κοινάτητες εἰς Χάρκοβον, εἰς Κίεβον, Νίζναν καὶ εἰς

(6) Καρχμζ. τομ. 10 σελ. 168.

(7) Αὐτόθι τομ. 11 σελ. 212.

Ὁδησῶν ἀπολαμβάνουσαι πολλῶν προνομίων (8). Οὕτως ὑπὸ τὴν φιλόξενον τοῦ ὀμορθήσκου τούτου κράτους σκέπη· εὐρισκον πάντοτε ἄσυλον ἀσφαλῆς οἱ παντοιοτρόπως ταλαιπωρούμενοι *ραγιαδες* καὶ ἄνεσιν εἰς τὰς ἀφορήτους καταπίσεις ὕσας ἐν τῇ ἐκπύῳ πατρίδι ὑπέφερον. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι εὐγνωμόνως ἀνταπέδιδον τὰ ξένια, διότι ἔχι μόνον γενναίως συνεισέφερον εἰς πολλὰ φιλόθροια ἔργα πανταχοῦ ὅπου ἂν ἐγκαθίσταντο, ἐκτὸς τῶν εἰς ἀνέγερσιν σχολείων τοῦ γένους καὶ ναῶν χορηγούμενων χρημάτων, ἀλλὰ καὶ πόλεις ὀλοκληροῦς εὐηργέτησαν καὶ ἐλάμπρυναν· ἡ Ὁδησὸς μάλιστα ὀφείλει τὴν ὑπαρξιν καὶ τὴν ἀκμὴν αὐτῆς εἰς τοὺς Ἑλληνας, οἵτινες διὰ τῆς δραστηριότητος των προήγαγον αὐτὴν εἰς ὑψίστην ἐμπορικὴν περιωπῆν (9). Μεταξὺ τῶν πλουσίων ὀμογενῶν τῶν συνενεργόντων μεγάλας χρηματικὰς ποσότητας ὑπὲρ τοῦ Ῥωσικοῦ ἔθνους δικαίως διαπρέπουσιν ὁ ἐκ Ψαρρῶν Ἰωάννης Ἀνδρ. Βαρβάκης, ὅστις ἐδάπανησεν εἰς ἀνέγερσιν ἢ ἐπισκευὴν διαφόρων δημοσίων οἰκοδομῶν πλέον τοῦ ἐνὸς καὶ ἡμίσεως ἑκατομμυρίου ρουβλίων (ἑπτὰ περίπου ἑκατομ. δραχμῶν!) καὶ ἡ ἀειμνηστος ἀδελφότης τῶν Ζωσιμάδων, τῶν μεγάλων αὐτῶν εὐεργετῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, τοὺς ὁποίους ἕνεκα τῶν πράξεων των μεγίστων τιμῶν ἠξίωσεν ἡ Ῥωσικὴ αὐτοκρατορία.

Ὁ μέγας Πέτρος ὑπέβαλψε μετὰ ζήλου τὴν τοιαύτην μεταξὺ τῶν δύο ἔθνων σχέσιν, διότι αὐτὸς κυρίως ἀνεζωογόνησε, καὶ οὕτως εἶπαιν ἐσωματοποίησε τὸ περὶ κατακτῆσεως τῆς Ἀνατολῆς ὄνειρον τῶν προκατόχων του, καὶ διότι αὐτὸς κἀλλιον παντὸς ἄλλου ἐνόησε πόσον οἱ Ἕλληνες ἐδύναντο νὰ συντελέσωσιν εἰς τὴν ταπεινώσιν τῆς φοβερᾶς δυνάμεως τοῦ Σουλτάνου. Ὄθεν καὶ τὸν κατὰ τῆς Τουρκίας πόλεμον τοῦ 1710 ὠνόμασε πόλεμον ἱερὸν καὶ εἰς τὰς σημαίας προσέθηκε περὶ τὸν σταυρὸν τὴν ἐπιγραφὴν τοῦ Κωνσταντινου « ἐν τούτῳ νίκα » καὶ εἰκόνα αὐτοῦ ἐν Ἀμστελλοδάμῳ ἐχάραξε μετ' ἐπιγραφὴν Πέτρος Ἀ΄ Ῥωσοῦ Γραικῶν βασιλεὺς Petrus 4 Rus-

(8) Βλ. Λογ. Ἐρμ. τοῦ 1819 σελ. 748 καὶ Φραντζῆ ἐπιτ. ἱστ. ἀναγεν. Ἑλλ. T. A' σελ. 14 περὶ τῶν προνομίων τῶν ἐν Νίζνῃ Γραικῶν, ἐπικυρωθέντων ἀλληλοδιαδόχως ὑπὸ τοῦ μεγάλου Πέτρου, Ἐλισάβετ, Αἰκατερίνης τῆς Β΄ καὶ Ἀλεξάνδρου Α΄.

(9) Λογ. Ἐρμ. τοῦ 1817 ἐν παραρτήματι.

soGræecorum monarcha (10)· καὶ ἐνταῦτ' συνεννοήθη μετὰ τῶν προκαδουναβίων ἡγεμονεῶν καὶ τῆς ἄλλης Ἑλλάδος. Ἀναντιρρήτως ὁμοῦς ὠφελήθη μεγάλως ὁ μέγας Πέτρος ἀπὸ τὰς συμβουλὰς τοῦ ἡγεμόνος τῆς Μολδαβίας Δημητρίου Καντεμίρου, καταφυγόντος εἰς Ῥωσίαν καὶ διαμείναντος παρ' αὐτῷ, διότι οὗτος ἐδίδαξεν αὐτὸν κατὰ βάθος τί ἐστὶ Τουρκία καὶ τίνοι τρόποι εἶναι εὐκολότερα ἢ κατ' αὐτῆς προσβολή.

Κατόπιν δὲ οἱ διάδοχοι αὐτοῦ ἔβησαν πιστῶς ἐπὶ τὰ ἴχνη του, ἀπόφασιν σταθερὰν ἔχοντες νὰ πραγματοποιήσωσι τὰ σχέδια τοῦ μεγάλου ἐκείνου ἀνδρός· ἔθεν ἡ αὐτοκράτειρα Ἄννα δι' ἐπίτηδες ἀπεσταλμένον διήγειρε κατὰ τῆς Τουρκίας τοὺς ἀρματωλοὺς τῆς Ἡπείρου καὶ Θεσσαλίας· τὸ αὐτὸ δὲ ἐπραξεν εἰς τὴν Μάνην μετ' αὐτὴν ἡ Ἐλισάβετ καὶ ἔτι πλέον κατόρθωτε τελευταίον, ὡς θὰ ἴδωμεν, Αἰκατερίνη Β΄, αἱ δὲ τοιαῦται ὑποκινήσεις εὐρισκον πάντοτε πρόθυμον ὑποδοχὴν παρὰ τῶν πιεζομένων Ἑλλήνων, διότι πρὸ πολλοῦ εἶχε βίβωθη εἰς τὰς ψυχὰς αὐτῶν ἡ πεποιθήσις, ὅτι τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν μίαν ἡμέραν θὰ ἀνακτήσωσι διὰ τῶν ὀμορθήσκων Ῥώσων καθάπερ παλαιὰ τε καὶ νεώτεροι προφητεῖαι εὐηγγέλιζον (11).

Ἐν τοιαύτῃ καταστάσει τὰ πράγματα εὐρισκοντο ὅτε ἐξεβράβη τῷ 1769 ὁ Ῥωσοτουρκικὸς πόλεμος, ὅστις ἔληξε διὰ τῆς ἐν Καϊναρτζικίῳ συνθήκης καὶ ὅστις ἀπέδειξεν εἰς τὴν Εὐρώπην ὅτι ἡ πρὶν φοβερὰ τῶν Ὀθωμανῶν βασιλεία εἶχεν ἤδη ἀρχίσει νὰ παρακμᾷ. Ἡ ἐν Ναυπάκτῳ ναυμαχία καὶ ἡ ἐν Τσεσμέ, λέγει ὁ ἱστοριογράφος Χάμμερ, ὑπῆρξαν οἱ δύο πρόδρομοι τῆς πτώσεως τῶν ὀσμανλίδων. Εἰς τὸν πόλεμον τοῦ 1769 Αἰκατερίνη ἡ δευτέρᾳ μακρόθεν παρεσκευάσθη καὶ ἠκόνιζεν ἐν τῷ κρουπῷ τὸ ξίφος· ἐγύμναζε στρατοὺς, ἐκτιζε φρούρια, διεσκόρπιζεν ἀποστόλους καθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις, εἰς τὸ Μαυροβούνιον, εἰς τὰς παραδουναβίους ἡγεμονείας, εἰς τὴν Ἑλ-

(10) Τὰ μυστικοσυμβούλια καὶ οἱ λαοὶ ὑπὸ Μπινιάν σελ. 140. — ἱστορ. τῆς Ἑλλ. ἐπαναστάσεως ὑπὸ Γερβίνου T. A' σελ. 28.

(11) Βλέπε περὶ τῶν θυρολημάτων τούτων τοὺς κατὰ τὰ ἔτη ἐκεῖνα περιηγηθέντας τὴν Ἑλλάδα, καὶ ἐν ἄλλοις τὸν Τουρνεφόρτιον (τομ. I σελ. 117). Περιέργον εἶναι ὅτι διάφοροι προφητεῖαι κατὰ καιροὺς ἀνεφάνησαν, καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν μας ἔτι ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Ἀγαθαγγέλου, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι, χειρόγραφοι ὄντες, μεταπλάττονται ἐκάστοτε κατὰ τὰς περιστάσεις.

λάδα, και συνδουλίζουσα δι' αὐτῶν τὸν εὐφλεκτον τῆς ἐλευθερίας πόθον, ὑπέσκαπτεν ἐπιτηδεύειν τὰ θεμέλια τοῦ Τουρκικοῦ κράτους.

Μεταξὺ τῶν ἀποστόλων τῆς τρεῖς κυρίως διακρίνονται, ὁ εἰς Ἑλλάδα ἀποστολῆς Παπάζογλου, ὁ εἰς Μαυροβούνιον καὶ Σερβίαν Μικρο-Στέφανος καὶ ὁ εἰς τὰς Ἡγεμονείας Γερμανός· καὶ περὶ μὲν τοῦ Παπάζογλου λόγος γενήσεται εἰς τὴν προσεχῆ ἐξιστόρησιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ῥωσικῶν ἐνεργειῶν καὶ τῶν συνεπειῶν αὐτῶν, νῦν δ' ἐν παρόδῳ ἀναφέρομεν ὀλίγα τινα, τὰ περιεργότερα, περὶ τῶν ἄλλων δύο.

Ἐν ἔτει 1766 ἐπαρουσιάσθη αἰφνης εἰς τὰ ὄρη τοῦ Μαυροβουνίου ἄγνωστος τις μοναχὸς, πάντη μυστηριώδης καὶ τὴν καταγωγὴν καὶ τοὺς τρόπους· τὸ πρόσωπόν του ἔκρυπτεν ὑπὸ τὴν κουκούλαν τοῦ ῥάσου καὶ ὠνόμαζεν ἑαυτὸν Μικρο-Στέφανον· ἐθεράπευεν ἀσθενεῖς, συνεβίβαζεν οἰκογενειακὰς διενέξεις καὶ παντοῦ καὶ πάντοτε προσεκάλει τὸν λαὸν εἰς λήθην τῶν ἐμφυλίων διχονοιῶν χάριν μεγάλου τινος καὶ ἱεροῦ σκοποῦ, τῆς προσεχούς ἀπελευθερώσεως ὧν ἐν γένει τῶν χριστιανῶν. Τοιοῦτοτρόπως διήγειρεν ἀπάντων τὴν περιέργειαν καὶ πολλὰ περὶ αὐτοῦ ἐκυκλοφόρουν· ἔλεγον ὅτι εἶναι πρόσωπον ἐπίσημον, καὶ τινες μὲν διεβεβαίουν ὅτι εἶναι Πέτρος ὁ Γ', ὁ σύζυγος Αἰκατερίνης τῆς Β', διασωθεὶς ἀπὸ τὰς χεῖρας τῶν δολοφόνων του, ἄλλοι δὲ διετίνοντο ὅτι εἶναι προφήτης παρὰ θεοῦ ἀποσταλαίς. Ὁ δὲ Μικρο-Στέφανος ἐπωφελοῦμενος ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ διχιδιδομένων φημῶν παρρησίᾳ πλέον ὑπὲρ τῆς Ῥωσσίας ἐλάλει· « οἱ ῥῶσσοι, ἔλεγεν, εἶναι τὸ ξανθὸν γένος δι' οὗ θὰ ἐλευθερωθῆτε· ἀκούσατε τοὺς λόγους ἐμοῦ τοῦ ταπεινοῦ μεταξὺ τῶν ταπεινῶν, κακοῦ μεταξὺ τῶν πονηρῶν καὶ ἀγαθοῦ μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν ». Καὶ τῶντι τὸν ἤκουσαν, καὶ τὸ ἀριμάνειον Μαυροβούνιον ἀνεπέτασε καὶ πάλιν τὴν σημαίαν τοῦ πολέμου. Ἡ Τουρκικὴ κυβέρνησις παρεπονείτο περὶ τῶν γενομένων εἰς τὴν Αἰκατερίνην· ἀλλ' ἐκείνη ἐνθ' ἀφ' ἑνὸς ἐστελλε κρυφίως χρήματα καὶ ὄπλα εἰς τοὺς ἐπαναστάτας, παρεκάλει ἀφ' ἑτέρου τὸν Σουλτάνον νὰ ἐξοπλώσῃ μὲν αὐτούς, νὰ παραδώσῃ δὲ εἰς αὐτὴν τὸν Μικρο-Στέφανον, τὸν ἄλλως Πέτρον τὸν Γ', (12)

ὑπὲρ καὶ ἐγένετο διότι ἀμφότεροι οἱ πασάδες ἐτῆς Βοσνίας δηλαδὴ καὶ ὁ τῆς Ῥομέλης ἐκστρατεύσαντες ταυτοχρόνως κατὰ τοῦ Μαυροβουνίου, ἐνίκησαν τὸν Μικρο-Στέφανον εἰς διαφόρους μάχας καὶ τελευταίον ἀποκλείσαντες αὐτὸν εἰς τὴν ἀκρόπολιν τῆς Κετιγνης ἐξηφάνισαν καὶ διεσκέδασαν τὸ γλυκὺ ὄνειρον τῆς ἀπελευθερώσεως.

Περὶ τὴν αὐτὴν περίπου ἐποχὴν ἀπεστάλη εἰς ἠγεμονείας ἀξιωματικὸς τις τοῦ Ῥωσικοῦ στρατοῦ Ἕλλην τὸ γένος καὶ ὀνομαζόμενος Γερμανός· οὗτος μὲ ἐνδυμα ἰδιωτικὸν περιέρχεται τὸν τόπον καὶ ἐπισκέπτεται τὰ μοναστήρια, ὡς δῆθεν προσκυνητῆς, πανταχοῦ δὲ ἐκφράζει τὴν συμπάθειάν του ὑπὲρ τῶν καταπιεζομένων Ῥουμουνῶν, ὑπόσχεται προσεχῆ ἀπελευθερώσιν καὶ προτρέπει αὐτοὺς νὰ ἔχωσιν ἐμπιστοσύνην εἰς τὴν παντοδυναμίαν τῆς Ῥωσσίας. « Ἀδελφοί, ἔλεγεν εἰς ἕνα ἀρχιμανδρίτην, ἡ Εὐρώπη σὰς ἐλησμόνησε· πῶς θ' ἀντικρούσητε τρεῖς ταυτοχρόνως ἐχθροὺς τοὺς Οὐγγυροὺς, τοὺς Τούρκους καὶ τοὺς Ταρτάρους; Ἡ Πολωνία εἰς ἣν κατὰστασιν εὐρίσκεται νὰ σὰς συνδράμῃ δὲν δύναται, διατί λοιπὸν δὲν ἐναγκαλιζέσθε τὴν Ῥωσσίαν, ἣτις εἶναι καὶ ὀρθόδοξος καὶ ὀρθόθεος; Ἡ Ῥωσσία δὲν θὰ ἐπιβουλεύθῃ οὐδὲ τὴν γλώσσαν, οὐδὲ τὴν ἐθνικότητα, οὐδὲ τὴν θρησκείαν σας, ἀλλ' ὡς ἄλλη μήτηρ ἐπιθυμεῖ νὰ σὰς σώσῃ, καὶ θὰ τὸ κατορθώσῃ, καὶ ἐάν ἀκόμη σεῖς δὲν στέρξετε εἰς τοῦτο οἰκιοθελῶς. » Ταῦτα λέγων ἐγείρεται, ἐκβάλλει ἀπὸ τοῦ κόλπου του μικρὰν εἰκόνα προσηλωμένην εἰς πλατεῖαν ἐρυθρὰν ταινίαν, καὶ τὴν ἀσπάζεται μετὰ μεγάλου σεβασμοῦ. Ἡ εἰκὼν παρίστα Αἰκατερίνην τὴν Β'. « Ἐπιτρέψατέ μοι, λέγει ἀναρτῶν αὐτὴν περὶ τὸν τράχηλον τοῦ ἀρχιμανδρίτου, νὰ σὰς κοσμήσω διὰ τῆς εἰκόνης τῆς μητρὸς μας. Δεχθῆτε αὐτὴν ὡς δεῖγμα τῆς ὑπολήψεως καὶ τῆς ἐμπιστοσύνης, ἣν τρέφει πρὸς τὴν πανοσιότητά σας » (13).

Ὁ ἀρχιμανδρίτης συγκινηθεὶς ὑπόσχεται τὴν συνδρομὴν του καὶ δίδει ὄρκον πίστεως εἰς τὴν Αἰκατερίνην· μετ' οὗ ἀπέρχονται ἀμφότεροι εἰς Βουκουρέστιον πρὸς ἀναζήτησιν προσηλύτων. Μικρὸν δὲ κατὰ μικρὸν οἱ προσήλυτοι αὐξάνουσι καὶ τέλος ἐγείρεται στάσις κατὰ τῶν ἠγεμόνων· ἀλλ' ἡ Ῥωσσία ὀλίγον φροντίζει περὶ αὐτῶν· τοὺς ἀφή-

(13) Histoire des Princip. Danubiennes par E. Regnault, p. 84.

νει μόνους καὶ ἀβοηθήτους ἀπέναντι τῆς ὀργῆς τῶν ὀθωμανῶν, οἵτινες ταχέως καταπαύουσι τὴν στάσιν καταπνίξαντες αὐτὴν εἰς τὸ αἶμα τῶν στασιαστῶν.

Ὁὐχ ἤττον τῷ 1769 οἱ Ῥῶσσοι πάλιν εὗρον ὑποδοχὴν ἐν ταῖς Ἡγεμονείαις, καὶ τὴν 7 Ὀκτωβρίου εἰσῆλθον ἐν θριάμβῳ εἰς Βουκουρέστιον καὶ συλλαβόντες ἀπέστειλαν εἰς Πετρούπουλιν τὸν ἠγεμόνα Γρηγόριον Γκίκαν. Ὁδηγὸς τοῦ Ῥωσικοῦ στρατοῦ ἦτο ὁ πρό τιμων ἐτῶν ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ κατηχηθεὶς, ὡς ἀνωτέρω ἐβρέθη, ἀρχιμανδρίτης, ἔχων περὶ μὲν τὸν τράχηλον ἀνηρτημένον ῥωσικὸν μετάλλιον, εἰς δὲ τὰς χεῖρας δύο καλὰ πιστόλια (14).

(¹⁴ Ἐπειτα ἡ συνέχεια)

Θ. Ν. Φ.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΣΥΝΟΠΤΙΚΗ

Τοῦ κατὰ τὴν Νῆσον Κρήτην εἰς τε Χανία καὶ Ρέθυμνον συμβάρτος πολέμου, κτ.λ. (1)

Τῆ 1 τοῦ Αὐγούστου κατέβησαν, οἱ ἀρχηγοὶ Ῥουσσοί, Σήφης, Σταυριανός, Ἀναγνώστης Πρωτοπαπαδάκης, Γεώργιος Βουλοδογιαννάκης, Ἀνδρέας Παπᾶ Μιχαήλ, καὶ ἄλλοι εἰς τὴν Φυλακὴν, χωρίον τοῦ Ρεθέμου, ὅπου ἀπαντηθέντες μετὰ τῶν Ρεθυμνίων καὶ Καστριῶν, ἀρχισαν τὸν πόλεμον ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἕως τὸ ἐσπέρας μὲ μεγάλην πεισμονὴν· ἔπειτα τραβηχθέντες, ἔστησαν φύλακας εἰς τὸ μέρος τοῦ ἑκαστος.

Τῆ 2 τοῦ ἰδίου ἔφθασε μετὰ τῶν στρατιωτῶν του καὶ ὁ ἀρχηγὸς Κ. Α. Φαρουδάκης, καὶ παραταχθέντες μετὰ τῶν πρώτων, ἀρχισαν πάλιν τὴν μάχην μὲ τὴν προτέραν πεισμονὴν, ἀπὸ τὸ πρῶτ' ἕως ἐσπέρας, ἔξωθεν μιᾶς λίμνης πλησίον τοῦ χωρίου Φυλακῆς, τοῦ Κουριᾶ λεγομένης· ὅπου ἐφονεύθησαν, καὶ ἐπληρώθησαν πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, τοὺς ὁποίους ἔπερνον οἱ ἄλλοι εὐθὺς, διὰ νὰ μὴ γυμνῶνται ἀπὸ τοὺς στρατιώτας μας. Ἡ μάχη αὕτη ἔβαλεν εἰς ἀταξίαν καὶ τὰ δύο στρατεύματα· οἱ ἐχθροὶ διεσκορπίζοντο εἰς τὸν κάμπον καὶ εἰς τὰ ὄρη, διὰ νὰ περικυκλώσῃ τοὺς Σφακιώτας, οἱ ὅποιοι βλέποντες τὸ ἄπειρον πλῆθος των, ἐβάλησαν εἰς ἀταξίαν, ἐξ

(14) Histoire de l'Emp. Ottom. par Hammer, Tom. 46, p. 238.

(1) Συνέχεια ἀπὸ φυλλ. 80.

ῶν ἐν κόμμα ἀπὸ Μουριώτας, εὐρόντες εἰς ἕν χωρίον οἶνον καὶ βράκην, καὶ βυθισθέντες, ἐμεθύσθησαν· ὥστε περικυκλωθέντες ἐξαίφνης ὑπὸ τῶν ἐχθρῶν, ἐφονεύθησαν Μουριώται τρεῖς, πληγωθέντες καὶ 4, τὸ ὅποιον ἰδόντες οἱ λοιποὶ, ἐδόθησαν εὐθὺς εἰς φυγὴν, ἀναβαίνοντες τὰ ὄρη σωρηδόν· εἰς τὸν πρῶτον τράκον ἐπιάσθη εἰς ἱερεὺς Ἰωάννης Μουριώτης καὶ οὗτος, μετὰ τῆς σημαίας του ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς, οἱ ὅποιοι ἐμπαικτικῶς ἐφώναζον εἰς τοὺς Σφακιώτας τὴν 6 ἡμέραν νὰ κατέβωσι νὰ πάρωσι τὸν παπᾶν των καὶ τὸν σταυρὸν των· δὲν ἐδεβαίωθημεν ἂν τὸν ἐφόνευσαν. Ὁ ἐχθρικός στρατὸς συνίστατο, ὡς εἶπον, ἀπὸ 12.000 εἰς τὸν ὅποιον ἠκολούθει καὶ ὁ Βελῆς τοῦ Ρεθέμου· ὁ δὲ ἡμέτερος ἀπὸ 1000 ἐξ εἰκασίας· ὥστε ἐπιπτον εἰς μὲ 12. Οἱ ἐχθροὶ ἐστράφησαν πάλιν εἰς τὰς σκηνὰς των, εἰς ἕν Μοτόχιον τοῦ Ἀληδάκης, ὅπου ἠσύχασαν μέχρι τῆς 5 τοῦ ἰδίου. Ἄν εἰς ταύτην τὴν μάχην δὲν τοὺς ἐπρόφθανεν ἡ νύξ, οἱ Σφακιῶται μὴ δυνάμενοι ν' ἀντισταθῶσιν εἰς τὴν πολιορκίαν, διὰ τὴν ὀλιγότητά των καὶ τὴν ἀταξίαν, ὡς ἔλεγον, τῶν Μουριωτῶν, ἤθελον φωνεῦθ' ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς σύμπαντες. Διὸ καὶ ἡ μάχη αὕτη ἐστάθη ἐπίφογος· δὲν ἔμειναν ὅμως οἱ ἀρχηγοὶ ἀμέριμνοι, ἀλλ' ὑποπτευόμενοι τὴν εἰς τὸν Ἀποκόρωνα εἰσβολὴν τῶν ἐχθρῶν, ἔλαβον εὐθὺς τοὺς στρατιώτας των, καὶ κατέβησαν εἰς τὸν Ἄλμυρον, ὅπου τοὺς ἐδιώρισαν καὶ ἔκαμαν ἕνα τάφρον (σεπέρι), περιφράξαντες τὴν ἐκεῖθεν εἰσοδὸν· ἔβαλον δὲ καὶ κανόνια 3 τὰ ὅποια, πατήσαντες τὸ κάστρον τοῦ Ἄλμυρου, ἔλαβον ἠπλώσαν ἔπειτα ἐκεῖθεν τὴν γραμμὴν των ἕως τοῦ χωρίου Μαθῆ, πλησίον τῶν ὀρέων τῶν Σφακιῶν, καὶ περιέμενον τοὺς ἐχθροὺς.

Κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἐγένοντο ἀκροβολισμοὶ τινες εἰς τὰ μέρη τῶν Χανίων παρὰ τῶν δύο ἀρχηγῶν Τζελεπῆ καὶ Ἀναγνώστου Παναγιώτου. Πού δὲ, καὶ πῶς, ἄδηλον εἰς ἐμὲ, διὰ τὴν τότε ἐπικρατοῦσάν με ἀσθένειαν, ἣτις δὲν μοι ἐσυγχώρει νὰ ἐξετάσω καὶ νὰ σημειώσω.

Τῆ 6 τοῦ ἰδίου παραταχθέντες πάλιν οἱ ἐχθροὶ διμερίσθησαν εἰς δύο κόμματα, ὧν τὸ μὲν ἱππικὸν τάγμα καὶ μέρος τοῦ πεζοῦ, ἀρχισαν τὸν δρόμον ἀπὸ τὸν κάμπον. βλέποντες πρὸς τὸν Ἄλμυρον, τὸ δὲ λοιπὸν πεζὸν ἀνέβαινον ἠσύχως εἰς τὸ χωρίον Μαθῆν· φθάσαντες οὖν εἰς τουφεκίου βολὴν, ἀρχισαν καὶ τὰ δύο στρατεύματα τὴν φοβεράν μάχην, ἡ ὅποια ἐστάθη ἀδιάκοπος ὥρας 8 ὀλοκλήρους, ῥίπτοντες κανόνια καὶ ἐκ τῶν δύο μερῶν· οἱ ἐχθροὶ δὲ ἔριπτον καὶ κουμπαραδες,

ἀλλ' αὐτοὶ ἐσυντρίβοντο εἰς τὸν ἀέρα, χωρὶς νὰ βλάψωσι τινὰ ἀπὸ τοὺς στρατιώτας μας· ἐφονεύοντο ἱκανοὶ ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μάλιστα δὲ οἱ πολιρχηθέντες εἰς τὸν Μαθὲν, διὰ τὸ δύσβατον τοῦ τόπου, τοὺς ὁποίους φορτώνοντες εἰς τὰ ζῶα, ἐπερνον εὐθὺς. Ὁ πασᾶς ἀκολουθῶν εἶχε τοὺς δορυφόρους του καὶ ἄλλους καθάζιδες πληρεξουσίους, ὅπου τοῦρκον ἤθελον ἰδῆ νὰ μὴν ὀρμᾶ με προθυμίαν, κτυπῶντες νὰ τὸν φονεύσιν· ὅθεν ἀκολουθοῦντες εἰς τὸ ἵππικὸν τάγμα, δέροντες ὄσους ἐπρόφθανον, τοὺς παραβιάζον νὰ τρέχωσι με ὀρμὴν ὥστε ὠρμήσαντες με ἀλλαλαγμὸν, ἐπλησίασαν εἰς τὸν τάφρον· καὶ φοβηθέντες οἱ Σφακιῶται, ἔφυγον καὶ ἐτραβήχθησαν σύμπαντες εἰς τὸν Μαθὲν. Εὐρόντες δὲ οἱ ἐχθροὶ τὴν εἰσοδὸν ἐλευθέραν, χυλάσαντες τὸν τάφρον ὠρμησαν εἰς τὸν Ἀποκόρονα, καὶ ἐκ τῶν δύο μερῶν, ὅπου ἔκαμαν φθορὰς ἀξιοθρηνητούς, ἔκαυσαν τὰ χωρία, κατέσφαξαν ὄσους ἐπρόφθαναν χριστιανούς, πέρνοντες ὅσα ἀπὸ τὰ πράγματα καὶ Ζωάτων εὕρισκον· τοὺς δὲ εὐρεθέντας καρπούς ἐσύναξαν εἰς Χανία. Ὁ δὲ πασᾶς ἔμεινεν εἰς ταῖς Καλύβες, ὅπου τῷ ἔκαμαν μεγάλην ὑποδοχὴν μετὰ τὸ βίψιμον πολλῶν κανονίων· ὑπήγαν διὰ προσταγῆς του πλῆθος Τούρκων εἰς Χανία, ἀνοίξαντες πάλιν τὸν δρόμον τῶν ὑδραγωγῶν τοῦ νεροῦ, τὸ ὁποῖον εἶχε κεκομμένον ὁ ἀρχηγὸς Τζελεπῆς. Ὁ εἰς Χανία βεζύρης τοὺς ὑπεδέχθη μετὰ μεγάλης ὑποσχέσεως τιμῶν, διορίσας νὰ βίψωσιν εἰς τὴν εἰσοδὸν τῶν καὶ ἀρκετὰ κανόνια ἀπὸ τὸ τεῖχος· καστρόν· ἔμειναν τινὲς ἐκεῖ καὶ ἡσύχασαν πρὸς καιρὸν· ὁ δὲ πασᾶς τῶν Πεθυμιῶν, προσταγμένος ὦν ἀπὸ τὸν βεζύρη τῶν κάστρου νὰ φονεύσῃ δύο ἀγάδες τῶν Χανίων, τοὺς περιφημοτέρους, τὸν Τζουρούνογλου καὶ Ἀλῆ ἀγᾶν Κασίμογλου, ἔγραψεν εἰς αὐτοὺς ἀπὸ ταῖς Καλύβες, νὰ ὑπάγωσι, καὶ νὰ ὁμιλήσωσι περὶ καταστάσεως τοῦ πολέμου, οἱ ὅποιοι λαθόντες τὸ μπόυγιουρτί, καὶ προσκυνήσαντες αὐτὸ κατὰ τὸ σῆμα, ἔμειναν ἐκεῖνην τὴν ἡμέραν. Τὸ δὲ πρωτὶ καθολικεύσαντες, (ἀφ' οὗ ὁμοῦ ἔλαβον καὶ τὴν ἀδειαν τοῦ ἐκεῖσε βεζύρη, ὅστις εἶχε προλαβόντως τὴν εἶδησιν τῆς κατ' αὐτῶν δοθείσης τοῦ θανάτου ἀποφάσεως), ἐξῆλθον δρομαῖοι ἐκ τῶν Χανίων· εἰς δὲ πιστὸς φίλος τοῦ Κασίμογλου προφθάσας αὐτὸν εἰς τὸν δρόμον, τῷ ἀνεκάλυψε τοὺς κακοὺς σκοποὺς τοῦ πασᾶ· ὅθεν ἀνεχώρησεν ἀπὸ τὸν Τζουρούνην κρυφίως, καὶ οὕτως ἐλυτρώθη· πού δὲ ἐκρύβη, ἀδελφὸν μέχρι τῆς σήμερον· ὁ δὲ δυστυχὴς Τζουρούνογλος ὁ Γιου-

μουρουζῆς πάσης Κρήτης, φθάσας μετὰ μεγάλης χαρᾶς πρὸς τὸν πασᾶν, καὶ ὑποδεχθεὶς ἀπ' αὐτὸν, ἀφ' οὗ πρῶτον τὸν ἔδωκε καφφὲν, ἀνέγνωσε τὴν ὑπὸ τοῦ βεζύρη κατ' αὐτοῦ ἀπόφασιν, καὶ οὕτως ἀπηγγονίσθη ἔμπροσθέν του· τὸ αἷτιον ἦτον ὅτι διεφένδευε τοὺς Σφακιώτας πρότερον, ὡς ἀγᾶς των, διίσχυρίζομενος, ὅτι κατ' οὐδένα τρόπον δὲν ἐσῆκωναν τὰ ὅπλα κατὰ τῶν Ὀθωμανῶν, ὡς πιστοὶ βραχιάδες τοῦ τυράννου· τὸ ὁποῖον ἔλεγε καὶ ὁ Κασίμογλος, ὅταν ἐλάμβανεν τὰ παρ' αὐτῶν δι' ἐμοῦ πρὸς αὐτοὺς γραφόμενα γράμματα, πρὸ τῆς ἐνάρξεως τοῦ πολέμου, διὰ τῶν ὁποίων τοὺς ἐκολάκευον, ὅπου νὰ χαλινώσῃ καὶ ἐκεῖνοι τὰς κατὰ τῶν χριστιανῶν καὶ ἐαυτῶν καθημερινὰς ὀρμὰς τοῦ ἀστάτου λαοῦ, οἱ ὅποιοι ἐπανίσταντο καθημερινῶς, φωνάζοντες νὰ φονεύσωσι πρῶτον τοὺς ἐκεῖ χριστιανούς, ἔπειτα νὰ ὀρμήσωσιν εἰς Σφακία, καὶ νὰ κατασφάζωσιν ἡσῆδὸν τοὺς Σφακιώτας· αὐτοὶ δὲ οἱ δύο τοὺς ἐμποδίζον, λέγοντες, ὅτι χωρὶς ἀδείας βασιλικῆς ὁ βραγιάς δὲν ἐξολοθρεύεται. Διὸ καὶ τοὺς διέβαλον εἰς τὸν βεζύρη, καὶ ἔδωκε τὴν κατ' αὐτῶν μέλαιναν ψῆφον, εἰπὼν ὅτι ἐστάθησαν χιανέτιδες τοῦ βασιλέως, καὶ ὑπερασπίζοντο τοὺς ἀσίδες.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Τζουρούνογλου διέτριψεν ἐκεῖσε ἕως τῆς 13 τοῦ μηνός· ἔπειτα παρατάξας τὸν στρατὸν, ἀνέβαινεν ἡσύχως εἰς τὸ Θέρισον, ὅπου ἐφύλαττεν ὁ Τζελεπῆς μετὰ τῶν ἀρχηγῶν Α. Παναγιώτου, καὶ Ἀνδρέου Παπα Μιχαήλ. Ὁ σκοπὸς του ἀπέβλεπεν εἰς τὸ νὰ πατήσῃ ἐκεῖθεν τὰ Σφακία ἐξ ἀποφάσεως· ἀλλ' ὁ κραταῖος ἐν πολέμοις Κύριος διεσκεδάσε καὶ ἔδωκε τὴν κακὴν βουλὴν τοῦ ἀγρίου τούτου Μονιού. Ἡ μάχη συνεκροτήθη ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερῶν, μετὰ τὴν πεισματῆν, ὡς εἰς οὐδεμίαν ἄλλην ἀπὸ τὰς παρελθούσας· οἱ ἀνδρειότεροι τοῦ Χάνδακος ὠρμου μετὰ τὴν ἀγριότητα εἰς τὸ ἔμπροσθεν μέρος, μεγαλορημονοῦντες, καὶ ἐγκαυχόμενοι εἰς τὴν ἀνδρείαν των, καὶ λέγοντες ὅτι μετ' ὀλίγην ὥραν θέλουσιν ἐξολοθρεύσωσι τοὺς ἰδικούς μας. Ἀρχησαν τὴν βίψιν τῶν τουρκεϊῶν χαλαζήδων· ἐπιπτον εὐθὺς ὅλοι οἱ ἀνδρειότεροι, τοὺς ὁποίους οἱ στρατιῶται μας βλέποντες, ἐνεψυχοῦντο τοσοῦτον, ὥστε ἐγίνοντο πλέον ἀχαλίωτοι εἰς τὴν κατ' ἐκείνων ὀρμὴν, καὶ μάλιστα ὁ εἰς τὴν ἀνδρείαν ἀμίμητος Κ. Νικόλας ὁ Πελοποννήσιος, ὅστις ἰδὼν ἕνα ὀρμῶντα κατ' ἐπάνω του μετὰ τὴν ἀγριότητα (οὗτος ἦτον πλέον κακὸς τῶν ἄλλων Καστριῶν, Τζιφτζόγλους ὀνομαζόμενος· ὅστις παιδίον

ἔτι ὦν, ἐκτύπησε μετὰ μαχαίριδιον ἕνα τῶν χριστιανῶν τοῦ κάστρου, διαβάλλοντάς τον, ὅτι τὸν ἐζήτησεν εἰς αἰσχουργίαν, τὸν ὁποῖον ἐπαναχάσαντες οἱ ἄλλοι Τούρκοι, ἐκρέμασαν εὐθὺς· Μύρων οὗτος ἐκαλεῖτο, τὸν ὁποῖον ἀναφέρει καὶ εἰς τὰ νέον μαρτυρολόγιόν του ὁ ἐν μοναχαῖς ὀσιολογιώτατος κύρ. Νικόδημος). Τοῦτον λέγων τὸν ἀτίθασσον λέοντα ἰδὼν μετὰ τὸ ξίφος πλησιάζοντα, ὠρμησε κατ' αὐτοῦ, καὶ κτυπῶντάς τον κατὰ κεφαλῆς μετὰ τὸ ὁποῖον καὶ οὕτως εἶχαν ἐπὶ χεῖρας ξίφος, τὴν μὲν κεφαλὴν του διεμέρισεν εὐθὺς, τὸ δὲ ξίφος του συνετρίβη· τὸ ὁποῖον ἰδὼν, ἐλυπήθη τὰ μέγιστα! ἀλλ' ἡ πτώσις τοῦ ἐχθροῦ, τοῦ μετέβαλε πάλιν τὴν λύπην εἰς χαρὰν· ὁ γενναῖος ἀρχηγὸς του Τζελεπῆς, βλέπων μὲν τοὺς ἐχθροὺς νὰ πίπτωσι σωρηδὸν, καὶ νὰ μὴ παύωσι τὴν μάχην, τρέχει εἰς τὰ ἔμπροσθεν μετὰ μίαν φωνὴν γενναίαν πρὸς τοὺς στρατιώτας του Σφακιώτας καὶ Θερισιώτας, καὶ βυλόντες τοὺς ἐχθροὺς εἰς φυγὴν, τοὺς ἐδίωκον κατόπιν μετὰ τὰ ὅπλα εἰς τὰς χεῖρας, κατασφάζοντες τοὺς ἀνηλεῶς· εἰς τὴν ὀρμὴν ταύτην ἀπήτησαν τέσσαρας κεκρυμμένους ὑποκάτω ἐνὸς σκηνίου, ἐξ ὧν εἰς Χ. Μασλούμης Κατζούλας ἐπονομαζόμενος, ὅχι κατώτερος εἶν τὴν κακίαν τοῦ γιολδάτη του Τζιφτζόγλου, ἰδὼν τὸν Τζελεπῆν τρέχοντα, τὸν ἀναψεν ἀπ' ἔμπροσθεν τὸ τουρκεϊόν του, ἀλλὰ τῇ τοῦ Θεοῦ βοηθείᾳ, δὲν τὸν ἔβλαψεν. Ὁ Τζελεπῆς τὸν βίπτει τὸ ἰδικόν του εὐθὺς, καὶ πληγώσας αὐτὸν κατὰ τοῦ δεξιῦ ὤμου, τὸν ἔριψε κατὰ γῆς! ἀλλ' εὐκαθῆ πάλιν εὐθὺς, καὶ πλησιάζοντες οἱ δύο, ἐμονομάχησαν ὥραν ἱκανὴν μετὰ τὰς μαχαίρας εἰς τὰς χεῖρας· ἐν τῷ μεταξὺ ἀκούσας τὸν ἀλλαλαγμὸν ὁ ἦρωας Νικόλας, τρέχει δρομαῖος μετὰ τὸ συντετριμμένον ξίφος του, καὶ ἐν ᾧ ἦτο πλησίον πλέον, θορραλαιωθεὶς ὁ Τζελεπῆς, κτυπᾷ εὐθὺς τὸν ἐχθρὸν, καὶ κόπτωντάς του τὴν κεφαλὴν ὁμοῦ μετὰ τὴν δεξιὰν χεῖρα, τὸν ἔριψε κατὰ γῆς· τοὺς δὲ λοιποὺς ἐφόνευσεν μετὰ τοῦ Ν. . . Εἰς τὴν μάχην ταύτην ὑστερήθησαν οἱ Καστρινοὶ 150 τοὺς κορυφαίους εἰς τὴν ἀνδρείαν, τῶν ὁποίων τὰ ὅπλα ἔλαβον οἱ μετὰ τοῦ Τζελεπῆ στρατιῶται ὑστερον, ἄλλα περιηργωμένα καὶ περιχρωσμένα. Ἡ εὐτυχὴς αὕτη εἶδησις ἐφθασεν εὐθὺς εἰς Λουτρὸν, ἅπου καὶ συναχθέντες οἱ χριστιανοὶ ἄπαντες εἰς τὸν ἐκεῖσε ναὸν τῆς ὑπεραγίας Θεοτόκου, ἔψαλαν παράκλησιν, ποιήσαντες καὶ λιτανίαν.

Μετὰ δύο ἡμέρας ἐστράφησαν πάλιν οἱ ἐχθροὶ

εἰς τὸ ἴδιον μέρος, βιαζόμενοι ἀπὸ τὸν Πασᾶν ν' ἀνέβωσιν ἀμεταθέτως ἐκεῖθεν εἰς Σφακία, τοὺς ὁποίους ἐμποδίζον οἱ μετὰ τοῦ Τζελεπῆ καὶ τῶν ἄλλων συναρχηγῶν του δύο ἡμέρας· ὅτινες μὴ δυνήθεντες ν' ἀνέβωσιν, οὐδὲ ἐκεῖθεν εἰς Σφακία, διὰ τὸ δύσβατον τῶν βουνῶν, ἐστράφησαν κατὰ τῆς φυγῆς, φονευθέντες καὶ τότε ἱκανοί. Ὁ γενναῖος Νικόλαος μετὰ τοῦ συστρατιώτου του Βασιλείου Πατριώτου ἐκ κώμης. . . ἔλαβον τοσοῦτον ἐνθουσιασμόν, ὥστε ἐζήτησαν εἰς συμβουλοῦς 10 διὰ νὰ ὀρμήσωσιν εἰς τὴν σκηνὴν τοῦ Πασᾶ, καὶ νὰ τὸν φονεύσωσιν, ἀλλ' οὐδεὶς συγκατένευεν εἰς αὐτὴν τὴν γνώμην· ὥστε ἂν δὲν ἐμποδίζετο ἀπὸ τὸν Τζελεπῆν, ἀπεφάσιζε νὰ ἐρμήσῃ μόνος. Οὗτοι οἱ δύο ἦρωες ἦσαν ἡ δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ χεῖρ τοῦ Τζελεπῆ!

Ὁ Πασᾶς στραφείς πάλιν εἰς τὸν ὁποῖον καὶ πρότερον ἦτον τόπον, ἡσύχασεν ἡμέρας τινὰς, μελετῶν ἄλλους τρόπους, διὰ τῶν ὁποίων ν' ἀνέβῃ εἰς Σφακία, πρὸς ν' ἀπολεσθῇ, φοβούμενος τὴν κατ' αὐτοῦ ἀπόφασιν τοῦ Καστρινοῦ βεζύρη.

Τῇ 21 οἱ εἰς τὰ μέρη τοῦ Ἀσκήφου φυλάττοντες στρατιῶται μας μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ των Κ. Ἀναγνώστου Παναγιώτου, εἶδον ἐξαιφνης 10 ἐχθροὺς διαβαίνοντας ἐκεῖθεν· τοὺς ὁποίους διώξαντες εὐθὺς, ἐφόνευσαν ἐξ αὐτῶν 3, πιάσαντες καὶ ζῶντας αἰχμαλώτους 3, οἱ δὲ λοιποὶ ἔφυγον. Ἀφ' οὗ ἀπὸ τοὺς αἰχμαλώτους ἐπληροφόρηθη ὁ ἀρχηγὸς τὴν κατὰ τῶν Σφακιωτῶν ἀμετάθετον ἀπόφασιν τοῦ Πασᾶ, τοὺς ἔστειλε μετὰ 2 στρατιῶτας του εἰς τὴν εἰς Λουτρὸν Καγκελλαρίαν, γράψας πρὸς τοὺς Προῦχοντας, ἀφ' οὗ τοὺς ἐξετάσωσιν ἀκριβῶς καὶ ἐκεῖνοι, ὡς τοὺς μεταχειρισθῶσιν ὅπως βούλωνται. Ὁ αἰφνιδίως ἐρχομὸς των ἔδωκε μέγαν κρότον εἰς τοὺς παρευρεθέντας χριστιανούς. Ἔτρεχον ἐνθουσιῶντες! ἐφώναζον οἱ μὲν νὰ φονευθῶσιν εὐθὺς, οἱ δὲ νὰ φυλάττανται δέσμοι, οἱ δὲ, « σπαθί, σπαθί τῶν σκυλλῶν » μετὰ ἀναστεναγμῶν, οἵτινες καὶ ὑπερίσχυσαν. Ἀφ' οὗ ἠρωτήθησαν πόθεν ἦσαν, καὶ τί μελετᾷ ὁ πασᾶς, καὶ τὰ λοιπὰ πάντα ἀκριβῶς, καὶ ἀπεκρίθησαν ὅτι βιαίως τοὺς ἐσύναξεν ἀπὸ τὸ κάστρον ὁ βεζύρης, κλαίοντες τοὺς ὁποίους ἔχασαν φίλους, γονεῖς, ἀδελφοὺς, τέκνα, καὶ τοὺς περιφημοτέρους εἰς τὴν ἀνδρείαν, εἶπον καὶ τὴν κατὰ τῶν Σφακιωτῶν ἀμετάθετον ἀπόφασιν τοῦ πασᾶ, ὅτι δὲν παραιτεῖται τὴν κατάκλισιν τῶν Σφακιῶν, οὐδ' ἂν εἴτι καὶ γένοιτο· διὰ τοῦτο καὶ αὐτοὶ βαρυνόμενοι τὰς τοσαύτας ταλαιπωρίας, ἀπεφάσι-

σαν τὴν ἀπὸ τοῦ πασσαῦ φυγὴν, ὑπέπεσαν ὅμως εἰς τὰ ὅποια δὲν ἤλπιζον δίκτυα· εἶπον ἔτι ὅτι κατ' ἐκείνας τὰς ἡμέρας ἐφυγον καὶ ἄλλοι ὑπὲρ τοὺς 1000 ἐξ ὧν τινὲς πιναθέντες, ἐκρεμάσθησαν· μετὰ τρεῖς ὥρας οἱ δύο ἐφρονεύθησαν· τὸν δὲ τρίτον, ἔλαβεν εἰς τὸ πλοῖόν του ὁ Κ. Α. Φαρουδάκης, νὰ τὸν δουλεύῃ, αἰχμάλωτον· ἀλλὰ μὴν ὑποφέρων τοὺς γυγυσμούς τοῦ λαοῦ, τὸν παρέδωκεν εἰς τὸν φύλακα τῆς καγκελλαρίας, ὅστις καὶ φέρων αὐτὸν ὅπου καὶ τοὺς πρώτους δύο, ἐφόνευσε, καὶ γυμνάσας, ἔρριψεν εἰς τὴν θάλασσαν.

Κατ' αὐτὰς τὰς ἡμέρας, κακῆ τύχη, ἠσθένησεν ὁ Γενναῖος Τζελεπή; ἐκ τῶν ἀκαταπαύστων ἀγώνων καὶ ταλαιπωριῶν ἀπὸ λοιμικῆν ἐνοχλούμενος. Ὄθεν φυγὼν διὰ νὰ ἔλθῃ εἰς τὸ χωρίον του Ἀνώπολιν, ἀφῆκεν ἐπὶ τῶν στρατιωτῶν του ἐπιτροπὸν τὸν γενναῖον Νικόλαον, μετὰ τοῦ συστρατιώτου του Βασιλείου, νὰ φυλάττωσι τὰ ὄρια τῶν Σφακίων ἀγρύπνως, ὡς καὶ ἐκεῖνος αἰείποτε ἐφύλαττε.

Ὁ πασσαῦ ἔχων ἀπόφασιν ν' ἀνέβῃ εἰς Σφακίαν, παρατάξας πάλιν τὸν στρατὸν του, ἄρχισε τὸν δρόμον μεθ' ἡσυχίας, καὶ διαβαίνων τὸν Ἀποκόρωνα, ἐφθασεν εἰς τὸ ἐμπρὸς νερὸν τῆ 27 ὅπου ἀναπαυθεὶς ἡμέρας τρεῖς· (τοῦτο ἦτο στρατηγικόν, διὰ νὰ ἀποκοιμήσῃ τοὺς Σφακιώτας, οἵτινες ἐνόμιζον, ὅτι ἤθελε διαβῆ ἐκεῖθεν εἰς Ῥέθεμον.)

Τῆ 31 περὶ τρίτην καὶ τετάρτην ὥραν τῆς νυκτός, εἶδον οἱ Σφακιῶται τοὺς ἐχθρούς, ὅτι τοὺς περιεκύκλωσαν πανταχόθεν ἐξαίφνης ἀμερίμους ὄντας, καὶ κοιμωμένους τοὺς περισσότερους, ἐτάπησαν εὐθύς σύμπαντες εἰς φυγὴν μετ' αὐτῶν καὶ ὁ Γενναῖος Νικόλαος, ὅστις ἦτο θυμωμένος διὰ τὴν ὁποίαν εἶχε λάβει τότε πρὸ ὀλίγου παρὰ τινος στρατιώτου ἀνέλπιστον εἶδησιν, ὅτι τέσσαρες σφακιῶται ἔκκαμαν συνωμοσίαν νὰ τὸν φονεύσωσιν ἐκείνην τὴν νύκτα κοιμώμενον· τὴν ἀχαριστίαν ταύτην τῶν ληστῶν τούτων μὴν ὑπομείνας ὁ γενναῖος οὗτος ἀνὴρ, φεισάμενος τῆς ζωῆς του, ἔλαβε τοὺς μετ' αὐτοῦ στρατιώτας, καὶ ἐφυγεν ἐκ τοῦ ὁποίου ἐφύλαττε μέρος· οἱ ἐχθροὶ εὐρόντες τότε τὴν ὁποίαν προσέβθουν εὐκαιρίαν, εἰσέβησαν ἀνεμπόδιστοι εἰς τὸ Ἀσκήφου, χωρὶς νὰ τοῖς βίβῃ οὔτε ἐν τουφέκιον ἀπὸ μέρους τῶν ἰδικῶν μας.

Ἄμα πρῶτ' λοιπὸν τῆ 1η τοῦ Σεπτεμβρίου διασπρέντες, κατέκαιον ἀκολούθως τὰ χωρία τῶν Σφακίων, τὰ ὅποια εὗρον ὄλα γυμνά· ὅτι πρὸ

ἡμερῶν ψυχραίνόμενοι οἱ στρατιῶται κατὰ τῶν προϋχόντων τῆς Καγκελλαρίας, πρὸς τρυφὴν ὁποίους πολλάκις γράφαντες οἱ ἀρχηγοὶ νὰ τοῖς στέλλωσι τροφὰς, δὲν εἰσκηκούντο, μὴ βαστάζοντες τὴν παντελῆ ἔλλειψιν τῶν ψωμίων, καὶ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν ἀσυνειδήτων προϋχόντων καταβαίνοντες κομματικοί, ἐγύμνωσαν τὰς οἰκίας των, φέροντες τὰ ὄσα μετὰ τῶν λαφύρων εἶχον εἰς τὰ πλοῖα, καὶ οὕτως ἐμβάντες οἱ περισσότεροι, πλὴν τῶν Κατωμεριτῶν, εἰς τὰ πλοῖα, κατέφυγον εἰς τὴν νῆσον Γαυδον. Οἱ γενναῖοι Λακιδῶται κατέφυγον μετὰ τῶν Θερισσιωτῶν, καὶ ἄλλων πλησιοχώρων συστρατιωτῶν των εἰς τὰς ἀντικρυ φάραγγας καὶ δρυμῶνας τῆς ἀγίας Ρουμέλης. ἔχοντες ἐπὶ στόματος τὸ « ἦτοι τᾶν, ἢ ἐπὶ τᾶν! »

Οἱ ἐχθροὶ προβαίνοντες εἰς τὸ ἐμπροσθεν, κατέκαυσαν τὰ χωρία τῶν Σφακίων εἰς τρεῖς ἡμέρας πλὴν δύο, τοῦ ἀγίου Ἰωάννου, καὶ τῆς ἀγίας Ρουμέλης, ὅπου φοβηθέντες τὸ δύσβατον τῶν βουνῶν καὶ φαράγγων, δὲν ἐπέρασαν· στρεφόμενοι δὲ ἔστειλαν 10 εἰς τὸ νὰ καύσωσι καὶ τὴν εἰς τὴν ὁποίαν ἐγὼ διέτριβον Ἱερὰν Μονὴν τῆς ὑπεραγίας ἡμῶν Θεοτόκου Θουμιανῆς, τὴν ὁποίαν κατακαύσαντες οἱ τρισκατάρτοι, ἀνεχώρησαν· ὀρμήσαντες δὲ καὶ εἰς τὸ ἐκεῖ ὡσεὶ λίθου βολῆς ἀπέχον σπήλαιον, ὅπου εἶναι ναὸς τοῦ ὁσίου Ἀντωνίου, εὗρον 7 Κωμιθιανούς κεκρυμμένους, ἀπὸ τοῦς ὁποίους ἐφρονεύθησαν εὐθύς, χωρὶς νὰ φύγῃ μηδὲ εἶς, ὅπερ ἀκούσας ἐγὼ, ἐλυπήθην μὲν καὶ διὰ τὴν φθορὰν τοῦ Μοναστηρίου, καὶ διὰ τὰ ὄσα εὐρέθησαν ἐκεῖ βιβλία καὶ ἄλλα σκευὴ καὶ ἐνδυμασίας μου, καὶ ἀπωλέσθησαν, ἐχάρην δ' εἰς ὑπερβολὴν, διὰ τὴν ταχεῖαν τῆς Θεοτόκου ἐκδίκησιν, ἧς τὸ παντελὸς ὄνομα εἶη δεδοσκαμένον εἰς τοὺς αἰῶνας! Οἱ ἐχθροὶ διεσπάρησαν εὐθύς ἕκαστος εἰς τὰ ἴδια.

Ταύτην τὴν πρὸ πολλοῦ, (ἢ μᾶλλον εἰπεῖν ἐξυπαρχῆς τοῦ ἀτάκτου τούτου πολέμου) ὑποπτειομένην φθορὰν ἐπροξένησεν εἰς τοὺς Σφακιώτας ἡ ὑπερηφάνεια, φιλαργυρία, καὶ αἰσχροκέρδεια. Ἡ ὑπερηφάνεια, διότι ἤθελον μόνοι νὰ γένωσι κύριοι ἀπάσης τῆς Κρήτης, ἐγκαυχόμενοι εἰς τὴν ἀσύγκριτον ἀνδρείαν των, καὶ πρὶν τοῦ πολέμου διμεριζόμενοι τὰ τῶν ἐχθρῶν χωρία καὶ μετόχια. Φοῦ τῆς κουφότητος τῶν ἀσυνειδήτων! Ἡ φιλαργυρία, ἐπειδὴ εἰς τὰς κατὰ καιρὸν ἐλλείψεις τῶν πολεμικῶν ἐφοδίων, μολονότι εἶχον γεμάτα τὰ σεντούκια, δὲν ἐτόλμα οὐδεὶς νὰ καταθέσῃ εἰς τὸ κοινόν, διὰ τὴν ἐξαγορὰν των! Ἡ αἰσχρο-

κέρδεια, καθότι εἴςου ἤρπαζον καὶ τὰ τῶν ἐχθρῶν λάφυρα, καὶ τὰ τῶν ἀθλίων χριστιανῶν πράγματα καὶ ζῶα, χωρὶς νὰ βλέπωσιν, ἢ ν' ἀκούωσι τοὺς ἀναστεναγμούς, καὶ τὰ δάκρυά των! Διὰ τοῦτο ἐὰν εἶχον ἀρχηγόν, τὸν ὁποῖον καθεκαστην περιέμενον, γράφοντες συνεχῶς μετὰ πολλῶν παρακλήσεων πρὸς τὸν ἐκλαμπρότατον πρίγκιπα εἰς Πελοπόννησον, καὶ ζητοῦντες τὴν δι' αὐτοῦ ταχεῖαν ἀποστολὴν του, ἤθελον διοικῶνται εὐτάκτως, καὶ μολονότι δὲν εἰσέβαινον οἱ ἐχθροὶ εὐδαιμῶς εἰς Σφακίαν, ἀλλ' ἤθελον ἀποκλεισθῆσι γρηγορώτερον εἰς Χανία καὶ Ῥέθεμον, καὶ μέγχι τοῦδε ἤθελον ἦναι καὶ ἐξουσιασμένοι.

Σημειώσεις. Μετὰ τὴν δημοσίευσιν τοῦ πρώτου μέρους τῆς ἀνωτέρου διηγήσεως ἐμάθομεν ὅτι περὶ τὰ τέλη τοῦ 1842 εἶχε δημοσιευθῆ τὸ πρῶτον εἰς τὴν τότε ἐκδιδομένην ἐφημερίδα « ὁ Φίλος τοῦ Λαοῦ » ἡ αὐτὴ διήγησις ἀγνωστος ὑπὸ τίνος. Κατόπιν ἐξετάσαντες ἐμάθομεν καὶ ἰδίως ὁμιλοῦσιν εἶδομεν ὅτι ἡ πρώτη ἐκείνη δημοσίευσιν καὶ συντομωτέρα καὶ κατὰ πολλὰ ἀτελεστέρα ταύτης εἶναι, διότι ἐκείνη μὲν ἐλήφθη ἐξ ἄλλου χειρογράφου τοῦ πρώτου δηλαδὴ σχεδιάσματος τοῦ συγγραφέως, ἡ δὲ σημερινὴ ἐκ τοῦ καθαροῦ ἀντιγράφου εἰς ὃ ὁ συγγραφεὺς καὶ ἐπρόσθεσε πολλὰ καὶ τινα ἐτροποποίησε. Σημειωτέον δὲ ὅτι ὁ περὶ οὗ ὁ λόγος συγγραφεὺς Ζαχαρίας Πρακτικίδης δὲν εἶχεν εἶδησιν περὶ τῆς πρώτης ἐκδόσεως τῆς διηγήσεώς του ἀν καὶ τότε εἶξεν εἰσεῖτι καὶ διέτριβεν εἰς μίαν τῶν Κυκλάδων νήσων τὴν Πάρον. Ἰδοὺ ἐν συντόμῳ τὸ ἱστορικὸν τῶν δύο τούτων χειρογράφων καὶ ἡ βιογραφία τοῦ γράψκτος, τὴν ὁποίαν ἠρύσθημεν ἐξ ἐπιστήμων ἐγγράφων διαφυλαττομένων παρὰ τοῦ ἐπιζώντος υἱοῦ του, τοῦ κυρίου Ε. Πρακτικίδου σήμερον ἐντίμως ἐπαγγελλομένου ἐν Ἀθήναις τὴν βιβλιοπωρίαν.

Ὁ Ζαχαρίας Πρακτικίδης, ὁ ἀπλῶς ταπεινὸς Ζαχαρίας ἐν τῇ πατρίδι του κατὰ τὴν τότε συνήθειαν τῶν διδασκάλων καλούμενος, ἐγεννήθη τῷ 1784 ἐν Ἡρακλείῳ τῆς Κρήτης ὅπου καὶ ἐξεπαιδεύθη· ἐσχολάρχησε δὲ πρῶτον εἰς τὴν ἐν Ρεθύμνῳ τῆς Κρήτης συστηθεῖσαν ἑλληνικὴν σχολὴν ἀπὸ τοῦ 1802 μέχρι τοῦ 1808, ὅθεν μετατέθη εἰς τὴν ἐν Ἡρακλείῳ κεντρικὴν σχολὴν ἔνθα ἐσχολάρχησε μέχρι τοῦ 1818. Διακόψας δὲ τότε τὰς παραδόσεις του διὰ τὴν ἐκ τῆς Αἰγύπτου μεταδοθεῖσαν εἰς Κρήτην πανώλην, μετέβη τῷ 1820 εἰς τὴν ἐπαρχίαν Σφακίων, ὅπου συστή-

σας ἑλληνικὴν σχολὴν παρέδιδε τὴν γραμματικὴν ἕως τὸν Μάρτιον τοῦ 1820, ὅτε καὶ ἐξεβράγη ἡ ἑλληνικὴ ἐπανάστασις. Τὸν δὲ Μάρτιον τοῦ 1822 διωρίσθη μέλος τῆς ἐν Σφακίαις κεντρικῆς διοικήσεως, καὶ τὸν Ὀκτώβριον τοῦ αὐτοῦ ἔτους μέλος τοῦ δικαστηρίου τῶν πολεμικῶν. Τὸν Φεβρουάριον τοῦ 1823 ἐξελέχθη πληρεξούσιος τῆς Κρήτης εἰς τὴν ἐν Ἄστραι Β'. Ἐθνοσυνέλευσιν καὶ μετὰ τὴν διάλυσιν αὐτῆς βουλευτῆς εἰς τὸ βουλευτικὸν σῶμα, μεθ' ὃ ἐξελέχθη πάλιν πληρεξούσιος εἰς τὴν ἐν Τροιζήνι Γ' ἐθνοσυνέλευσιν ὅπου καὶ διέμεινε μέχρι τῆς ἀποπερατώσεως τῶν ἐργασιῶν τῆς.

Ἀπὸ τῆς στιγμῆς ἐκείνης ὁ Ζαχαρίας Πρακτικίδης ἤρχισε νὰ παραγκωνίζηται. Διωρίσθη ἀλλεπαλλήλως εἰς μηδαμινὰς σχεδὸν θέσεις εἰς τὰς νήτους τῶν Κυκλάδων μέχρι τοῦ 1839, ὅτε πιεζόμενος πανταχόθεν ὑπὸ τῆς ἀρχηματίας καὶ τῶν ἀναγκῶν πολυμελοῦς οἰκογενείας ἐγκατέλιπε τὴν δημοσίαν ὑπηρεσίαν καὶ προσκληθεὶς μετέβη εἰς Πάρον καὶ ἀνέλαβε περὶ τὰς δυσμὰς τοῦ βίου του τὸ διδασκαλικὸν αὐθις ἐπάγγελμα. Ἀλλὰ μετὰ πρῆλυσιν ἑνὸς μόλις ἔτους, διαλυθέντος τοῦ σχολείου διὰ τὸ ἀνεπαρκὲς τῶν πόρων του, ὁ Ζαχαρίας Πρακτικίδης ἔλαβε θέσιν γραμματέως εἰς τὸ δημαρχεῖον Ναούσης τῆς Πάρου, ἔνθα καὶ ἐτελεύτησε περὶ τὰ μέσα τοῦ 1845 ἀφελὲς κληρονομίαν εἰς τὴν πολυμελεστάτην καὶ ἀπροστάτευτον οἰκογένειάν του ἐσχάτην ἀλλ' ἐντιμὸν πενίαν. Ὁ μακαρίτης, ὡς ἐκ τῆς διηγήσεώς του δύναται νὰ κρίνωσιν οἱ ἀναγνώσται τῆς Χρυσάλλιδος, ἦτο ἀνὴρ εὐθύς λέγων τὴν σκάφην σκάφην καὶ μὴ ἀρεσκόμενος εἰς τὴν κολακείαν, τὸ ψεῦδος καὶ τὴν βραδουργίαν, ὅθεν ἔπαθεν ἔτι καθημέραν συνήθως συμβαίνει εἰς τοὺς τιμίους καὶ ἀκεραίους ἀνθρώπους· παρηγκωνίσθη, ἐλησημνήθη, καὶ ὁ παλαιὸς διδάσκαλος, ὁ πληρεξούσιος τῆς πατρίδος του, ὁ μέχρι τελευταίας πνοῆς μετὰ ζήλου καὶ πίστωσης ἐκπληρῶν τὰ ἀνατεθέντα αὐτῷ καθήκοντα, ἀπέθανεν εἰς σκοτεινὴν γωνίαν, πένης, ἄσημος, ἀπηλιτισμένος, ἀφοῦ μέχρι τρυγῆς κατέπαιε τὸ πικρὸν τῆς δυστυχίας ποτήριον! Ὁ Ζαχαρίας Πρακτικίδης οὐδέποτε ἠθέλησε νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας νὰ βραδουργήσῃ, νὰ παραστήσῃ τὰ δίκαιά του, νὰ γράψῃ λιβέλλους, ν' ἀπειλήσῃ, νὰ δωροδοκῆσῃ ἦτο λοιπὸν πρὸς Θεοῦ δυνατὸν νὰ ἐνθυμηθῇ αὐτὸν τὸ ἔθνος καὶ οἱ κυβερνῶντες αὐτό! ἦτο δυνατὸν νὰ δώσωσιν ἄρτον εἰς ἀνθρώπον τὸν ὁποῖον οὐδὲ ἀνάγκην πλέον εἶ-

χον, οὐδὲ ἐφοβοῦντο! . . . Ἄλλοι εἶναι οἱ ἀγωνισταὶ οἱ ὅποιοι δικαιῶνται νὰ βροφῶσι καὶ τὴν τελευταίαν βράνδα τοῦ δημοσίου ταμείου, καὶ οἱ ὅποιοι καὶ θέσεις καὶ τιμὰς καὶ ἀποδοχὰς καὶ προικοδοτήσεις λαβόντες καὶ δις καὶ τρίς, πάλιν εὐρίσκονται κηδικομένοι ὑπὸ τῆς ἀχαρίστου τῶντι πατρίδος, καὶ πάλιν καὶ πάντοτε εἰς αἰῶνας τῶν αἰῶνων αὐτοὶ τε καὶ οἱ ἀπόγονοί των ἔχουσι καὶ θὰ ἔχωσι δικαιοτάτας ἀπαιτήσεις ἀνταμιδοῦς, περιθάλψεως, μισθοδοσίας.

Ὁ διδάσκαλος Ζαχαρίας Πρακτικίδης, αὐτήκοος καὶ αὐτόπτης γενόμενος ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ τῶν κατὰ τὴν ἐπανάστασιν συμβάντων, ἔγραψεν ὅσας ἐδημοσιεύσαμεν σημειώσεις, διὰ νὰ χρησιμεύσωσιν ἴσως κατόπιν εἰς ἔργον ἱστορικὸν σπουδαιότερον· ἀλλὰ διορισθεὶς πληρεξούσιος ἀνεχώρησεν ἐκ Κρήτης καὶ ἐγκατέλιπε τὰς σημειώσεις του εἰς τινὰ φίλον του, ὅστις ἐρωτηθεὶς κατόπιν ἀπεκρίθη αὐτῷ ὅτι ἀπωλέσθησαν. Μετὰ καιρὸν τὸ μὲ πρῶτον χειρόγραφον, τὸ σχέδιον δηλαδή, εὐρέθη εἰς τὴν δημοσίαν βιβλιοθήκην, ὅθεν λαβόντες ἐδημοσίευσεν αὐτὸ διὰ τοῦ Φίλου τοῦ Λαοῦ, χωρὶς νὰ ἔχη περὶ τούτου οὐδόλως γνῶσιν ὁ τότε ἐν Πάρῳ διαμείνων Ζ. Πρακτικίδης, ὅστις καὶ ἔγραψε περὶ τούτου παραπονούμενος καὶ ἀπορῶν πρὸς τὸν συντάκτην τῆς εἰρημένης ἐφημερίδος.

Τὸ δὲ διὰ τῆς Χρυσάλλιδος δημοσιεῦσθαι ἀντίγραφον τὸ καὶ πληρέστερον τοῦ σχεδίου εὐρέθη μεταξὺ ἄλλων ἐγγράφων τοῦ ἀποδιδάσκοντος διδασκάλου, ὅθεν περιήλθεν εἰς χεῖρας ἡμῶν. Τὸ ἐξεδόσαμεν δὲ διότι φρονούμεν ὅτι πρέπει νὰ δημοσιεῶνται ὅλα ἀνεξαιρέτως αἱ ἱστορικαὶ πραγματεῖαι ἢ σημειώσεις αἱ γραφθεῖσαι παρ' ἀνδρῶν λογίων ἢ καὶ ἀπλῶς συγχρόνων τῶν ἱστορουμένων γεγονότων.

Θ. Ν. Φ.

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ.

Ἀνέκδοτοι Σαμιακαὶ Ἐπιγραφαί.

Ἡμέμικς τῆ Χρυσάλλιδος προηγουμένως ἐν ἀνεκδοτῶν ψήφισμα τῶν Σαμίων, στέλλω σήμερον αὐτῇ καὶ δύο ἕτερα, ἀνακαλυφθέντα πρὸ τινος παρὰ τῷ ἀρχαίῳ νάφ τῆς Ἡρας· ἀμφοτέρω δὲ ἀνάγονται εἰς τὴν ἐπὶ Ἀλεξάνδρου ἐποχὴν, καθὼς ἐν τῷ προσταλέντι ψήφισματι ἐξέθεσα, καὶ σώζονται παρὰ τῷ αὐτῷ φίλῳ Κυρίῳ Δ. Λοῦ μάρκ. Τὸ πρῶτον τούτων σωζόμενον πλήρες, ἔχει 1. 30 γαλλικοῦ μέτρου μήκος, 0,50 πλάτος

καὶ 0,9 πᾶχος, καὶ μεγάλοις κεφαλαιώδεσι γράμμασι γεγραμμένον, εἶνε ἀρκούντως περιεργόν, διότι ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν ὄνομα νέου μῆνος Πελουσιῶνος ἢ μᾶλλον Πελουσιῶνος· ἔχει δὲ οὕτως.

ΕΠΗ ΔΗΜΟΥΡΓΩΝ ΧΑΡΙΔΗΜΟΥ ΚΑΙ ΟΡ
ΧΑΜΕΝΙΟΥ ΜΗΝΟΣ ΠΕΛΥΣΙΩΝΟΣ
ΤΕΤΡΑΜ ΕΔΟΞΕ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΤΩ
ΔΗΜΩ ΓΝΩΜΗ ΠΡΥΤΑΝΕΩΝ ΕΠΕΙΔΗ
ΔΙΟΚΛΗΣ ΑΝΑΞΑΓΟΡΟΥ ΓΕΛΩΙΟΣ ΕΝ
ΤΕ ΤΗ ΦΥΓΗ ΕΥΝΟΥΣ ΚΑΙ ΠΡΟΘΥΜΟΣ ΩΝ
ΔΙΕΤΕΛΕΙ ΤΩ ΔΗΜΩ ΚΑΙ ΧΡΗΣΙΜΟΣ
ΩΝ ΙΔΙΑΙ ΤΟΙΣ ΕΝΓΥΓΧΑΝΟΥΣΙ ΤΩΝ ΠΟ
ΛΙΤΩΝ ΚΑΙ ΚΟΙΝΗ ΠΑΣΙ ΚΑΤΕΛΗΛΥΘΟ
ΤΩΝ ΗΜΩΝ ΕΙΣ ΤΗΝ ΠΟΛΙΝ ΤΗΝ ΑΥΤΗΝ
ΕΥΝΟΙΑΝ ΔΙΑΦΥΛΑΣΣΩΝ ΔΕΔΟΧΘΑΙ ΤΗ
ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΤΩ ΔΗΜΩ ΕΠΑΙΝΕΣΑΙ ΔΙΟΚΛΗ
Ν ΗΡΟΘΥΜΙΑΣ ΕΝΕΚΕΝ ΚΑΙ ΕΥΝΟΙΑΣ ΗΝ
ΕΧΕΙ ΠΕΡΙ ΣΑΜΙΟΥΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΡΑΨΑΙ ΑΥΤΟΝ
ΠΡΟΞΕΝΟΝ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΔΕΔΟΧΘΑΙ ΔΕ ΑΥ
ΤΩ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΕΙΑΝ ΕΦΙΣΗ ΚΑΙ ΟΜΟΙΟΙΚΑΙΑΥ
ΤΩ ΚΑΙ ΕΥΓΟΝΟΙΣ ΚΑΙ ΕΠΙΚΛΗΡΩΣΑΙ ΑΥΤΟΝ
ΕΠΗ ΦΥΛΗΝ ΚΑΙ ΧΙΛΙΑΣΤΥΝ ΚΑΙ ΕΚΑΤΟΣΤΥΝ
ΚΑΙ ΓΕΝΟΣ ΚΑΙ ΑΝΑΓΡΑΨΑΙ ΑΥΤΟΝ ΚΑΘΟΤΙ
ΚΑΙ ΤΟΥΣ ΣΑΜΙΟΥΣ ΤΟ ΔΕ ΨΗΦΙΣ
ΜΑ ΤΟΔΕ ΑΝΑΓΡΑΨΑΙ ΕΙΣ ΣΤΗΛΗΝ ΛΙΘΙΝΗΝ
ΚΑΙ ΣΤΗΣΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΙΕΡΟΝ ΤΗΣ ΗΡΑΣ ΤΗΣ ΔΕ
ΕΠΙΚΛΗΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΑΝΑΓΡΑΦΗΣ ΕΠΗ
ΜΕΛΗΘΗΝΑΙ ΤΟΥΣ ΠΡΥΤΑΝΕΙΣ ΚΑΙ ΤΟΝ
ΓΡΑΜΜΑΤΕΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΟΝ ΔΕ ΤΑΜΙΑΝ
ΕΙΣ ΤΟ ΑΝΑΛΩΜΑ ΥΠΗΡΕΤΗΣΑΙ

Διὰ τοῦ ψηφίσματος τούτου οἱ Σάμιοι μετὰ τεσσαράκοντα τριῶν ἐτῶν ἐξορίαν, κατεληλυθότες τῷ 322 π. Χ. ἐν τῇ πατρίδι των, τῇ συνδρομῇ τοῦ Περδίκκου, ψηφίζουσιν ἐπαίνους εἰς Διοκλέα τὸν Ἀναξικγόρου, ἐκ Γέλης, πόλεως ὑπὸ τῶν Ῥοδίων ἐν Σικελίᾳ κτισθεῖσας, τῷ 690 π. Χ. καὶ ἀπονέμοντες αὐτῷ τε καὶ τοῖς ἀπογόνους του τὸ δικαίωμα τῆς πολιτογραφίας, ὅπως τὸ εἶχον καὶ οἱ λοιποὶ πολῖται Σάμιοι, τὸν διορίζουσι σύνδικον καὶ πρόξενον τοῦ δήμου αὐτῶν. (Ἡροδότ. Ζ, 153 — Θουκυδ. VI, 6 — Εὐσεβ. Χρονικόν — Διοδ. Σικελ. XVIII 8.)

Τὸ δεύτερον ψήφισμα, ψιλότης κεφαλαιώδεσι γράμμασι γεγραμμένον, σώζεται δυστυχῶς κατὰ τὸ ἥμισυ, ἀλλ' εὐκόλως δύναται νὰ ἀναπληρωθῇ· ἔχει δὲ οὕτως·

ΕΔΟΞΕ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΤΩ ΔΗΜΩ
ΚΑΤΜΕΝΟΣ ΑΛΚΜΑΙΟΝΙΔΟΥ ΕΙΠΕΝ

ΕΠΕΙΔΗ ΚΟΙΗΣ ΚΑΙ ΛΕΟΝΤΙΣΚΟΣ ΜΙΝΙ
ΝΟΥ ΕΦΕΣΙΟΙ ΕΝ ΤΕ ΤΗ ΦΥΓΗ ΕΥΝΟΥΣ
ΟΝΤΕΣ ΔΙΕΤΕΛΟΥΝ ΤΩ ΔΗΜΩ ΤΩΝ
ΣΑΜΙΩΝ ΚΑΙ ΠΑΣΑΝ ΠΡΟΘΥΜΙΑΝ
ΕΠΟΙΗΣΑΝΤΟ ΟΠΩΣ ΣΑΜΙΟΥΣ ΚΟΜΙΣΩΝ
ΤΑΙ ΤΗΝ ΠΑΤΡΙΔΑ ΚΑΙ ΝΥΝ ΤΗΝ ΑΥ
ΤΗΝ ΕΥΝΟΙΑΝ ΠΑΡΕΧΟΝΤΑΙ (ΤΟΙΣ)
ΠΑΡΑΓΙΝΟΜΕΝΟΙΣ ΕΙΣ ΕΦΕΣΟΝ ΕΔΟΞΕ
ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΤΩ ΔΗΜΩ
ἐπαινεῖσαι Κοίην καὶ Λεοντίσκον Μινίνου,
Ἐφεσίους, προθυμίαις ἔνεκεν καὶ εὐνοίας ἣν
ἔχουσι περὶ Σαμίων, δεδόμεθα δὲ αὐτοῖς
καὶ πολιτείας ἐπ' ἴση καὶ ὁμοίᾳ καὶ αὐ
τοῖς καὶ ἐγγόνους καὶ ἐπικληρώσαι αὐτοὺς
ἐπὶ φυλὴν καὶ χιλιαστὴν καὶ ἑκατοστὴν
καὶ γένος καὶ ἀναγράψαι αὐτοὺς, καθότι
καὶ τοὺς Σαμίους. Τὸ δὲ ψήφισμα
τοῦδε ἀναγράψαι εἰς στήλην λιθίνην
καὶ στήσαι εἰς τὸ ἱερόν τῆς Ἡρας· τῆς δὲ
ἐπικληρώσεως καὶ τῆς ἀναγραφῆς ἐπι
μεληθῆναι τοὺς πρῶτάνεις καὶ τὸν γραμ
ματέα τῆς βουλῆς, τὸν δὲ ταμίαν
εἰς τὸ ἀνάλωμα ὑπηρετῆσαι.

Διὰ τοῦ δευτέρου τούτου ψηφίσματος ἡ Βουλὴ καὶ ὁ Ἄθμος τῶν Σαμίων ἐπαινοῦσι τοὺς ἐξ Ἐφέσου Κοίην καὶ Λεοντίσκον τὸν Μινίνου, ὅτι οὐ μόνον ἐν τῇ φυγῇ, εἰτ' ὅταν τῷ ἐκπατρισμῷ, διέτελεσαν εὐνοίας τοῖς Σαμίοις, ἀλλὰ καὶ συνετέλεσαν παρὰ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ἢ παρὰ τῷ Περδίκκῳ, ὅπως ἐκεῖνοι ἐπανεέλθωσιν εἰς τὴν πατρίδα των. Τὰ ὀνόματα Κοίης καὶ Μινίνος φαίνονται μοι ὅλως παράδοξα, καὶ τοὶ μὴ ἔχοντι ἀρχαιολογικὸν τι σύγγραμμα πρόχειρόν ὅπως ἴδω, ἂν ταῦτα ἀπαντῶνται καὶ ἀλλαχοῦ· ἀλλὰ τοσοῦτον εὐανάγνωστα ἐπὶ τῆς πλακῆς ὑπάρχουσιν, ὥστε εἰς μόνον τοῦ λιθοξόδου σφάλμα δυνάμεθα ν' ἀποδώσωμεν τὸ παράδοξον αὐτῶν.

Ἐκτὸς τῶν δύο τούτων ψηφισμάτων, εὗρον λίθον τετραγώνον παρὰ τῷ Ἡραίῳ, ἔχοντα 0,40 γαλλικοῦ μέτρους μῆκος καὶ 0,30 πλάτους, εἰς τὰς τρεῖς πλευρὰς τοῦ ὁποῦ ὑπάρχουσι γεγραμμένα λίαν δυσδιακρίτως τὰ ὀνόματα διαφόρων συνενεγκόντων, οὐκ οἶδα κατὰ τίνα περίπτωσιν, Σαμίων ὡς ποιητὴν ἢ συνεισφορὰν ἢ ἄλλο τι τῶν τοιούτων. Εἰς τὴν μίαν πλευρὰν τοῦ λίθου, ἐνθα ὑπῆρχε γεγραμμένον τὸ αἴτιον τῆς καταθέσεως ταύτης, μόλις διακρίνονται αἱ λέξεις ΕΔΟΞΕ ΤΗ ΒΟΥΛΗ ΚΑΙ ΤΩ ΔΗΜΩ . . . ΔΟΥΝΑΙ καὶ ἐν τῷ τετάρτῳ στίχῳ ΔΙΔΟΝΤΩΝ ἐκ δὲ τῶν δύο

ἑτέρων πλευρῶν, εἰς μὲν τὴν πρώτην ἀναγιγνώσκονται τάδε

. . . ΔΡΑΧΜΑΣ ΕΚΑΤΟΝ
. . . ΜΟΥ ΕΚΑΤΟΝ
ΝΙΚΟΜΑΧΟΥ ΔΙΑΚΟΣΙΑΣ
. . . ΚΡΑΤΟΥ ΕΚΑΤΟΝ
. . . ΑΣ ΝΙΚΟΜΑΧΟΥ ΕΚΑΤΟΝ
. . . ΩΝ ΦΙΛΩΝΟΣ ΔΙΑΚΟΣΙΑΣ
ΑΡΙΣΤΟΔΗΜΟΣ ΑΡΙΣΤΩΝΟΣ ΕΚΑΤΟΝ
ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ . . . ΕΚΑΤΟΝ
ΣΥΜΜΑΧΟΣ ΠΥΘΕΑ ΕΚΑΤΟΝ
. . . ΝΙΚΑΝΔΡΟΥ ΔΙΑΚΟΣΙΑΣ
. . . ΦΙΛΟΣ ΝΕΩΝΟΣ ΕΚΑΤΟΝ

Εἰς δὲ τὴν δευτέραν πλευρὰν.

ΦΙΛΟΣΤΡΑΤΟΣ ΒΡΥΩΝΟΣ ΕΚΑΤΟΝ
ΖΩΙΛΟΣ ΙΠΠΟΘΩΝΤΟΣ ΕΚΑΤΟΝ
ΦΟΚΙΩΝ ΣΙΜΟΥ ΕΚΑΤΟΝ
ΑΠΟΛΛΩΝΙΟΣ ΑΡΙΣΤΩΝΟΣ ΕΚΑΤΟΝ
ΠΥΘΟΛΕΩΣ ΒΟΙΣΙΟΥ ΕΚΑΤΟΝ
ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΔΟΥ ΕΚΑΤΟΝ
. . . ΔΗΣ ΚΡΗΤΙΔΗΜΟΥ ΕΚΑΤΟΝ
ΔΗΜΟΣΤΡΑΤΟΣ ΣΩΜΕΝΟΥΣ ΕΚΑΤΟΝ
ΣΙΜΩΝ ΣΙΜΩΝΟΣ ΕΚΑΤΟΝ
. . . ΔΟΣ ΕΡΜΙΟΥ ΕΚΑΤΟΝ
ΔΙΟΚΛΗΣ ΠΑΤΑΙΚΟΥ ΕΚΑΤΟΝ
ΕΠΙΝΙΚΟΣ ΤΙΜΟΚΡΑΤΟΥΣ ΕΚΑΤΟΝ
ΑΡΤΑΣ ΕΠΙΝΙΚΟΥ ΕΚΑΤΟΝ
. . . ΝΙΑΣ ΛΑΒΕΞΩ ΕΚΑΤΟΝ.

Ἐν Σάμῳ τῇ 3 Ἀπριλίου 1866.

ΕΠΗΜ. Ι. ΣΤΑΜΑΤΙΑΔΗΣ.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

ΤΟ ΞΙΦΟΣ.

Πλούσιος σκληροκάριος
Οἰκίσκον εἶχεν εἰς πτωχῶν
Ἄγωνιστὴν μισθώσει.
Τὸν γηραιὸν κατέτρυχον
Αἰ σύντροφοι τῶν δυστυχῶν,
Αἰ μέριμναι καὶ νόσοι.

Ἡ νοσηνία ἐφθασεν,
Ἐκοίτετο μὲ πυρετὸν,
Οἰκτρὸς, βαρυστεναζῶν.
Ὁ πλούσιος δ' ἐνέκειτο
Τὸ μίσθωμά του ἀπειτῶν,
Ἡ ἐξέλθε! φωνάζων.

Εἰς τὴν μορφήν τοῦ γέροντος
Ἐξωγραφίζετο δεινὴ
Ἀπόγνωσις, ὀδύνη.

Ματαιῶς καθικέτευεν
Αὐτὸν οἰκτιρῶν νὰ φανῆ,
Μικρὸν νὰ περιμείνῃ.

« Κτήματα ἔχεις ἄπειρα,
Καὶ εὐχομαι εἰς τὸν Θεὸν
Νὰ μὴ σὲ τὰ στερήσῃ.

Πλὴν μὴ ἐκβάλης σήμερον
Εἰς τὰς ὁδοὺς τὸν γηραιὸν
Ὅστις φίλοι καὶ φράσσει. »

— « Ἀἱροὶ! ἐκεῖνος ἔκραξε,
Νὰ εὐρὼ παρὰ τῷ κριτῇ
Τὸ δίκαιόν μου τρέχω.

Πλὴν πρότερον ἂς ἴδωμεν,
Κειμήλιον δὲν ἔχεις τι ; »
— « Τὸ ξίφος τοῦτο ἔχω.

« Μ' αὐτὸ Πατρίδος ἔσφαξα
Ἐχθροὺς, καὶ εἰς τὸν θαυμαστὸν
Διέλαμψεν ἀγῶνα.

Αὐτὸ ἔχω καὶ τέκνον μου,
Αὐτὸ παρήγορον πιστὸν
Εἰς πᾶσαν ἀλγηθόνα.

« Λειπόψυχος ἐνίοτε
Κεῖμαι σχεδὸν ἄνευ πνοῆς,
Καὶ λέγω, ἀποθνήσκω.

Τὸ ξίφος μου ἐθώπευσά ;
Θέρμην αἰσθάνομαι ζωῆς,
Δυνάμεις ἀνευρίσκω !

« Εἰς τ' ὄμμα, εἰς τὰ στήθη μου
Ἀρχαίου ἐνθουσιασμῶ
Σπινθηρὰς ἀναφλέγει.

Εἶν' ἡ κλαγγὴ τοῦ εὐγλωττος,
Καὶ εἰς ἡμέρας μαρκασμῶ
Τιμὴν καὶ δόξαν λέγει ! »

— « Ἔστω καὶ τοῦτο ! φέρε το,
Παρὰ τὸ τίποτε πολὺ
Εἶναι καὶ τοῦτο ἤδη. »

Ὁ γέρον ἀνεστέναξε,
Τὸ ξεκρεμάζει, τὸ φιλεῖ,
Καὶ τοῦ τὸ παραδίδει.

Τοὺς πόνους καὶ τὰ βίασανα
Αὐτὸς τοῦ κόσμου τοῦ φθαρτοῦ
Ἀφῆκε μετ' ὀλίγον.

Ὁ Οὐρανὸς γηθόσυνος
Ἐδέχθη τὴν ψυχὴν αὐτοῦ,
Τοὺς κόλπους του ἀνοίγων.

Ἐκτοτε εἰς τὸν πλούσιον
Ἐπῆλθε συνεχῆς, μακρὰ
Σειρὰ δυστυχημάτων.

Ζημίαι ἀλλεπάλληλοι
Τῷ ἤλθον, κ' ἐπεὶ πικρὰ
Ποτήρια θανάτων.

Ἐπὶ τῆς γῆς ἐτάνασε
Τὸ δρέπανόν της φοβερὸν
Φθισίμβροτος χολέρα.

Δύο του τέκνα φίλτατα
Εἶδε νεκρὰ αὐθημερὸν,
Καὶ τὴν αὐτῶν μητέρα.

Ὅλα τυφλὰ τὰ ἔργα του
Ἀπέβαινον, ἀνωφελῆ
Θεὸς δὲν τὰ κλύογει.

Ἐν δὲ μετ' ἄλλο ἔρχισε
Τὰ κτήματά του νὰ πωλῆ,
Τὰ ἔτοιμα νὰ τρώγῃ.

Ὡραία μία ἔπαυλις
Ἐκ τῆς οὐσίας τῆς λοιπῆς
Τῷ εἶχεν ἀπομείνει.

Καταφυγὴ καὶ ἄσυλον,
Τοῦ βίου του ἦτο ἐλπίς
Ἡ ἔπαυλις ἐκεῖνη.

Εἰς κόμην πλησιόχωρον
Ἀπῆλθεν ἡμερῶν μιᾶ,
Κ' ἔως νὰ ἐπιστρέψῃ,

Φεῦ ! ἡ ὠραία ἔπαυλις
Ἐξέλιπε πυρκαϊὰ
Τὴν εἶχε καταστρέψει !

Ὡς εἶδε τοῦτο, δῦσμορος,
Βαρὺν ἀφῆκε στεναγμὸν
Καὶ καρδιοσπαράκτην

Καὶ νὰ σκαλίξῃ ἔρχισε
Παράφρων καὶ μετὰ λυγμῶν
Τοῦ οἴκου του τὴν στάκτην.

Τί εἶδεν ἐκεῖ ἄρα γε ;
Τί βλέπει ἀσκαρδαμικτῇ,
Ἀγριωπὸς τὸ ὄφρος ;

Στιλπνὸν τι πρᾶγμα, μέταλλον . . .
Τοῦ γέροντος, θεὰ φρικτῇ !
Ἀγωνιστοῦ τὸ ξίφος !

« Ἦ ! εἶναι Δίκη ! ἔκραξεν
Ἐλθε, ἐλθε, ὑστερινόν,
ὑπόλοιπόν μου κτῆμα ! »

Καθ' ἑαυτοῦ τὸ ἔστρεψεν,
Κ' αἰμόφυρτος εἰς ταπεινὸν
Κατεβιβάσθη μνημα.

Ι. ΚΑΡΑΣΟΥΤΣΑΣ

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ ἌΣΜΑ

Τὸ κραιπνέω δημοσιευόμενον δημοτικὸν ἄσμα,
ἔλω; πρωτοφανές διὰ τὴν δύναμιν τῶν λέξεων,
καὶ τὸ ὄψος τῆς ποιήσεως, μοι ἐχορήγησεν ὁ ἐκ
Λοκρίδος φοιτητῆς τῆς νομικῆς Κ. Σ. Πατρίδος,
ἀντιγράψας ἐν αὐτῇ τῇ πατρίδι τοῦ Ἀνδρίτσου.

Κ. ΣΑΘΑΣ.

Ὁ Ἀνδρίτσος καὶ τὰ βουνά.

Κλαῖνε τὰ μαῦρα τὰ βουνά, παρηγοριά δὲν ἔχουν.
Δὲν κλαῖνε γιὰ τὸ ψῆλωμα, δὲν κλαῖνε γιὰ τὰ χιόνια.
Ἡ κλεψουριά τ' ἀρνήθηκε, καὶ βοβολαίει στοὺς κάμπους.
Ἡ Γκιώνια λέγ' τῆς Λιάκουρας, κ' ἡ Λιάκουρα τῆς Γκιώνιας.
« Βουνί μ' ποῦσαι ψηλότερα, καὶ πηρὸ ψηλ' ἀρναντεύεις ;
• Ποῦ νᾶνε, τί νὰ γίνηκαν οἱ κλέφταις Ἀνδριτσῆσι ;
• Σὰν ποῦ νὰ φέσουν τὰ σφαχτὰ, νὰ ρίθουν στὸ σημάδι ;
• Σὰν πηλὰ βουνὰ στολίζουσε μὲ Τούρκικα κεφάλια ;
• Τί νὰ σοῦ πῶ μοῦρὲ βουνί, τί νὰ σοῦ πῶ βουνάκι,
• Τῆ λεθεντεῖα τῆ' χαίρονται οἱ φωρισμένοι κάμποι.
• Στοὺς κάμπους φέσουν τὰ σφαχτὰ, καὶ ρίθουν στὸ σημάδι,
• Τοὺς κάμπους τοὺς στολίζουσε μὲ Τούρκικα κεφάλια. »
Κ' ἡ Λιάκουρα σὰν τ' ἄκουσε, βρεῖα τῆς κακοψάνη.
Τηράει ζερὰ, τηράει δεξιά, τηράει κατὰ τὴν Σκάλα (1).
• Βρὲ κάμπε ἀρβωσιτάρικε, βρὲ κάμπε μαραζάρη,
• Μὲ τὴν δική μου λεθεντεῖα νὰ στολίσῃς γυρεύεις ;
• Γιὰ βγάλλε τὰ στολίδια μου, δὲ' μου τὴν λεθεντεῖά μου.
• Μὴ λυῶσ' οὐδὰ τὰ χιόνια μου, καὶ θάλασσα σὲ κάμω. »

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

ΣΥΛΛΟΓΗ ΔΗΜΩΔΩΝ ΠΑΡΟΙΜΙΩΝ. Ὁ ἐν Σύ-
μφω εὐπαιδεύτος καὶ φιλόμουσος δικηγόρος κύριος
Ἱ. Βενιζέλος, ἐκδόσας πρὸ πολλῶν ἐτῶν τὴν συλ-
λογὴν ταύτην, ἀναγγέλλει νέαν αὐτῆς ἐκδόσιν

(1) Ἐπίγειον τῶν Σαλόνων· τὸ ποίημα ἐγένετο ὅταν
τ' ἀρματολικά σίφη τοῦ Ἀνδρίτσου καὶ Βλαχευθινάτη,
μὲ ἀναπεπταμένους σημαίας διέτρεχον τὴν στερεάν καὶ Πε-
λοπόννησον, τὰ πάντα εἰς τὸ πῦρ καὶ τὸν σίδηρον παρα-
δίδοντες (1785).

πολλῶ ἐκείνης ἐπυζημένην, περιέχουσαν ὑπερ-
τὰς τέσσαρας χιλιάδας παροιμιῶν, ποικίλας φρά-
σεις; ἑρμηνείας. ἑτυμολογίας τινὰς, παραδείγμα-
τα, γενικάς καὶ ὠφελίμους παρατηρήσεις περὶ τε-
τῶν πραγμάτων καὶ προσώπων, καὶ 500 περί-
που ἀρχαῖα παροιμίαι ἐν εἰδίαι σχολείων καθὼς
καὶ ῥητὰ τινὰ ἐν χρήσει ἀντὶ παροιμιῶν ὄντα.

Τὴν ἐκδόσιν ταύτην, τὰ μέγιστα ὠφελίμων
καὶ συντελεστικὴν εἰς πάντα καταγιγόμενον ἢ
ὀπωσδήποτε ἐπιθυμοῦντα νὰ γινώσκῃ τὴν πατρίαν
φιλολογίαν φέροντες εἰς γνῶσιν τῶν ἡμετέρων ἀ-
ναγνωστῶν, συνιστῶμεν στενωδῶς, διότι φρονούμεν,
ὡς καὶ ὁ ἐκδότης, ὅτι τὰ ἦθη καὶ ἔθιμα τῶν νῦν
Ἑλλήνων καὶ μάλιστα αἱ παροιμίαι εἶναι ζῶντες
μάρτυρες; τῆς ἀπὸ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων κατα-
γωγῆς ἡμῶν, καὶ ἀνατρέπουσιν ἄρδην καὶ πειστι-
κῶς τὰ περὶ αὐτῆς σοφιστικὰ καὶ τερατώδη ἐπι-
χειρήματα τῶν τὰ ἐναντία φρονούντων.

Ἡ προκειμένη συλλογὴ ἀπαρτίσουςα τόμον ἐξ
25 περίπου τυπογραφικῶν φύλλων, τιμᾶται διὰ
μὲν τοὺς ἐν τῇ ἡμεδαπῇ δραχ. 7, διὰ δὲ τοὺς
ἐν τῇ ἀλλοδαπῇ φράγκων 8.

Ὁ LIEBMAN, ἢ τὰ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τῆς
ζηλοτυπίας. Μυθιστόρημα τοῦ κυρίου Δ. Ἀρνῶ
μεταφρασθὲν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ ὑπὸ Γεωργίου Κ.
Σφήκας. Ἐν Ζακύνθῳ, 1866.

Καὶ ἄλλοτε εἶπομεν ὅτι ἡ δημοσίευσίς μυ-
θιστορημάτων εἰς τὴν ἡμετέραν γλῶσσαν ὄχι μόνον
δὲν εἶναι βλαβερὰ, ὡς τινες φρονοῦσιν, ἀλλ'
ὠφέλιμος καὶ διδακτικὴ, ὅταν ταῦτα ἐκλέγον-
ται μεταξὺ τῶν ἠθικωτέρων καὶ διδακτικωτέ-
ρων. Καὶ κατὰ τοῦτο νομίζομεν ὅτι ἐπέτυχεν ὁ
Κ. Σφήκας, μεταφράσας διὰ γλώσσης καθαρᾶς
καὶ εὐλήπτου τὸ ὠραῖον τοῦτο τῆς Ἰταλικῆς φι-
λολογίας προῖον.

Ἡ ΕΓΚΑΤΑΛΕΛΕΙΜΜΕΝΗ. Διήγημα μετα-
φρασθὲν ἐκ τοῦ Ἰταλικοῦ ὑπὸ Α. Λυθαυνοπού-
λου δεκανέως τοῦ Πεζικοῦ. Ἐν Κεφαλληνίᾳ, 1866.

Χαίρομεν τὰ μέγισ-α ἀναγγέλλοντες τὴν μι-
κρὰν ταύτην μετάφρασιν τοῦ Κ. Λυθαυνοπού-
λου, διότι παρατηροῦμεν ὅτι ἀπὸ τινος καὶ οἱ
ἡμέτεροι στρατιωτικοὶ ἀσχολοῦνται κατὰ τὰς
ὥρας τῆς ἀνεσείας τῶν καὶ εἰς τὰ γράμματα, τὰ
ἐξευγενίζοντα μὲν τὴν ψυχὴν, ζωपुरοῦντα δὲ τὸ
αἰσθημα τῆς φιλοπατρίας καὶ τῆς ἀρετῆς.

ΠΟΙΚΙΛΙΑ.

Στατιστική τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς.

* Κατὰ στατιστικὰς πληροφορίας κατοικεῖται ἡ γῆ ὑπὸ 1,288,000,000 ἀνθρώπων. Ἐκ τούτων ἀνήκουσιν εἰς μὲν τὴν καυκασίαν φυλὴν 369,000,000, εἰς τὴν Μογγολικὴν 552 ἑκατομύρια, εἰς τὴν Αἰθιοπικὴν 490 ἑκατ. εἰς τὴν Ἀμερικανικὴν 4 ἑκατ. καὶ εἰς τὴν Μαλαϊκὴν 200 ἑκατ. — Ὀμιλοῦσι δὲ 3,604 γλώσσας καὶ ἀνήκουσιν εἰς 1000 διαφόρους θρησκείας.

Ἐκ τούτων ἀποθνήσκουσι κατ' ἔτος περίπου 333,333,333 ἦτοι καθ' ἡμέραν μὲν 91,954, καθ' ὥραν δὲ 3,730, κατὰ πρῶτον λεπτὸν 60 καὶ καθ' ἑκαστον δεύτερον λεπτὸν, τούτῃστι ἀνὰ ἑκαστον τῆς καρδίας παλμὸν εἰς. Ἡ θνησιμότης αὕτη ἀναπληροῦται πάλιν δι' ἴσου ἀριθμοῦ γεννήσεων.

Ἡ κατὰ μέτρον ὄρον διάρκεια τῆς ζωῆς εἶναι 33 ἔτη. Ἐν τέταρτον τοῦ πληθυσμοῦ ἀπθνήσκει πρὸ τοῦ ἐβδόμου, τὸ ἡμισυ δ' αὐτοῦ πρὸ τοῦ δεκάτου ἐβδόμου ἔτους. Ἐκ δέκα χιλ. ἀνθρώπων εἰς μόνος φθάνει τὸ ἑκατοστὸν ἔτος· ἐκ 500 εἰς μόνος τὸ ὄγδοηκοστὸν, καὶ ἐξ ἑκατὸν εἰς μόνος τὸ 65. Οἱ ἔγγαμοι εἶναι μακροβιότεροι τῶν ἀγάμων καθὼς καὶ οἱ ὑψηλοὶ τὸ ἀνάστημα, ὡς φαίνεται, τῶν μικρῶν.

Μέχρι τοῦ πεντηκοστοῦ ἔτους ἔχουσιν αἱ γυναῖκες πλειοτέρας ἐλπίδας ζωῆς παρὰ οἱ ἄνδρες, ἀλλ' ἀπὸ τούτου τοῦ ἔτους καὶ πέραν αἱ ἐλπίδες ἰσοβαροῦσιν.

Ἐκ χιλίων ἀνθρώπων 65 εἰσὶν ἔγγαμοι. Οἱ πλειότεροι γάμοι συμβαίνουσι κατὰ τοὺς μῆνας Ἰούνιον καὶ Δεκέμβριον. Τὰ κατὰ τὸ ἔαρ γεννώμενα τέκνα εἰσὶ συνήθως βριαλεώτερα τῶν κατὰ πᾶσαν ἄλλην ὥραν τοῦ ἔτους γεννωμένων. Γεννήσεις καὶ θάνατοι συμβαίνουσι συνήθως κατὰ τὴν νύκτα.

Ἡ ἔνοπλος δύναμις ἀποτελεῖ τὸ ὄγδοον τοῦ πληθυσμοῦ. Τὸ εἶδος τῆς ἐνκοσολήσεως ἐπιρρεάζει μεγάλως τὴν διάρκειαν τῆς ζωῆς· οὕτω φθάνουσι τὸ ἐβδόμηκοστὸν ἔτος.

Ἐξ	100	μὲν κληρικῶν	42
»	»	ἀγροτῶν	40
»	»	ἐμπόρων καὶ βιομηχάνων	33
»	»	στρατιωτῶν . . .	32
»	»	λογιστῶν κτλ. . .	32
»	»	νομικῶν	29

»	»	καλλιτεχνῶν	28
»	»	καθηγητῶν	27
»	»	καὶ ἱατρῶν	24

335 ἑκατομ. εἰσὶ Χριστιανοί, 5 ἑκατομ. Ἰουδαῖοι, 600 ἑκατομ. ἀνήκουσιν εἰς τὰ Ἀσιατικὰ θρησκείματα, 160 ἑκατομ. εἰς τὸν Μωαμεθανισμόν καὶ 200 ἑκατομ. εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν. Ἐκ δὲ τῶν χριστιανῶν 470 μὲν ἑκατομ. ἀνήκουσιν εἰς τὴν Ῥωμαϊκὴν, 76 εἰς τὴν Ἑλληνικὴν καὶ 80 ἑκατομ. εἰς τὴν τῶν Διαμαρτυρουμένων.

(Ἐκ τῆς Γεακῆς Πατρικῆς ἐφημερίδος τῆς Βιέννης).

* * Ἐπειδὴ εἰς τὸ παρὸν τῆς Χρυσαλλίδος φυλλάδιον λόγος ἐγένετο περὶ προφητειῶν, παραθέτομεν ἐνταυθα χάριν ἀπλῆς περιεργείας ὀλίγα τινα ἐκ τοῦ « τοῦ κλήρου ὁ ὀδηγὸς » ἐκδοθέντος ἐν Μεσίτῃ τῷ 1829 ὑπὸ τινος διαμαρτυρομένου μισσηναρίου. Ὁ καλὸς οὗτος ἄνθρωπος θρησκευτικῶ ζήλω ἐμπορούμενος ἀνακαλύπτει ὅτι οἱ Λατεῖνοι, δηλαδὴ οἱ ἐντόπιοι τῆς Ῥώμης, εἶναι ἀντίχριστοι ὧν πρόεξάρχει ὁ Πάπας καὶ τοῦτο ἀποδεικνύει διὰ τῆς θείας ἀποκαλύψεως λεγούσης (ἸΓ', 18) περὶ τοῦ θηρίου « ὧδε ἡ σοφία ἐστίν, ὃ ἔχων τὸν νοῦν ψηφισάτω τοῦ ἀριθμοῦ τοῦ θηρίου· ἀριθμὸς γὰρ ἀνθρώπου καὶ ὁ ἀριθμὸς αὐτοῦ χξς' » δηλαδὴ 666. Ἡ λέξις λοιπὸν Λατεῖνος περιέχει ἀκριβῶς τὸν ἀνωτέρω ἀριθμὸν καὶ ἴδιον.

Α	30
α	4
τ	300
ε	5
ι	40
ν	50
ο	70
ς	200
		666

Ἰσαύτως καὶ τὸ Loudovicus, ὄνομα βασιλέων τῆς Γαλλίας καὶ φίλων θερμῶν τοῦ παπισμοῦ.

Ἐν δὲ σελίδι 269 τοῦ αὐτοῦ βιβλίου καὶ εἰς τὸ τέλος χρονολογικοῦ πίνακος ἀξιοσημειώτων συμβάντων, ὑπάρχει ἡ ἐξῆς σημείωσις διὰ τὸ ἔτος 1866.

« Περὶ τῶν καιρῶν τούτων πολλοὶ ἔμπειροι τῶν ἱερογραφικῶν προφητειῶν προσδοκῶσι τοῦ ἀντιχρίστου (1) καὶ Μωαμεθανισμοῦ τῆς πᾶσιν !

(1) Ἀντίχριστον, ὡς εἴρηται ἀνωτέρω, ἔνοσι τὸν Πάπαν.